

HELSINGIN YLIOPISTO

ASiantuntijoita vai asiansa ajajia?

Suomalaisten toimittajien
näkemyksiä talouspolitiikan
asiantuntijuudesta

TIMO HARJUNIEMI

ASIAANTUNTIJOITA VAI ASIANSA AJAJIA?

Suomalaisten toimittajien näkemyksiä
talouspolitiikan asiantuntijuudesta

Timo Harjuniemi

ISBN 978-951-51-6855-9 (nid.)

ISBN 978-951-51-6856-6 (PDF)

Taitto: Unigrafia / Hanna Sario

Kannen kuva: Levi Midnight / Unsplash

Unigrafia

Helsinki 2020

TIIVISTELMÄ

Tämä tutkimusraportti luotaa talouspolitiikkaa käsittelevien suomalaistoimittajien käsityksiä talouspolitiikan asiantuntijuudesta ja talouspolitiikkaa koskevasta julkisesta keskustelusta. Tutkimuksen havainnot perustuvat kyselytutkimukseen, johon vastasi 42 toimittajaa, sekä 19 teemahaastatteluun.

Tutkimus vastaa muun muassa seuraaviin kysymyksiin: Mitä toimittajat pitävät talouspolitiikkaa käsittelevän journalismin keskeisimpinä tehtävinä? Onko talouspolitiikkaa koskeva julkinen keskustelu Suomessa riittävän monipuolista ja asiantuntevaa? Entä mistä toimittaja tunnistaa talouspolitiikan asiantuntijan, ja kenen asiantuntemukseen toimittaja luottaa?

Tutkimuksen mukaan talouspolitiikan journalismin tärkeimpiä tehtäviä arvioidessaan toimittajat korostavat odotetusti journalismin tehtävää tiedonvälittäjänä, analytiikkona ja vallanpitäjien tarkkailijana. Suomalaiset journalistit pitävät talouspolitiikkaa koskevaa keskustelua yleisesti ottaen asiantuntevana, mutta kaipaavat siihen lisää moniäänisyyttä. Toimittajien mukaan keskustelua hallitsevat tutut asiantuntijat, ja erityisesti yliopistotutkijoita kaivataan talouspolitiikasta käytävään julkiseen keskusteluun.

Toimittajat arvostavat suomalaisia talouspolitiikan asiantuntijoita ja luottavat tietoa tuottavien instituutioiden itsenäisyyteen ja ammattimaisuuteen. Erityisesti arvostetaan tutkimuslaitosten ja Suomen Pankin kaltaisten julkisten instituutioiden asiantuntemusta. Yksityisiin pankkeihin ja pankkiekonomisteihin toimittajat suhtautuvat hieman epäilevämmiin, vaikka myös pankkiekonomistit ovat taajaan käytettyjä ja melko arvostettuja lähteitä.

Aineiston perusteella moni toimittaja arvioi talouspolitiikan olevan murroksen äärellä: valtiot ovat velkaantuneet kriisien takia tuntuvasti, mutta keskuspankkien voimakas elvytyspolitiikka on painanut valtioiden velanhoitokulut olemattomaksi. Talouspolitiikan suunnanmuutokset saattavat heijastua myös talouspolitiikasta käytävään julkiseen keskusteluun, jossa tiukkaa budjettikuria on perinteisesti arvostettu.

KIITOKSET

Tämän tutkimushankkeen pääasiallinen rahoittaja on Helsingin Sanomain Säätiö. Lämmin kiitos säätiölle tuesta! Hankkeen alkuvaihetta rahoitti myös Palkansaajasäätiö, jolle niin ikään kiitokset. Tutkimushankkeen johtajana on toiminut professori Juha Herkman Helsingin yliopistosta. Kiitän Juhaa avusta tutkimuksen eri vaiheissa. Janne Matikainen auttoi kyselylomakkeen laatimisessa, ja Juho Vesan ja Markus Ojalan huomiot olivat tärkeitä oikeita kysymysmuotoja hiottaessa. Tutkimuksen haastattelurunkoa sain testata Jussi Virkkusella. Jarno Hartikainen, Saara Koho ja Anna Karismo Taloustoimittajat ry:stä sekä Johannes Ijäs Poliitiikan toimittajat ry:stä auttoivat yhdistyksiensä jäsenten tavoittamisessa. Kiitos!

Helsingissä 27.10.2020

Timo Harjuniemi

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ	3
KIITOKSET	4
1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA KESKEISET KÄSITTEET	7
Talouspolitiikan kriisit	7
Talouspolitiikan journalismi ja mediajulkisuus	9
Talouspolitiikan asiantuntijat	14
3 AINEISTO JA MENETELMÄT	18
4 TALOUSPOLITIIKAN JOURNALISMIN TEHTÄVÄT	24
5 TALOUSPOLITIikka – TALOUTTA VAI POLITIIKkaa?	28
6 TALOUSPOLIITTISEN KESKUSTELUN ASiantUNTEVUUS	32
7 MONIÄÄNISYYS	36
8 ASiantUNTIJAT	44
Arviot talouspolitiikan asiantuntijoista	45
Tutkimuslaitokset	46
Valtiovarainministeriö ja Suomen Pankki	51
Pankkiekonomistit	56
Puolueet ja ajatuspajat	57
9 JOURNALISTIEN LÄHTEET, KONTAKTIT JA MEDIANKÄYTTÖ	61
10 JOURNALISTIT VALLANKÄYTTÄJINÄ	66
11 TALOUSPOLITIIKAN JOURNALISMI JA OBJEKTIIVISUUS	68
12 JOURNALISMI JA TALOUSPOLITIIKAN UUDET ILMIÖT	72
13 LOPUKSI	75
KIRJALLISUUS	81
LIITTEET	87

1

JOHDANTO

Tässä tutkimusraportissa tarkastellaan talouspolitiikkaa käsittelevien journalistien näkemyksiä talouspoliittisesta julkisesta keskustelusta ja talouspolitiikan asiantuntijuudesta. Raportti nojaa kyselyyn, johon vastasi 42 talouspolitiikkaa käsittelevää toimittajaa, sekä 19 toimittajahaastatteluun. Haastattelut tehtiin keväällä ja kesällä 2020 eli osittain koronapandemian aikana.

Tutkimuksen keskiössä ovat talouspolitiikkaa seuraavien journalistien näkemykset suomalaisesta talouspoliittisesta keskustelusta ja talouspolitiikan asiantuntijuudesta. Tutkimusraportissa avataan muun muassa sitä, mitä toimittajat ajattelevat erilaisista talouspolitiikan asiantuntijoista, kuten pankeista ja tutkimuslaitoksista. Tutkimuksessa kysytään, millä tavoin toimittaja tunnistaa talouspolitiikan asiantuntijan ja minkälaiseen talouspolitiikan asiantuntijuuteen luotetaan eniten. Tutkimuksessa selvitetään myös sitä, miten toimittajat arvioivat talouspolitiikan journalismia ja talouspolitiikkaa koskevaa julkista keskustelua. Onko keskustelu riittävän monipuolista? Kenen ääni puuttuu talouspoliittisesta keskustelusta – ja kuunnellaanko joitakuuta liikaa?

Edellä mainittujen kysymysten lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan toimittajien näkemyksiä poliittisten puolueiden talouspoliittisesta osaamisesta. Tutkimusraportissa pohditaan myös sitä, miten maailmantalouden toistuvat kriisit haastavat ja uudistavat talouspolitiikan journalismia ja miten sosiaalinen media on muuttanut talouspolitiikkaa käsittelevien toimittajien työtä ja talouspoliittista julkista keskustelua.

Työn rakenne on seuraava. Aluksi käydään läpi joitakin viimeaikaisia, tämän tutkimuksen kannalta keskeisiä talouspoliittisia kehityskulkuja. Tämän jälkeen avataan tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ja pohditaan, mitä tarkoitetaan talouspolitiikan journalismilla ja miten journalismi ja asiantuntijuus nivoutuvat talouspolitiikassa yhteen. Tämän jälkeen esitellään tutkimuksen aineisto ja tulokset. Lopuksi keskeiset havainnot ja päätelmät vedetään vielä yhteen.

2

TUTKIMUKSEN TAUSTA JA KESKEISET KÄSITTEET

Talouspolitiikan asiantuntijuuteen liittyvät teemat ovat erityisen ajankohtaisia, kun maailmantalous tuntuu jumittuneen toinen toistaan seuraavien kriisien jatkumoon. Seuraavaksi käsitellään lyhyesti talouspolitiikan viimeaikaisia ilmiöitä ja avataan tutkimuksen keskeisiä käsitteitä.

TALOUSPOLITIIKAN KRIISIT

Epävarmuus on sävyttänyt maailmantaloutta jo runsaan kymmenen vuoden ajan. Vuoden 2008 finanssikriisi, sitä seurannut Euroopan pitkäkestoinen talousahdinko ja viimeksi koronapandemia ovat koetelleet monia talousajattelun ja -politiikan perusoppeja. Hallitukset ovat velkaantuneet pitääkseen yllä taloudellista toimeliaisuutta ja ehkäistäkseen talousongelmien laajenemista suurtyötömyydeksi. Mittavasta velkaantumisesta huolimatta valtionlainoista perittävät korot ovat pysyneet matalina eikä inflaatiota eli yleisen hintatason nousua ole nähty. Huolena on pikemminkin hintatason lasku eli deflaatio, vaikka keskuspankit ovat laskeneet korot nolnaan tai jopa negatiivisiksi ja luoneet maailmantalouteen uutta rahaa ennennäkemättömiä määriä.

Toistuvien kriisien vuoksi keskuspankit ja valtiot ovat nousseet entistä aktiivisemmiksi talouspolitiikan toimijoiksi. Finanssikriisin puhureissa moni pankki ja rahoituslaitos kaatui valtioiden syliin, mikä on vähentänyt uskoa rahoitusmarkkinoiden kykyyn arvioida talouden riskejä ja uhkia. Niin ikään koetukselle on joutunut ajatus, jonka mukaan valtioiden tulisi keskittyä kurinalaiseen budjettipolitiikkaan. Koronapandemian aikana Euroopan valtiot ovat hyllyttäneet alijäämiä ja velkaantumista koskevat säännöt ja elvyttäneet talouksiaan päättä huimaavilla summilla. Ajatushautomo Bruegelin (2020) mukaan Euroopan suurin kansantalous Saksa oli heinäkuuhun 2020 mennessä käyttänyt suoraan koronaelvytykseen rahasumman, joka vastaa noin kahdeksaa prosenttia maan bruttokansantuotteesta. Suorien elvytyspäästösten lisäksi yrityksiä ja kotitalouksia on Euroopassa tuettu muun muassa erilaisilla takauspääöksillä ja veronkantoa lykkäämällä.

Euroopan keskuspankki EKP nousi jo eurokriisin aikana mantereen talouspoliittiseksi supermahdiksi ja vakauden takaajaksi. Keskuspankin entisen pääjohtajan Mario Draghin lupaus tehdä ”kaikki tarvittava”¹ yhteisvaluutta euron puolesta sammutti eurokriisin akuuteimman vaiheen vuonna 2012 ja palautti sijoittajien luottamuksen valuutta-alueen tulevaisuuteen. Käytännössä Draghi lupasi, että tarvittaessa EKP rahoittaa vaikeuksiin ajautuvia eurovaltioita – sillä ehdolla, että valtiot sitoutuvat julkisen talouden säästöohjelmiin ja rakenteellisiin uudistuksiin. Näin Euroopan keskuspankki laajensi rooliaan: keskuspankista, jonka tehtäväksi oli aiemmin mielletty euroalueen hintavakauden varjelu, tuli euroalueen valtioiden maksukyvyn viimekätinen takaaja (De Grauwe 2013).

Draghia keskuspankin pääjohtajan paikalla loppuvuodesta 2019 seurannut Christine Lagarde on jatkanut edeltäjänsä elvytyslinjalla. Pontevalla elvytyksellä keskuspankki on luonut euromaille tilaa reagoida talouden koronashokkiin. Keskuspankki on haalinut taseeseensa eurovaltioiden velkakirjoja, mikä pitää valtionlainojen korot matalina ja varmistaa, että euromailla on riittävästi talouspoliittisia muskeleita vastata työttömyyteen ja yritysten kassakriiseihin. Kesäkuussa 2020 jo liki kolmasosa Suomen valtion liikkeelle laskemasta velasta oli EKP:n ja Suomen Pankin hallussa.² Koronan aiheuttaman epävarmuuden keskellä aktiivinen keskuspankkipolitiikka on ollut talouden vakauden elinehto. Sekä valtiot että osakemarkkinat ovat olleet riippuvaisia avokätisestä keskuspankkielvytyksestä.

Uudenlainen talouspoliittinen tilanne koettelee monia totunnaisia ajatusmalleja. Suomessa puolueet kautta poliittisen kentän ovat viimeistään 1990-luvun lamasta lähtien kannattaneet kurinalaista budjettipolitiikkaa ja Suomen muokkaamista kilpailukykyiseksi investointiympäristöksi (Kantola & Kananen 2013). Talouspolitiikan pitkän linjan johtavana ajatuksena on ollut, että kurinalaiseen talouspolitiikkaan sitoutumalla Suomi vetää puoleensa investointeja, säilyttää hyvän maineensa valtioiden velkakestävyyttä arvioivien luottoluokittajien silmissä ja tarjoaa vakaan ja kilpailukykyisen yritys ympäristön. Eurooppalainen talouspolitiikka on perinteisesti nojannut saksalaiseen talousajatteluun ja siitä kumpuavaan sääntöperusteisuuteen: julkista velkaantumista on pyritty suitsimaan säännöillä ja sopimuksilla, ja Euroopan keskuspankin hartioilla on ollut vastuu inflaation kurissa pitämisestä (Miettinen 2018). Verotukseen ja julkisiin menoihin liittyvät talouspoliittiset kysymykset on EU- ja euroaikanakin mielletty kansallisen politiikan ydinalueeksi, minkä vuoksi unionin yhteinen talouspolitiikka on ollut rajallista.

Toistuvat, pitkäkestoiset kriisit samoin kuin talouspolitiikan uudenlaiset reaktiot ovat pakottaneet päättäjät ja asiantuntijat pohtimaan talousajattelun perusteita. Onko entistä korkeampi julkinen velkaantuminen pysyvä ilmiö? Min-

1 <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2012/html/sp120726.en.html> (luettu 19.10.2020)

2 <https://www.hs.fi/talous/art-2000006538238.html> (luettu 19.10.2020)

käläiseksi keskuspankkien rooli muotoutuu? Onko sääntöperusteisuus riittävä talouspohja EU:lle ja euroalueelle, vai tulisiko Euroopan ottaa käyttöön yhteisen finanssipolitiikan työkaluja, jotka kasvattaisivat unionin roolia verottajana ja julkisten menojen kanavojana? Kysymysten ajankohtaisuudesta kieli se, että jotkut näkyvät talouspolitiikan asiantuntijat pitävät EU-maiden sopua yhteisestä, koronakriisin talousvaikutuksia pehmentävästä elpymisrahastosta merkittävänä askeleena talouspoliittisen integraation tiellä (Vihriälä 2020).

TALOUSPOLITIIKAN JOURNALISMI JA MEDIAJULKISUUS

Edellä kuvatuista talouspoliittisista aiheista kiistellään mediajulkisuudessa. Modernisoituneissa, monimutkaisissa yhteiskunnissa, joissa keskustelu politiikasta ei voi perustua pelkälle kasvokkaiselle kanssakäynnille, talouspolitiikan kysymyksiä käsitellään ylipäättään paljolti mediavälitteisessä julkisuudessa.

Viestinnän tutkimuksen klassikko Jürgen Habermas (2004 [1962]) kirjoittaa, että julkinen keskustelu yhteisistä asioista kävi vähitellen mahdolliseksi 1600- ja 1700-luvun Euroopassa, kun liberaalin markkinatalouden ja porvariston nousu ravisteli feodaalisia valtarakenteita. Habermas puhuu ”porvarillisesta julkisuudesta” tarkoittaen avoimen ja järkipäisen mielipiteenmuodostuksen foorumia, jossa vapaat porvarit saattoivat haastaa vallanpitäjiä (Herkman 2011, 33). Julkisuuden voi näin ymmärtää paitsi periaatteeksi ja yhteisen toiminnan muodoksi myös konkreettisiksi tiloiksi ja välineiksi: porvaristo keskusteli ja argumentoi niin kahvisalongeissa kuin varhaisten lehtien sivuillakin. Porvarillinen julkisuus oli tietysti avoin vain hyvin kapealle ihmisryhmälle eli koulutetulle ja omistavalle luokalle. (Thompson 1990.)

Habermasin analyysissa porvarillisen julkisuuden tukipilarit romuttuivat 1800-luvulla. Teollisen kapitalismin kehitys synnytti modernin yhteiskunnan keskeisen organisaatiomuodon, suuryrityksen. Yritysten taloudellinen ja poliittinen mahti kasvoi. Samaan aikaan kansallisvaltio laajeni ja otti hoitaakseen tehtäviä, jotka olivat aiemmin kuuluneet perheen yksityispiiriin. Yksityisen ja julkisen piirit sekoittuivat. Hiljalleen lisääntyneet demokraattiset oikeudet ja teollisen työväenluokan synty puolestaan vakiinnuttivat puolueen ensisijaiseksi poliittisen toiminnan muodoksi. Kaupallisen joukkoviestinnän – ennen kaikkea halpojen sanomalehtien – rooli tiedon ja mielipiteiden välittäjänä lisääntyi. Porvariston keskinäinen pohdiskelu alkoi korvautua julkisella toiminnalla, jossa korostuivat yhtäältä luokkaperustaiset vaatimukset ja toisaalta porvarillisen julkisuuden järkipäisiä ihanteita koetellut, skandaaleja, kohuja ja muita julkisen elämän lieveilmiöitä ruokkinut kaupallinen joukkoviestintälogiikka. Habermasin kriittisessä analyysissa julkisuudesta tuli estradi, jonka kautta haettiin oikeutusta erilaisille poliittisille vaatimuksille ja kamppailtiin politiikan katsomossa olevien ihmismassojen suosiosta erilaisten julkisuudenhallintatekniikoiden avulla.

Porvarillinen julkisuus siis murtui, mutta toisaalta 1800-luvulla julkisuus vaikiintui demokratian kentäksi, jossa ihmiset voivat vaatia oikeuksiaan ja ilmaista

poliittisia mielipiteitään. Yhteiskunnat demokratisoituivat, vapaudet ja oikeudet lisääntyivät, ja julkisuudesta tuli modernin kansallisvaltion yhteisen julkisen elämän tila (Kantola 2011, 17–18). Julkisuus ei ole koskaan toiminut ihanteiden mukaisesti pelkkänä faktapohjaisen ja avoimen pohdiskelun alueena, mutta julkisuuden periaate – se, että kansalaiset voivat kiistellä ja keskustella yhteisistä asioista ja pitää vallanpitäjiä tilillä näiden toimista – on demokraattisesti tärkeä. Viestinnän tutkija Juha Herkman (2011, 18) kirjoittaa, että mediavälitteisen julkisuuden merkitys on kasvanut 1900-luvun puolivälistä lähtien, ja nykyään mediajulkisuutta voi pitää keskeisimpänä julkisuuden muotona. Tiedotusvälineiden ja erilaisten teknisten laitteiden välittämä mediajulkisuus on keskeinen politiikan foorumi. Siellä haetaan kannatusta omille ideoille ja rakennetaan poliittisia yhteisöjä.

Median voi ymmärtää paitsi perinteisestä journalistisesta mediasta (kuten sanomalehdistä ja televisiosta) myös vaikkapa älypuhelimista ja sosiaalisen median kanavista koostuvaksi järjestelmäksi, jossa luodaan, kulutetaan ja jaetaan sekä journalistisia että muunlaisia sisältöjä (Herkman 2011, 18–20). Nykyaikaisia mediajärjestelmiä luonnehtii erilaisten medialogiikoiden limittäisyys (Chadwick 2013). Siinä, missä toimittajat saattoivat vielä 1900-luvun loppupuolella toimia mediajulkisuuden valvojina, nykymedialle ovat ominaisia erilaiset vasta- ja vaihtoehtojulkisuudet, joissa haastetaan valtavirran mediajulkisuudessa esiintyviä näkemyksiä ja joista toimittajat saattavat vastavuoroisesti poimia aiheita perinteisiin journalistisiin medioihin (Hatakka 2019).

Media on siis paljon muutakin kuin journalismia. Journalismin rooli erityisesti politiikan mediajulkisuudessa on kuitenkin edelleen keskeinen. Tässä tutkimuksessa journalismi määritellään ammatin perinteisten ydinarvojen ja käytäntöjen kautta. Journalismi on muun muassa uutisia, analyyseja ja kommentteja yhteiskunnallisesti merkittävistä tapahtumista ja ilmiöistä. Journalismeja tekevät eettisiin ohjeisiin ja ammatilliseen itsesääntelyyn sitoutuneet toimittajat (Deuze 2005). Länsimaissa journalismin keskeisiä arvoja ovat perinteisesti olleet puolueettomuus ja faktapohjaisuus (Zelizer 2004). Nykymuotoisen journalismin juuret paikannetaan yleensä 1900-luvun alun Isoon-Britanniaan ja ennen kaikkea Yhdysvaltoihin, missä journalismi irrottautui puoluepolitiikasta ja omaksui uuden ammatti-identiteetin tiedonvälittäjänä, kansalaisten palvelijana ja vallankäytön tarkkailijana (Harjuniemi 2020, 20).

Talouspolitiikan journalismilla tarkoitetaan tässä yksinkertaisesti journalismia, joka keskittyy talouspolitiikan kysymyksiin. Talouspolitiikan käsite on laaja, eikä sitä tässä yhteydessä pyritä määrittelemään tyhjentävästi. Tässä tutkimuksessa talouspolitiikkaa ovat muun muassa julkisiin menoihin, verotukseen, työmarkkinoihin, Euroopan talousratkaisuihin ja keskuspankkien toimintaan liittyvät kysymykset.

Journalismin rooli talouspoliittisessa mediajulkisuudessa on merkittävä. Työttömyys ja suhdanteet koskettavat kansalaisia ja yrityksiä konkreettisesti, mutta talouspolitiikkaa seurataan ennen kaikkea mediajulkisuuden ja journalis-

tien sinne nostamien aiheiden kautta (Goddard ym. 1998). Sosiaalisen median noususta on puhuttu paljon, mutta Suomessakin valtaosa ihmisistä hankkii uutisensa perinteisen median kautta – usein toki esimerkiksi uutismedioiden verkkosivuilta (Matikainen ym. 2020, 16–17; Newman ym. 2020, 68).

Talouspolitiikan ja journalismin suhdetta voi tarkastella monin tavoin. Journalismi tuottaa uutisia, analyysejä ja mielipiteitä, joiden pohjalta yhteiset käsitykset taloudesta ja talouspolitiikasta rakentuvat. Journalismi tarjoaa tietoa suhdanteista, kansantalouden tilasta ja talouspolitiikan suunnasta sekä etsii vastauksia erilaisiin talouspoliittisiin kysymyksiin. Mitkä ovat kansantalouden keskeiset ongelmat? Miten niihin tulisi vastata? Journalismissa käydään julkista kamppailua erilaisista talouspolitiikan vaihtoehtoista ja niiden perusteluista (Harjuniemi 2020).

Talouspolitiikkaa käsittelevällä journalismilla on erilaisia, demokraattisen päätöksenteon kannalta oleellisia tehtäviä. Journalismi tarjoaa kansalaisille faktoja ja analyyseja talouspolitiikan aiheista. Näin kansalaiset voivat tehdä poliittisia päätöksiä ja osallistua itsekin keskusteluun. Lisäksi journalismin tulisi tuoda mediajulkisuuteen erilaisia näkemyksiä talouspolitiikan suunnasta, jotta ihmiset voisivat tehdä valintoja erilaisten linjausten välillä (Raeijmaekers & Maesele 2015). Liberaalin ajattelun mukaisesti journalismin pitäisi myös toimia niin sanottuna ”vallan vahtikoirana” eli koetella poliittisten päätösten perusteita ja puuttua poliittisen tai taloudellisen valta-aseman väärinkäyttöön (Harjuniemi 2020, 21).

Poliitikot käyttävät journalismia päästäkseen päättäviin asemiin ja saadakseen tukea omille ideoilleen. Päätöksiä on helpompi tehdä, jos julkinen mielipide tuntuu olevan oman linjan puolella (Simola & Reunanen 2010, 122). Päättäjät viestivät julkisuudessa paitsi kansalaisille myös markkinoille: rahoitusmarkkinoita rauhoittelemaan pyrkivä poliitikko voi julkisuudessa kertoa sitoutuvansa kurinalaiseen budjettipoliittikkaan ja työmarkkinauudistuksiin. Talouspolitiikan journalismi ja mediajulkisuus välittävät keskuspankkien korkopäätökset ja muut rahapolitiittiset ratkaisut sijoittajien tietoon.

Talouspolitiikan kysymyksiä käsittelevää journalismia voi tarkastella myös päättäjien keskinäisviestintänä, jonka avulla talouden ja politiikan globaalit eliitit rakentavat yhteistä tilannekuvaa maailmantaloudesta ja sen ongelmista (Ojala 2017). Pörssimeklarit ja rahoitusalan ammattilaiset tarvitsevat talousmedian tarjoamaa tietoa, ja yrityksissä seurataan talouskehitystä median kautta (Hurmeranta 2009). On myös esitetty arvioita, joiden mukaan taloutta koskeva journalismi vaikuttaa kuluttajien talousluottamukseen ja sitä kautta talouden suhdanteisiin (ks. Simola & Reunanen 2010, 64–65). Ajatus on ymmärrettävä. Kun journalismi kertoo esimerkiksi talouden kasvuluvuista, työttömyyden kehityksestä tai laajoista irtisanomisista, journalismia seuraavat kuluttajat reagoivat uutisiin omalla käyttäytymisellään.

Miksi tämän tutkimuksen kantavana käsitteenä sitten on talouspolitiikan journalismi eikä omaksi genrekseen vakiintunut, selkeältä tuntuva talousjourna-

lismi? Kysymys on aiheellinen. Ovathan talouspolitiikkaan liittyvät kysymykset vahvasti esillä talousjournalismissa. Talouspolitiikkaa käsitellään *Kauppalehden* tai *Talouselämän* kaltaisissa talousmedioissa ja yleissanomalehtien taloussivuilla tai -osastoilla.

Tämän raportin kannalta talousjournalismi-käsitteen ongelma kuitenkin on se, että talousjournalismi on genre, jossa käsitellään talouspolitiikan lisäksi myös esimerkiksi yritystaloutta (Yrjänä 2018). Nämä teemat eivät tietenkään lankea politiikan ulkopuolelle. Esimerkiksi yritysten verotukseen tai rahoitusmarkkinoiden sääntelyyn liittyy poliittisia erimielisyyksiä.

Käsillä olevassa tutkimusraportissa puhutaan tästä huolimatta talouspolitiikan journalismista. Valinta johtuu yksinkertaisesti siitä, että tutkimus pyrkii keskittymään journalismiin ja asiantuntijoihin, jotka käsittelevät erityisesti julkisen kulutuksen, verotuksen, euroalueen ja työmarkkinoiden sääntelyn kaltaisia talouspoliittisia teemoja. Valinta ei ole ongelmaton. Talouspolitiikan journalismi on käsitteenä kömpelö eikä samalla tavalla vakiintunut kuin talousjournalismi tai politiikan journalismi. Talouspolitiikan journalismin erottaminen talousjournalismista tai politiikan journalismista on vaikeaa, paikoin varmasti mahdotonta. Tässä tutkimuksessa tällaiseen erontekoon kuitenkin pyritään mahdollisuuksien mukaan.

Talouspolitiikan journalismi -käsitteen käyttöä puoltaa se, että talouspolitiikkaan liittyvät kysymykset eivät rajaudu taloussivuille, talousmedioihin tai yksin talousjournalistien tehtävälistoille. Talouspoliittiset kysymykset valtion tai kuntien budjeteista, euroalueen tulevaisuudesta tai työmarkkinoiden uudistamisesta ovat yhteiskunnallisen keskustelun ydintä. Kiistat kuntien menojen sopeuttamisesta valuvat paikallispolitiikasta kertovaan journalismiin. Väittely valtion menoista ja tuloista tai eurooppalaisista talousratkaisuksista on politiikan journalismin keskiössä. Pelkkään talousjournalismiin tai pelkkiin taloustoimittajiin keskittyminen ei siis riitä. Tämän vuoksi tässä tutkimuksessa tutkitaan paitsi talous- myös politiikan toimittajia.

Suomalaisen talousjournalismin historiaa tutkinut Jouni Yrjänä (2018) kirjoittaa, että talouden ja politiikan kentät ovat lähestyneet toisiaan journalismissa. Monissa medioissa, kuten *Helsingin Sanomissa*, *STT:ssä* ja *Lännen Mediasa*, on 2000-luvun aikana yhdistetty talouden ja politiikan toimituksia. Taloutta on alettu käsitellä entistä vahvemmin politiikan näkökulmasta – ja päinvastoin. Lisäksi viestintämaailman nopeasta digitalisaatiosta johtuva perinteisen median ansaintakriisi on pakottanut toimituksia supistamaan resurssejaan ja vähentänyt taloustoimittajien kaltaisten erikoistoimittajien määrää. (Yrjänä 2018, 354–358.)

Talouden asiantuntijat ovat taajaan läsnä journalismissa ja poliittisessa väittelyssä. Talouspolitiikasta on tietysti keskusteltu lehtien sivuilla jo kauan. Historioitsija Alexander Zevinin (2019) tutkimus vuonna 1834 perustetusta *The Economist* -lehdestä kertoo, että lehti on toiminut sinnikkäästi liberaalin talousajattelun äänenkannattajana ja hahmotellut liberaaleja ratkaisuja sotien ja

talouskriisien kaltaisiin koettelemuksiin. *The New York Times* -lehden sivuille ekonomistit alkoivat tulla 1930-luvulla, kun lama loi kysyntää talouspolitiikan ja -tieteen asiantuntijuudelle.³ Wayne Parsons (1989) analyysi brittiläisen ja amerikkalaisen talousjournalismin historiasta osoittaa, että toisen maailmansodan myötä talouspolitiikan valtavirtaan nousseet keynesiläiset ja heitä haastaneet monetaristit kiistelivät talouslehtien sivuilla. Elina Pajarin (2003) mukaan rahoitusmarkkinoiden vapauttaminen 1980-luvulta eteenpäin lisäsi suomalaisen talousjournalismin tarvetta tukeutua markkinoiden liikkeitä tulkitseviin analyysitikkoihin. Talouspolitiikkaa käsittelevä journalismi on Suomessa hengittänyt yhteiskunnallisten murrosten mukana (Johnson 1990).

Suomessa 1990-luvun lama päättyi usein esiin talouspoliittisen keskustelun käännekohtana. Lama oli toisen maailmansodan jälkeisen hyvinvointi-Suomen kriisi. Iso osa suomalaisesta talouden ja politiikan eliitistä piti syvää lamaa ja korkeaksi karannutta työttömyyttä kipeänä mutta välttämättömänä matokuurina, joka uudisti hyvinvointivaltion rakenteet. Moni eliitin jäsen koki korporatiivisen systeemin, jossa konsensusta rakennettiin työmarkkinajärjestöjen ja valtiovallan yhteisissä pöydissä, liian jäykäksi nopeiden pääomien maailmaan. (Kantola 2002.) Muutos näkyi myös journalismissa ja julkisessa keskustelussa. Journalismin tutkijat Esa Reunanen ja Jari Väliaverron (2020) kirjoittavat, että rakenteellisten uudistusten ja julkistalouden menokurin vaatimukset yleistivät suomalaista työmarkkinapolitiikkaa käsittelevässä journalismissa 1990-luvulla.

Yhteiskunnalliset muutokset ja talouden globalisaatio ovat osaltaan vahvistaneet talouden asiantuntijoiden asemaa. Poliitiikan tutkijat Ville-Pekka Sorsa ja Teppo Eskelinen (2018) esittävät, että monimuutoksisissa nyky-yhteiskunnissa korostuu nimenomaan taloustieteellisen tiedon merkitys. Taloustieteilijät tarjoavat ja heiltä pyydetään työkaluja nyky-yhteiskuntaa riivaavien ongelmien selättämiseen – oli kyse sitten ilmastonmuutoksesta tai koronaviruksesta. Kehityksen kriitikot väittävät, että taloustieteellisen tiedon korostuminen on synnyttänyt eräänlaisen ”ekonokratian”, yhteiskunnan, jossa taloustieteelliset oletukset ja ekonomistit määrittelevät, mikä on poliittisesti järkevää ja mahdollista (Earley ym. 2017). Myös journalismin tutkimuksessa on havaittu, että journalismi saat- taan esittää talouden faktat politiikkaa ja sen mahdollisuuksia rajaavina kehyksinä (Phelan 2014).

---

3 <https://www.nytimes.com/2015/01/24/upshot/how-economists-came-to-dominate-the-conversation.html> (luettu 19.10.2020)

TALOUSPOLITIIKAN ASIANTUNTIJAT

Talouspolitiikan journalismi ja talouspolitiikan asiantuntijuus nivELYT VÄT toisiin-
sa monin tavoin. Toimittajat kuuntelevat asiantuntijoita ja kertovat kansalaisille
eksperttien näkemyksiä talouspolitiikan suunnasta. Journalismi tarjoaa tietoa
ja näkemyksiä, joiden pohjalta ihmiset arvioivat talouspolitiikkaa (Philo 1995).
Arkiset havainnot tukevat näkemystä. Asiantuntijat kommentoivat television
uutislähetyksessä esimerkiksi Tilastokeskuksen julkistamia lukuja Suomen
talouskasvusta. Sanomalehdessä asiantuntija saattaa varoittaa julkisen talouden
kestävyysvajeesta, kun toinen ekonomisti vaatii valtion seuraavaan budjettiin
lisää infrastruktuuri-investointeja.

Asiantuntijat ovat journalismin tavanomaisia lähteitä (Manning 2001). Vaik-
ka asiantuntija ei esiintyisi suoraan esimerkiksi haastateltavana, on toimittaja
saattanut käydä taustakeskusteluja esimerkiksi ekonomistien kanssa. Toisinaan
tutkimusartikkeli tai tutkimuslaitoksen kiinnostava raportti voi toimia jutun
kimmokkeena. Monet talouspolitiikan kysymyksiä käsittelevät asiantuntijainsti-
tuutiot, kuten Suomessa esimerkiksi valtiovarainministeriö tai talousennusteita
tuottavat tutkimuslaitokset ja pankit, ovat talouspolitiikasta kertovan journalis-
min päivittäisen agendan määrittäjiä. Näiden asiantuntijalaitosten ennusteita
ja kannanottoja seurataan säännöllisesti.

Journalismi käyttää ja tarvitsee asiantuntijoita. Journalismi on ammatti, jon-
ka julkinen oikeutus rakentuu faktapohjaisuudelle (Zelizer 2004). Se pyrkii siis
esittämään yhteiskunnasta mahdollisimman todenmukaisen kuvan. Asiantunti-
jat tarjoavat tietoa ja mielipiteitä, joiden avulla journalistit tulkitsevat talouspo-
litiikkaa ja paketoivat talouspolitiikan käännteitä ja kehityskulkuja journalistisiksi
tuotteiksi, kuten uutisiksi, kolumneiksi ja analyyseiksi. Siinä missä esimerkiksi
poliittikkojen näkyvä asema journalismissa perustuu siihen, että he ovat demo-
kraattisesti valittuja vallankäyttäjiä ja erilaisten äänestäjäryhmien edustajia,
asiantuntijoiden journalistinen asema nojaa kykyyn esittää todellisuudesta tut-
kimuspohjaisia arvioita (Hall ym. 1978, 58).

Ainakin neutraalimmissa uutisjutuissa journalistien on pidättäydyttävä
omista kannanotoista. Tämän vuoksi journalistin on usein nojauduttava asian-
tuntijoiden näkemyksiin. Journalismi tarvitsee riippumattomiksi ja uskottavik-
si koettuja asiantuntijoita paitsi selittääkseen maailmaa myös ylläpitääkseen
lupaustaan objektiivisuudesta (Albæk 2011). Tämä ei tarkoita, että journalistit
pitäisivät asiantuntijoita poliittisesti viattomina. Tuttu journalistinen käytäntö
on, että yhden asiantuntijan näkemystä tasapainotetaan kuuntelemalla toista
asiantuntijaa (Boyce 2006). Esimerkiksi talouspoliittisessa keskustelussa työn-
antajapuolta edustavan ekonomistin vastapainoksi on pyydettävä kommentti
myös työntekijäpuolen talousasiantuntijalta. Objektiivisuuteen pyritään usein
siis tasapainottelun kautta.

Journalismin ja yhteiskunnan muutokset ovat tietysti vaikuttaneet siihen,
miten toimittajat arvioivat asiantuntijuutta ja omaa ammattikuntaansa. Viestin-

nän tutkija Anu Kantola kirjoittaa, että toisen maailmansodan jälkeisiä, riva-
kan talouskasvun sävyttämiä yhteiskuntia hallitsi vahva usko teknokraattiseen
suunnitteluun ja objektiiviseen asiantuntijuuteen. Journalismissa tämä näkyi
ammattillisena itseymmärryksenä, joka nosti toimittajat puolueettomiksi tiedon-
välittäjiksi ja kansanvalistajiksi. Erilaiset kulttuuriset ja poliittiset vastaliikkeet
käynnistivät kuitenkin jo 1960-luvulla trendin, joka alkoi koetella toisen maa-
ilmansodan jälkeistä konsensusta ja epäpoliittista asiantuntijuutta. Sukupuoli-
hierarkiat haastanut feminismi, mustien kansalaisoikeusliike, Vietnamin sodan
vastaiset mielenosoitukset ja Watergate-skandaali, jossa selvisi Yhdysvaltain
presidentin Richard Nixonin vakoilleen poliittisia vastustajiaan, lietsoivat eliitti-
kritiikkiä ja nostivat esille yhteiskuntien syvään juurtuneen eriarvoisuuden.

Kuohunta heijastui myös journalismiin, joka alkoi ottaa etäisyyttä aukto-
riteetteihin. Suomessakin mediaympäristö on muuttunut selvästi viimeistään
1980-luvulta lähtien: politiikan julkisuudesta on tullut entistä kilpailullisempaa,
moniäänisempää ja arvaamattomampaa – ja mediamarkkinoiden avautuessa
myös viihteellisempää, skandaalinkäryisempää ja henkilöityneempää. (Kantola
2011.) Muutokset ovat vaikuttaneet journalistien itseymmärrykseen ja ammatti-
käytäntöihin. Sen sijaan, että toimittajat tyytyisivät asiantuntijoiden komment-
tien kirjaamiseen, nykyjournalistit ottavat analyysissa ja muissa kommentoi-
vissa jutuissaan itsekin usein asiantuntijan tai tapahtumien analyttikon roolin
(Reunanen & Koljonen 2014, 26–44).

Keitä sitten ovat talouspolitiikkaa käsittelevien journalistien käyttämät
talouspolitiikan asiantuntijat? Tässä raportissa asiantuntija määritellään yk-
sinkertaisesti henkilöksi, joka on koulutuksensa kautta hankkinut päteväksi
hyväksyttyä tietoutta joltakin alalta (Schudson 2006, 499). Laaja lukeneisuus
tai esimerkiksi talouspolitiikkaan perehtyminen ei vielä tee kenestäkään asi-
antuntijaa. Asiantuntijuutta koskevassa tutkimuskirjallisuudessa korostetaan
asiantuntijuuden sosiaalisesti rakentunutta luonnetta. Ihminen on asiantuntija
kuuluessaan esimerkiksi tieteelliseen tai ammatilliseen yhteisöön ja omaksu-
essaan tuolle yhteisölle ominaiset normit. Asiantuntijuus on siis paitsi tietoa
ja kokemusta myös erilaisia käytäntöjä, jotka rakentavat ja tukevat asiantun-
tijan arvovaltaa (Walsh 2020, 3). Asiantuntijuuden takeena toimii usein titteli
tai taustainstituutio: emme pysty kurkistamaan asiantuntijan pään sisälle ja
arvioimaan siellä olevan tiedon laatua, mutta asema yliopiston professorina tai
tutkimuslaitoksen johtajana kielii kollegiaalisesta arvostuksesta ja tiedeyhteisön
normien noudattamisesta (Saikkonen 2019a, 1548–1549).

Tällainen asiantuntijuuden määrittely ei tietenkään ole ongelmatonta. Ny-
kyaikaisissa mediajärjestelmissä, joissa journalistin asema mediajulkisuuden
portinvartijana on heikentynyt, erilaiset kokemusasiantuntijat haastavat vakiin-
tuneita eksperttejä (Saikkonen 2019b). Koronakriisi on esimerkki siitä, millä
tavoin sosiaalinen media ja siellä muotoutuvat asiantuntijaverkostot mahdol-
listivat Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen THL:n kaltaisten vakiintuneiden
asiantuntijalaitosten voimakkaan kyseenalaistamisen (Väliverronen ym. 2020).

Sosiologi William Davies (2018) pohtii, että länsimaisten yhteiskuntien eriarvoistuminen sekä erilaiset kriisit ja murrokset ovat koetelleet yleisöjen luottamusta ekonomistien kaltaisiin asiantuntijoihin. *Financial Times* -sanomalehti uutisoi loppuvuodesta 2019 kyselytutkimuksesta, jonka mukaan EU-eron puolesta äänestäneet britit suhtautuvat ekonomisteihin huomattavasti epäilevämmiin kuin EU-jäsenyyden kannattajat.⁴ Toisaalta esimerkiksi Suomessa kansalaisten luottamus asiantuntijuuteen ja tieteeseen vaikuttaa pysyvän vuodesta toiseen vahvana (Tiedebarometri 2019).

Tässä tutkimusraportissa talouden asiantuntijoilla viitataan laveasti henkilöihin, jotka ovat ensisijaisesti koulutuksensa kautta hankkineet tietoa taloudesta ja talouspolitiikasta. He työskentelevät asiantuntija- tai tutkijatehtävissä esimerkiksi yliopistoissa, järjestöissä, tutkimuslaitoksissa, ministeriöissä tai pankeissa ja ovat journalistien säännöllisesti käyttämiä lähteitä (Simola & Reunanen 2010). Journalismin tutkimuksen näkökulmasta tällaista rajausta tukee se, että asiantuntijan uskottavuutta tarkastellessaan journalisti kiinnittää huomiota nimenomaan tämän taustaan ja saavutuksiin (Boyce 2006).

Suomalaisissa yliopistoissa ja tutkimuslaitoksissa työskentelevien taloustieteilijöiden medianäkyvyyttä analysoinut taloustieteen professori Roope Uusitalo (2011, 343) kirjoittaa, että taloustieteellistä keskustelua hallitsevat tutkimuslaitosten ekonomistit. Tulos on ymmärrettävä: tutkimuslaitosten ekonomistit ovat asiantuntevia ja uskottavia. Toisaalta tutkimuslaitosten – joilla on usein esimerkiksi rahoituksellinen kytkös joko työntekijä- tai työnantajapuoleen – ekonomisteihin nojautumalla ja molempia osapuolia kuuntelemalla journalismi pääsee tasapainoiseen lopputulokseen. Myös pankkien asiantuntijat ovat usein käytettyjä asiantuntijalähteitä. Brittimediaa tutkinut Mike Berry (2019) nostaa muun muassa toimittajien haastatteluihin perustuvassa analyysissään esille, että eritoten Lontoon Cityn finanssikeskuksen analyttikoilla oli vahva lähde- ja asiantuntijarooli finanssikriisin aikaisessa journalismissa. Myös suomalaisessa talouspoliittisessa keskustelussa pankkien asiantuntijat ovat olleet vahvasti esillä (Simola & Reunanen 2010, 137), samoin valtiovarainministeriö (Railo & Ruohonen 2016).

Moni asia vaikuttaa siihen, kuka päätyy asiantuntijaksi julkisuuteen. Journalismin näkökulmasta asiantuntijan valintaan voi vaikuttaa vaikkapa asiantuntijan tavoitettavuus tai kyky viestiä selkeästi (Berry 2019). Persianlahden sotaa käsitellyttä amerikkalaista tv-uutisjournalismia tutkinut Janet E. Steele (1995, 805) huomasi, että sodan käännteitä kommentoiviksi ja ennakoiviksi asiantuntijoiksi päätyivät usein entiset sotilaat tai muut eliittilähteet, jotka tunsivat konfliktin erilaiset ”pelurit” ja pystyivät tarjoamaan katsojille sisäpiirin näkökulman aiheeseen.

4 <https://www.ft.com/content/52458788-fcc0-11e9-98fd-4d6c20050229> (luettu 6.10.2020).

Yleisradion taloustoimittajan Aapo Parviaisen (2014) selvityksestä käy ilmi, että suomalaisen eurokriisijulkisuuden näkyvimpiä talouden asiantuntijoita olivat pankkien ekonomistit. Kriisikeskustelun kuunnelluin yksittäinen ekonomisti tosin oli taloustieteen emeritusprofessori, työurallaan muun muassa valtiovarainministeriötä palvellut Sixten Korkman. Korkman eläköityi Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen Etlan johtajan tehtävästä vuonna 2012 ja on työskennellyt sen jälkeen Aalto-yliopiston työelämäprofessorina. Korkmanin näkyvyys kertoo siitä, että journalistit luottavat asemansa julkisuudessa jo vakiinnuttaneisiin asiantuntijoihin, vaikka nämä eivät enää työskentelisikään samalla tavalla aktiivisesti taloustieteellisen tutkimuksen parissa kuin esimerkiksi yliopistoeconomistit.

Tässä työssä ei yksiselitteisesti samasteta ekonomistia ja talouspolitiikan asiantuntijaa. Vaikka talouspolitiikan käänteitä julkisesti kommentoivat asiantuntijat usein ovatkin pankkien, järjestöjen tai tutkimuslaitosten palveluksessa työskenteleviä ekonomisteja eli taloustieteellisen yliopistokoulutuksen saaneita henkilöitä, eivät kaikki talouspolitiikan asiantuntijat välttämättä ole ekonomisteja. Talouspolitiikkaa saattaa kommentoida julkisuudessa myös akateeminen tutkija, joka on perehtynyt talouspolitiikkaan muutoin kuin nimenomaisesti taloustieteellisen koulutuksen kautta. Lisäksi esimerkiksi ministeriöiden asiantuntijoina ja virkamiehinä voi työskennellä aktiivisia talouspoliittisia keskustelijointa, jotka eivät kuitenkaan ole ekonomisteja. Tässä työssä esiintyvät niin termit ”ekonomisti” kuin ”talouspolitiikan asiantuntijakin”, mutta ne eivät kuitenkaan ole toistensa synonyymeja.

Talouspolitiikan journalismi on kenttä, jossa poliittiset toimijat hakevat kannatusta ajamilleen politiikkatoimille. Instituutiot ministeriöistä etujärjestöihin ja tutkimuslaitoksiin vetoavat talousasiantuntemukseen perustellessaan poliittisia ideoitaan ja kritisoidessaan poliittisten vastustajiensa aloitteita. Keskustelu koronakriisin edellyttämästä talouspolitiikasta tai esimerkiksi kestävyysvajeen ratkaisemisesta kutoutuu talouden asiantuntijuuteen ja siihen, ketkä määrittelevät toivottavan talouspolitiikan suuntaviivat. Paitsi että talouspolitiikan asiantuntijat neuvovat poliitikkoja ja vaikuttavat erilaisissa työryhmissä, asiantuntijat ja tutkimuslaitokset myös ottavat kantaa talouspolitiikasta käytävään julkiseen keskusteluun ja arvioivat politiikkojen toimia.

Näin ollen kysymys talouspolitiikkaa käsittelevän journalismin ja talouspoliittisen asiantuntijuuden suhteesta on kiinnostava ja demokraattisesti merkittävä. On tärkeää kysyä, miten journalismi tunnistaa asiantuntijan ja arvioi erilaisia talouspolitiikan asiantuntijoita. Asiantuntijan julkisen näkyvyyden määrää ei sanele yksin toimittajan arvio lähteensä asiantuntijuudesta, mutta näkemys asiantuntijan uskottavuudesta voi yhtä kaikki vaikuttaa siihen, millaisen auktoriteettiaseman talouspolitiikan asiantuntija saa journalismissa (Chadwick ym. 2020).

3

AINEISTO JA MENETELMÄT

Tutkimuksen aineisto kerättiin verkossa täytettävällä kyselytutkimuksella ja teemahaastatteluilla. Kyselylomakkeessa (ks. Liite 1) oli väitteitä ja kysymyksiä, joilla kartoitettiin muun muassa sitä, mitä toimittajat ajattelevat talouspolitiikan journalismin tehtävistä ja talouspolitiikan keskustelijoiden asiantuntevuudesta. Lisäksi toimittajia pyydettiin kyselyssä arvioimaan omia lähdekäytäntöjään ja talouspolitiikan keskustelijoiden saaman mediajulkisuuden määrää. Vastaajia pyydettiin arvioimaan myös suomalaisen talouspoliittisen keskustelun yleistä asiantuntevuutta ja mahdollista yksipuolisuutta. Kyselyssä kerättiin tietoa myös vastaajien taustasta eli sukupuolesta, iästä, koulutuksesta, asuinpaikasta ja journalistisen työkokemuksen määrästä.

Miten sitten tavoittaa talouspolitiikkaa seuraavat ja käsittelevät suomalaiset toimittajat? Journalismin tutkijat Reeta Pöyhtäri, Jari Väliaverron ja Laura Ahva (2014, 2) arvioivat vuonna 2014 julkaisemassaan tutkimuksessa, että Suomessa on noin 7700 päätoimista toimittajaa. Luku kattaa journalistit, jotka ansaitsevat tuloistaan vähintään puolet journalistisella työllä ja jotka työskentelevät uutismediassa. Tilastokeskus antaa samanlaisen lukeman: työssäkäyntilastojen mukaan Suomessa oli vuonna 2017 7739 toimittajaa.⁵ Jotta kysely tavoittaisi nimenomaan talouspolitiikkaa seuraavat toimittajat, se lähetettiin sekä Poliitiikan toimittajat- että Taloustoimittajat-toimittajayhdistysten jäsenille. Poliitiikan toimittajat ry on vuonna 1967 perustettu, politiikkaa seuraavia toimittajia yhteen kokoava järjestö. Tällä hetkellä yhdistyksessä on noin 150 jäsentä.⁶ Alun perin vuonna 1948 kerhoksi perustetun Taloustoimittajat-yhdistyksen jäsenet työskentelevät puolestaan päätoimisina taloustoimittajina lehdistössä, radiossa, televisiossa ja uutistoimistoissa. Yhdistyksessä on noin 300 jäsentä.⁷ Aktiivijäseniä, joihin ei lueta kunniajäseniä tai eläkeläisiä, oli vuoden 2017 lopulla 250 (Yrjänä 2018, 357). Yhdistykset lähettivät sähköpostitse jäsenilleen kyselylinkin sekä tutkimuksen taustoja ja tarkoitusta avaavan saatekirjeen. Kyselyllä tavoiteltiin

5 http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vrm__tyokay/statfin_tyokay_pxt_115r.px/ (Arvio toimittajien määrästä saatu sähköpostitse Tilastokeskukselta elokuussa 2020.)

6 <https://www.politiikantoiimittajat.fi/yhdistys/> (luettu 27.10.2020)

7 <https://taloustoimittajat.fi/> (luettu 27.10.2020)

tiin yhdistysten jäseniä ensimmäisen kerran loppuvuodesta 2019, ja muistutuksia kyselystä lähetettiin jäsenille vielä keväällä 2020.

Lisäksi keväällä 2020 lähetettiin vielä erikseen 49 toimittajalle pyyntö vastata kyselyyn. Tähän joukkoon lukeutui toimittajia, jotka käsittelevät työssään talouspolitiikan kysymyksiä. Suurten suomalaisten medioiden verkkosivuilta etsittiin lisäksi tietoa toimittajista, jotka käsittelevät taloutta tai politiikkaa. Epäilemättä moni taloutta tai politiikkaa työssään käsittelevä toimittaja jäi tämänkin jälkeen kyselyn potentiaalisen kohderyhmän ulkopuolelle.

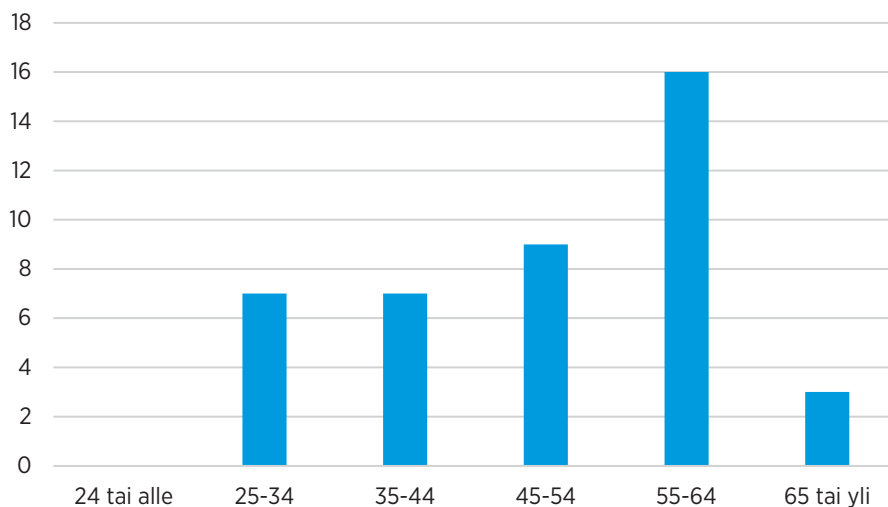
Kesäkuuhun 2020 mennessä kyselyyn vastasi 42 toimittajaa. Vastajamäärä jäi melko pieneksi sinnikkäistä yrityksistä huolimatta, mikä johtunee toisaalta toimittajien kiireestä ja ajanpuutteesta reagoida kyselypyyntöihin ja toisaalta koronan myös toimituksissa aiheuttamasta poikkeustilasta. Vaikka vastaajien määrä on noin kymmenesosa talouden ja politiikan toimittajien yhdistysten yhteenlasketusta jäsenmäärästä, kyselyn tuloksia ei voi pitää täysin edustavina. Siksi on tärkeää, että kyselyä täydennetään tutkimuksessa syvällisillä teema-haastatteluilla. Kyselyn vastaajajoukon edustavuutta arvioidaan seuraavassa myös suhteessa suomalaisten toimittajajärjestöjen jäsenistöön.

Vastaajista 55 prosenttia (23) on miehiä ja 40 prosenttia (17) naisia. Kaksi vastaajaa ei kertonut sukupuoltaan tai määritteli sukupuolensa muilla tavoin. Vastaajajoukko on jonkin verran miehisempi kuin suomalainen toimittajakunta keskimäärin, mutta toisaalta suomalainen taloustoimittajakunta on historiallisesti ollut miesvaltaista. Taloustoimittajat ry:n jäseniä väitöstyössään tutkineen Carl-Gustav Lindénin (2012, 47) mukaan yhdistyksen jäsenistä noin 60 prosenttia oli miehiä vuonna 2008. Journalistien ammattiliiton Suomen Journalistiliiton jäsenistä noin 60 prosenttia oli naisia vuonna 2019.⁸

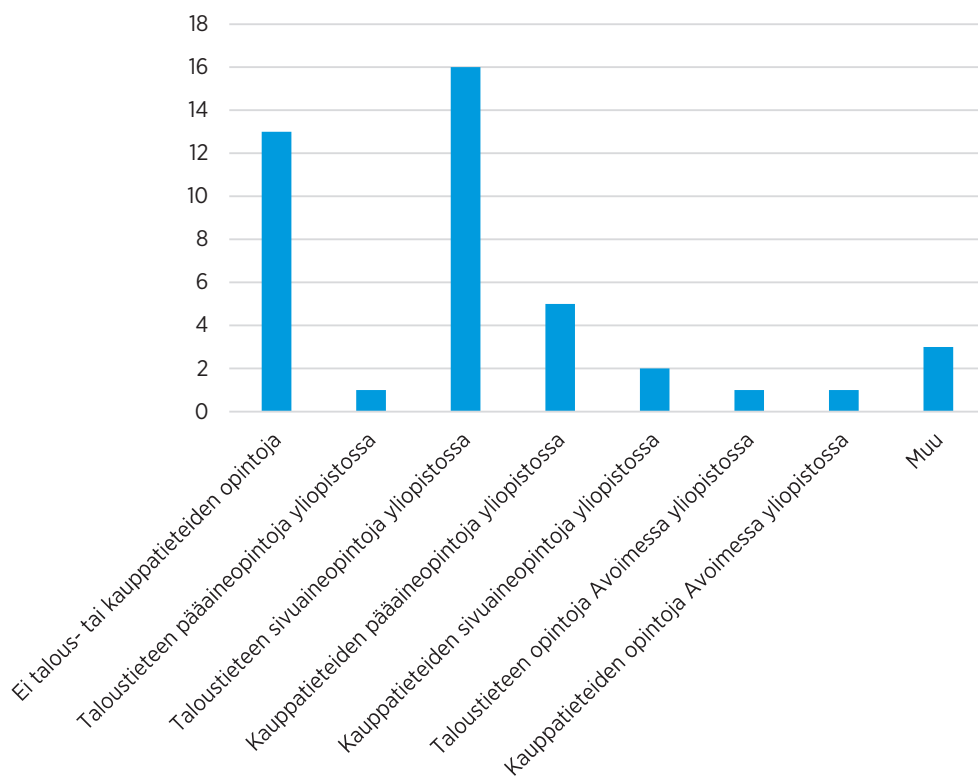
Vastaajista miltei puolet on 55-vuotiaita tai sitä vanhempia (kuvio 3.1). Taloutta työssään käsittelevät suomalaiset toimittajat ovat ylipäänsä kokenutta joukkoa: Lindénin (mt., 210) kyselyaineiston mukaan suomalaisen taloustoimittajan mediaani-ikä oli vuonna 2008 48. Tämän jälkeen suomalainen journalistikenttä on ikääntynyt. Tätä nykyä Journalistiliiton jäsenistön suurin ikäryhmä ovat yli 60-vuotiaat.⁹ Ikä näkyy odotetusti vastaajien työkokemuksissa: peräti 26 vastaajaa (62 %) kertoo, että heillä on journalistista työkokemusta yli 20 vuotta. Tältä osin vastaajat muistuttavat suomalaisia taloustoimittajia: Lindénin kyselyyn vastanneilla toimittajilla oli keskimäärin 23 vuotta journalistista työkokemusta. Tämä voi kieliä siitä, että journalistit erikoistuvat taloustoimittamiseen vasta uransa myöhemmässä vaiheessa (Lindén 2012, 209-210).

8 <https://journalistiliitto.fi/fi/liitto/tietoa-jasenistamme/> (luettu 19.10.2020)

9 <https://www.journalisti.fi/artikkelit/2019/3/yli-tuhat-kolmekymppist-katosi-taantuma-teki-alalle-tulosta-vaikeaa/> (luettu 19.10.2020)

Kuvio 3.1 Vastaajat ikäryhmittäin

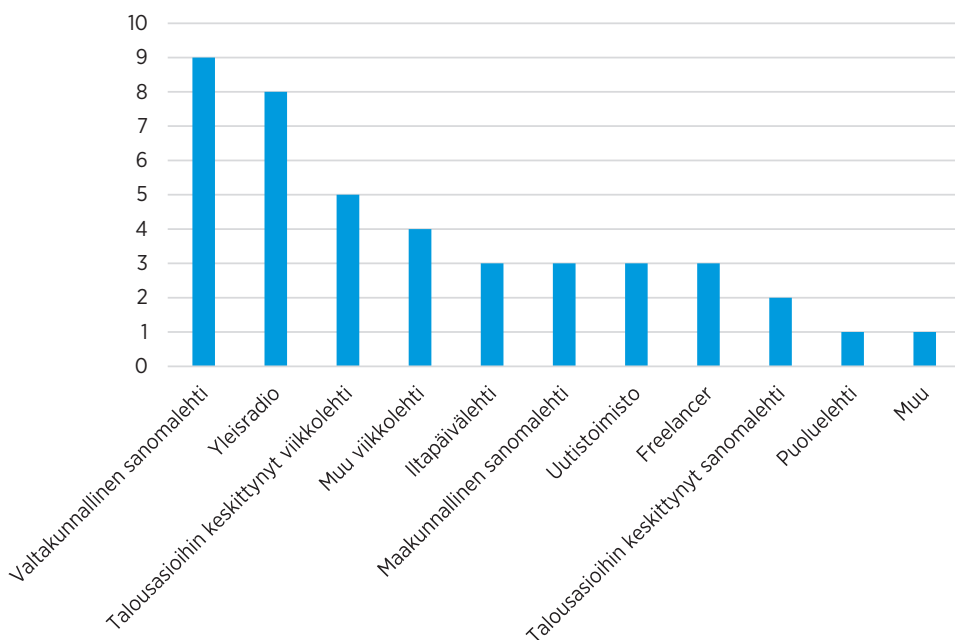

Kuvio 3.2 Vastaajien talous- tai kauppatieteelliset opinnot

Vastaajat ovat vähintään yhtä korkeakoulutettuja, elleivät jopa rahtusen korkeakoulutetumpia kuin suomalaiset journalistit keskimäärin (vrt. Pöyhtäri, Ahva & Väliaverron 2014, 4). Selvästi yli puolet vastaajista on opiskellut ylemmän yliopistotutkinnon. Kun mukaan otetaan myös alemman yliopistotutkinnon suorittaneet, yliopistotutkinto on noin 80 prosentilla vastaajista. Useimmiten yliopistotutkinto tai -opinnot ovat valtio- tai yhteiskuntatieteellisestä tiedekunnasta, mikä on tyypillistä taloutta käsitteleville toimittajille (Yrjänä 2018, 241–242).

Kun tutkimuksen fokuksessa on talouspolitiikka, on kiinnostavaa tarkastella, missä määrin journalisteilla on talous- tai kauppatieteellistä koulutusta. Vajaa kolmannes vastaajista ilmoittaa, että he eivät ole opiskelleet talous- tai kauppatieteitä lainkaan. Suurin osa vastaajista kertoo siis opiskelleensa vähintään jonkin verran talous- tai kauppatieteitä (vrt. Lindén 2012, 209). Taloustieteen sivuaineopinnot yliopistossa ovat vastaajien keskuudessa yleisin talous- tai kauppatieteiden opintojen muoto (kuvio 3.2).

Vastaajat työskentelevät useimmiten joko valtakunnallisen sanomalehden tai *Yleisradion* palveluksessa (kuvio 3.3). Vastaajien joukossa on myös talousmediassa, iltapäivälehdissä, maakunnallisissa sanomalehdissä tai uutistoimistoissa työskenteleviä toimittajia. Selvä enemmistö vastaajista (37) asuu pääkaupunkiseudulla. Vastaajien useimmin eli 24 kertaa ilmoittama ammattinimike on toimittaja. Kahdeksan vastaajaa kertoi ammattinimikkeekseen taloustoimittajan ja viisi politiikan toimittajan tittelin.

Kuvio 3.3 Vastaajat tiedotusvälineen tyypin mukaan

Vaikka kyselytutkimuksen tuloksia ei voi pienen vastaajajoukon vuoksi pitää tilastollisesti edustavina, vastaajien taustat mukailevat talouteen ja politiikkaan erikoistuneiden suomalaistoimittajien taustoja varsin hyvin. Kysely tarjoaa kiinnostavan läpileikkauksen ennen muuta pääkaupunkiseudulle keskittyneiden talous- ja politiikan toimittajien ajattelusta. Vastaajat ovat kokeneita toimittajia, jotka työskentelevät suurissa tiedotusvälineissä. Valtakunnallinen politiikan journalismi ja talousjournalismi ovat keskittyneet pitkälti Helsinkiin, missä esimerkiksi eduskunta, Suomen Pankki ja valtiovarainministeriö toimivat. Niin ikään on perusteltua arvioida, että suuri osa talouspolitiikkaa koskevasta julkisesta keskustelusta välittyy suomalaisille näiden tiedotusvälineiden kautta. Suomen luetuin painettu sanomalehti on *Helsingin Sanomat*, ja perinteisen median eli sanomalehtien, radion ja television puolella *Yleisradio* on eniten suomalaisia tavoittava uutismedia (KMT 2019; Newman ym. 2020, 68). Kun mitataan sanomalehtien kokonaistavoittavuutta, joka huomioi niin painetut lehdet kuin verkkosivustotkin, kärkeen nousevat selvästi *Iltalehti* ja *Ilta-Sanomat* (KMT 2019). *Helsingin Sanomien*, *Yleisradion* ja iltapäivälehtien juttuja lainataan usein myös muissa medioissa (Juntunen 2011). Toisaalta Suomen perinteisesti vahvaa sanomalehtien lukemisen kulttuuria on luonnehtinut alueellisten ja paikallisten sanomalehtien tukeva asema (Jyrkiäinen 2017), minkä vuoksi maakunta- ja aluelehtien toimittajien vaatimatonta edustusta voi pitää kyselyn puutteena.

Kuvaa talousjournalismin ja talouspolitiikan asiantuntijuuden suhteesta täydennetään tässä tutkimuksessa 19 haastattelulla, jotka tehtiin keväällä ja kesällä 2020. Haastatteluiden avulla tutkimusaihetta on mahdollista lähestyä toisenlaisesta näkökulmasta ja yksityiskohtaisemmin kuin pelkän kyselyn avulla. Haastattelut olivat puolistrukturoituja teemahaastatteluja (ks. esim. Hirsjärvi & Hurme 2008; Kantola & Kuusela 2019, 314–315). Tämä tarkoittaa, että haastatteluissa oli ennalta valmisteltuja, tutkimuksen teemaan liittyviä kysymyksiä (ks. liite 2). Avaukset ja kysymykset olivat sellaisia kuin ”Kertoisitko omasta journalistisesta taustastasi?”, ”Miten kuvailisit talouspolitiikkaa käsittelevän journalismin tärkeimpiä tehtäviä?”, ”Mitä ajattelet monipuolisuudesta talouspolitiikan journalismin arvona?” tai ”Millaisina talouspolitiikan asiantuntijoina pidät valtiovarainministeriötä tai Suomen Pankkia?”. Ennalta laaditusta rungosta kuitenkin poikettiin usein esittämällä toimittajille tarkentavia kysymyksiä keskustelussa esille nousseista aiheista ja teemoista. Haastattelurungolla pyrittiin haastattelutilanteisiin, jotka olisivat mahdollisimman vapaamuotoisia ja mahdollistaisivat aiheen syvällisen käsittelyn.

Haastatteluita tehtiin paitsi toimituksissa ja kahviloissa myös etänä verkon välityksellä. Lyhimmillään haastattelut kestivät noin puoli ja pisimmillään noin puolitoista tuntia. Haastatteluiden keskimääräinen kesto oli noin tunti. Valtaosa haastatteluista tehtiin tammi-maaliskuussa 2020, ennen kuin koronaepidemia äityi Suomessa akuuttiin vaiheeseen. Kolme haastattelua tehtiin vielä verkon välityksellä loppukeväästä ja kesällä 2020. Verkossa tehdyt haastattelut vastasivat aiemmin tehtyjä haastatteluja. Vastaajat kertoivat työstään varsin avoimes-

ti sekä kasvotusten että verkon välityksellä. Haastatteluaineisto litteroitiin ja luokiteltiin koodein, joista osa oli jo määritelty ennalta tutkimuskirjallisuuden perusteella mutta joista osa muotoutui vasta haastatteluaineistoa läpi käydessä. Koodaus oli siis paitsi teoria- myös aineistolähtöistä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 80–82).

Toimittajat päätyivät haastateltaviksi kolmea reittiä pitkin. Ensinnäkin kyselyyn vastanneille toimittajille tarjottiin mahdollisuutta kertoa halukkuudestaan osallistua haastatteluun. Toiseksi useisiin politiikkaa ja taloutta käsitteleviin toimittajiin otettiin suoraan yhteyttä ja heitä pyydettiin mukaan haastatteluun. Kolmanneksi jotkut haastatellut toimittajat kertoivat pyydetessä kollegoistaan, jotka voisivat olla kiinnostavia haastateltavia. Näin haastateltavien toimittajien joukkoa kasvatettiin, kunnes tehdyistä haastatteluista ei enää noussut esille uusia teemoja tai merkittävästi aiemmista haastatteluista poikkeavia näkemyksiä (Eskola & Suoranta 1998). Valtaosa toimittajista, joita lähestyttiin haastattelupyynnöllä, suostui haastatteluun.

Haastateltavista seitsemän oli naisia ja 12 miehiä. Haastateltavat olivat pääosin kokeneita toimittajia, mutta mukana oli myös nuorempia ammattilaisia. He vastasivat näin ollen taustoiltaan melko hyvin kyselytutkimukseen vastanneiden journalistien jakaumaa. Kuten kyselyyn vastanneet toimittajat myös haastateltavat olivat pääosin akateemisen loppututkimuksen suorittaneita tai vähintään yliopisto-opintoja tehneitä. Kyselyyn vastanneiden journalistien tavoin haastateltavat työskentelivät pääosin suurissa pääkaupunkiseudun tiedotusvälineissä. Haastatteluja tehtäessä haastateltavat työskentelivät seuraavissa medioissa: *Helsingin Sanomat*, *Yleisradio*, *Kauppalehti*, *Talouselämä* ja *Iltalehti*. Lisäksi mukana olivat maakuntalehden toimittaja, ammattiliiton jäsenlehden toimittaja ja puoluelehden toimittaja. Mukana oli myös kaksi erityisesti taloutta ja talouspolitiikkaa seuraavaa freelancetoimittajaa samoin kuin toimittaja, joka oli vastikään vaihtanut journalistisesta työstä toiselle alalle. Yksi haastateltava oli jo jäänyt eläkkeelle journalistin työstä. Ilmeisenä puutteena on uutistoimistoissa tai yhteistoimituksissa, kuten *STT*:ssä ja *Lännen Mediassa*, ja televisiossa *MTV Uutisissa* työskentelevien journalistien poissaolo haastateltavien joukosta. Maakunta- ja alueellisten lehtien toimittajien vaatimaton edustus toistuu tässäkin aineiston osassa.

Seuraavaksi siirrytään käymään läpi kyselytutkimuksen ja haastattelujen tuloksia. Osaa teemoista käsitellään sekä kyselyn että haastattelujen kautta. Kysely ei kuitenkaan kattanut kaikkia tutkimuksen teemoja, minkä vuoksi jotkin analyysin osuudet perustuvat yksinomaan haastatteluaineistoon. Lukijalle tehdään kunkin teeman kohdalla selväksi, millaiseen aineistoon analyysi perustuu. Luottamuksellisuuden ja yksityisyyden suojaamiseksi haastateltuihin toimittajiin viitataan jatkossa vain lyhenteillä H1–H19 (haastateltava 1 – haastateltava 19). Järjestysnumerot ovat sattumanvaraisia. Lisäksi toimittajien suorista sitaateista on saatettu poistaa kohtia, joiden perusteella yksittäisten toimittajien tunnistaminen olisi mahdollista.

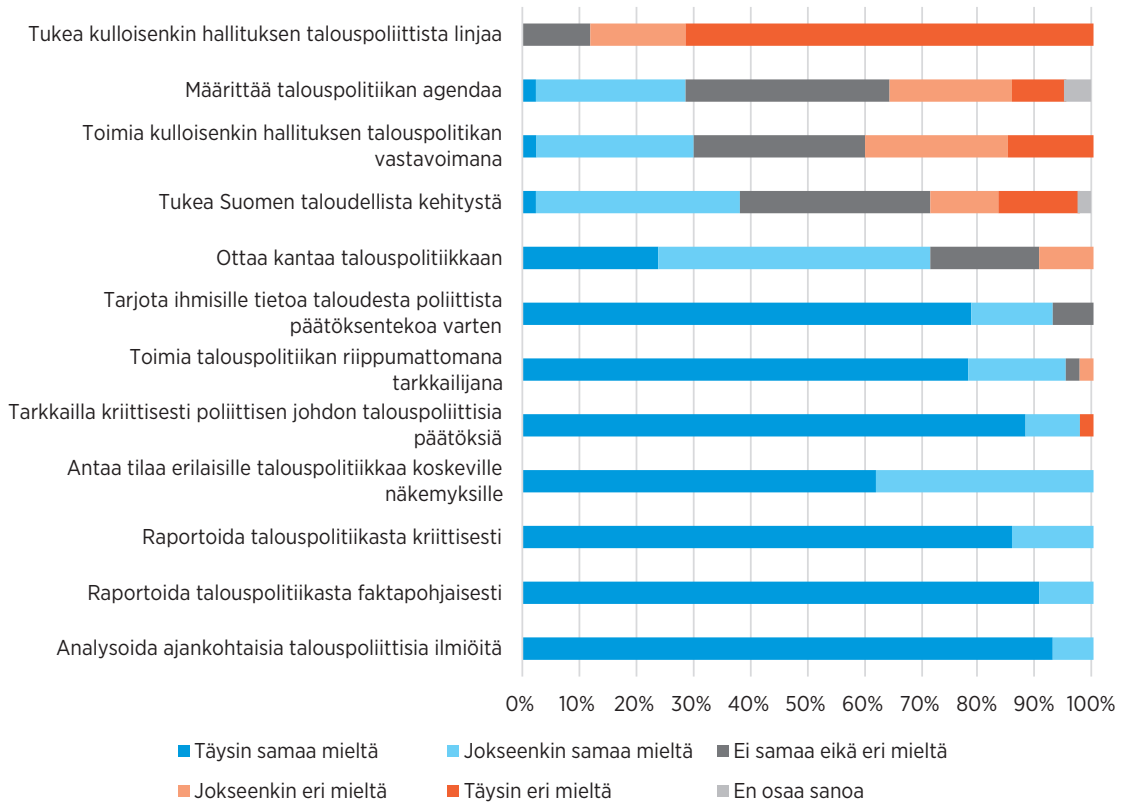
4

TALOUSPOLITIIKAN JOURNALISMIN TEHTÄVÄT

Journalistien ammattikäsitteitä tutkittaessa on havaittu, että journalistin itsemäärittäytymisen ytimessä on ihanne journalistista tiedonvälittäjänä ja vallan vahvaksi tekijäksi (Hanitzsch 2011; Pöyhtäri ym. 2016). Ammattieetokseen kuuluu, että toimittajan tulee paitsi välittää tietoa ja analysoida maailmaa myös tarkastella vallankäyttäjien toimintaa kriittisesti. Kyselyn tulokset tukevat tätä havaintoa. Toimittajat korostavat journalistien roolia faktojen välittäjinä ja talouspoliittisten kysymysten analysoijina (kuvio 4.1). Myös ajatus, jonka mukaan journalismin tulee tuoda julkisuuteen erilaisia talouspoliittisia näkemyksiä, kerää vahvaa, joskaan ei aivan yhtä vankkumaton kannatusta kuin tiedonvälitykselliset tehtävät.

Ajatus siitä, että talouspolitiikan journalismin pitäisi tukea Suomen taloudellista kehitystä, ei saa kyselyssä vahvaa kannatusta, kuten ei myöskään se, että journalismin pitäisi olla kulloisenkin hallituksen aktiivinen vastavoima. Väite, jonka mukaan journalismin pitäisi määritellä talouspolitiikan agenda, kerää niin ikään niukasti kannatusta vastaajien keskuudessa. Toisaalta iso osa vastaajista toimittajista on vähintään samaa mieltä sen väitteen kanssa, että journalismin tulisi ottaa kantaa talouspolitiikkaan. Tätä voi selittää se, että journalismissa on perinteisesti pyritty selvään erontekoon uutisten ja mielipiteellisten kirjoitusten välillä. Tutkitusti journalistit myös haluavat herättää keskustelua epäkohdiksi ja ongelmiksi kokemistaan asioista (Reunanen 2014, 59). Kyselyyn vastannut toimittaja kirjoittaa kyselyn avokentässä, että ”kantaa voi ottaa kommentoimalla ja erilaisissa mielipiteellisissä journalistisissa juttutyypeissä, mutta niin, että kaikki faktat ovat oikein”. Toinen vastaaja pohtii samansuuntaisesti: ”Journalismin pitää ottaa kantaa pääkirjoituksissa, kolumneissa ja kommentoimalla, ei itse jutuissa.”

Talouspolitiikkaa käsittelevän journalismin tulee:

Kuvio 4.1 Vastaajien näkemykset talouspolitiikkaa käsittelevän journalismin tehtävistä (N=42)

Samansuuntaiset journalistiset ideaalit piirtyvät esiin myös haastateltavien puheenvuoroissa. Kun toimittajat pohtivat talouspolitiikkaa käsittelevän journalismin tehtäviä, vastauksissa toistuvat näkemykset, joiden mukaan journalismin pitää vahtia vallankäyttäjiä, informoida kansalaisia ja tarjota julkinen kanava erilaisille talouspoliittisille ideoille. Journalismilla on ”vahtikoirarooli”, ja sen pitää antaa ihmisille ”eväitä tehdä valistuneita päätöksiä elämässään” (H18). Journalistin tulisi ymmärtää ”politiikkatoimien vaikutukset kansalaisiin, kansantalouteen ja julkiseen talouteen” (H9).

Haastateltavien mukaan tärkeää on, että journalismi valottaa kansalaisille, miten erilaisten edunvalvojien, lobbarien ja puolueiden intressit ja näkemykset näkyvät talouspolitiikassa. Ei riitä, että välitetään tietoa päätöksistä, vaan talouspoliittisten päätösten ja tavoitteiden taustoja ja niihin liittyviä valintoja on ruodittava ja tulkittava (vrt. Reunanen & Koljonen 2014). Eräs toimittaja miettii:

Esimerkiksi se, että jos sanotaan, että valtiontalous pitää tasapainottaa tuohon ja tuohon mennessä, niin [journalismin tulee] selittää, että miksi se pitää tasapainottaa, miksi joku on sitä mieltä, että se pitää tasapainottaa siihen mennessä, mitä se käytännössä tarkoittaa, miten se voidaan tehdä, kuka siitä hyötyy, kuka kärsii ja miksi sitten osa on sitä mieltä, että ei pidä tasapainottaa tuohon mennessä. (H6)

Vahtikoiratehtävästä kielii myös puheenvuoro, jonka mukaan journalismin on suodatettava politiikkojen puheesta ”kusetus” ja oltava tietoinen siitä, että ”poliitikot yrittävät aina puhua asiat parhain päin itselle ja jättää kertomatta ikävät asiat” (H3). Kyse ei välttämättä ole salatuista motiiveista, mutta päätöksentekijöiden intresseistä ja tavoitteista on oltava tietoinen ja ne on syytä tuoda yleisön tietoon (Reunanen 2014, 52–53).

Talouspolitiikkaa käsittelevä journalismi vahtii myös julkisten varojen käyttöä ja analysoi esimerkiksi varallisuuden jakautumisen yhteiskunnallisia ulottuvuuksia. Tavoitteeseen voi liittyä myös ajatus, jonka mukaan journalismi toimii yhteiskunnallisessa keskustelussa ikään kuin talouspoliittisen realismin äänenä.

No kyllä mä ainakin koen hirveän tärkeäksi sen, että ihmisille kerrotaan kriittisesti esimerkiksi valtion taloudenpidosta, kuntien taloudenpidosta. Ihmisethän kuitenkin omaa talouttaan aika tarkkaan seuraa ja hoitaa, ja tavallaan monta kertaa [...] unohtuu se, että [...] myös julkisessa rahankäytössä on periaatteessa ihan samat lainalaisuudet. (H10)

Haastatteluissa painotetaan lisäksi, että journalismin pitää pystyä avaamaan talouspoliittisten päätösten arkisia vaikutuksia. Toimittaja ei ole pelkkä valista- ja tai faktojen jakaja, vaan myös yleisön palvelija, joka pystyy avaamaan, miten talouspoliittiset päätökset vaikuttavat arkielämään. Journalismin on oltava paitsi valistavaa ja analyttistä myös relevanttia yleisönsä silmissä (Reunanen & Koljonen 2014, 56–67). Abstraktilta ja vaikealta vaikuttava talouspolitiikka on tuotava ymmärrettävälle tasolle.

Miten tämä [päätos] vaikuttaa suhun, koska niillä on ihan valtavan suuria vaikutuksia ja niitä on välillä vaikea hahmottaa, vaikka jotain EKP:n rahapoliittisia päätöksiä ja niiden seurauksia arkielämässä. (H17)

Toimittajan pitääkin olla lukijan ”edusmies” ja kysyä ne kysymykset, jotka vaikuttavat ”lukijan, mun, maailmaan” (H14). Journalismin täytyy pystyä käsittelemään tärkeitä asioita kiinnostavalla tavalla. Sisällön pitää olla ”mielenkiintoista ja viihteellistä”, mikä ei tarkoita jutun asiasisällön näivettämistä, vaan sitä, että ”joku jaksaa sen lukea” (H8). Hyvä journalismi palvelee lukijaa ja

---

saa tämän kiinnostumaan. Erityisesti yleismediassa, jossa käsitellään muutakin kuin taloutta ja talouspolitiikkaa, on mietittävä lukijanäkökulmaa

Talouspolitiikkaa käsittelevä toimittaja on siis ennen kaikkea raportoiija, analyytikko ja vallankäytön tarkkailija. Journalismi tarjoaa tietoa, tulkintaa ja analyyseja, mutta ei osallistu aktiivisesti talouspolitiikan agendan rakentamiseen. Kantaa voi ottaa, mutta uutisten ja mielipiteiden välinen raja on pidettävä kirkkaana. Toisaalta journalismin klassisten valistustehtävien rinnalla korostuu ajatus journalismia seuraavan kuluttajan palvelemisesta: journalismin on käsiteltävä paikoin monimutkaisiakin talouspolitiikan kysymyksiä tavalla, joka tuo päätösten vaikutukset lähelle yleisön arkea.

5

TALOUSPOLITIikka – TALOUTTA VAI POLITIikkaa?

Seuraavaksi tarkastellaan haastatteluaineiston perusteella journalistien käsityksiä talouden ja politiikan välisistä rajanvedoista. Kokevatko taloutta ja politiikkaa käsittelevät journalistit olevansa ennen kaikkea talouden vai politiikan toimittajia, vai ovatko tällaiset rajat jo hämärtyneet?

Talouden ja politiikan kenttien journalistisesta lähentymisestä kielivät tiedotusvälineiden päätökset yhdistää talous- ja politiikan toimituksiaan. Esimerkiksi *Helsingin Sanomat* perusti talouden ja politiikan yhteistoimituksen vuonna 2012.¹⁰ Jouni Yrjänä (2018, 354) arvioi, että finanssi- ja eurokriisi muistuttivat monia siitä, että taloudessa on aina kyse myös poliittisista konflikteista ja valinnoista. Poliitiikan teemat ja kiistat ovat alkaneet valua talousjournalismiin entistä vahvemmin, ja politiikan erottaminen talouskysymyksistä on entistä vaikeampaa. Samalla journalistiset mediat ovat sopeutuneet viestintäteknologisten murrosten aiheuttamaan liiketoimintakriisiin muun muassa toimituksellisia resursseja leikkaamalla. Tämä on johtanut taloustoimittajien määrän supistumiseen ja talouden ja politiikan yleistöimittämisen merkityksen kasvuun. (Mt., 354–358.)

Talouden ja politiikan yhdentymistä voi analysoida myös talouspoliittisten suunnanmuutosten kautta. Suomalaisessa poliittisessa keskustelussa ja journalismissakin on 1990-luvulta alkaen alettu puhua entistä enemmän markkinoiden vaatimuksista ja kansainvälisestä kilpailukyvyistä (Kantola 2002; Reunanen & Väliaverronen 2020). Jotkut puhuvat jopa talouden ylivallasta poliittiseen päätöksentekoon. Kriitikkojen mukaan taloudesta on tullut rautahäkki, joka vaatimuksineen kahlitsee poliittisen päätöksenteon ja demokratian tilaa (Teivainen 2002).

Haastatteluissa journalistit suhtautuvat kriittisesti ajatukseen talouden ja politiikan kenttien erottamisesta. Talouspoliittiset päätökset ovat aina poliittisia valintoja, joihin ideologiat ja arvot vaikuttavat. Talouspolitiikassa ei ole

10 <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002574364.html> (luettu 19.10.2020)

yhtä totuutta, kuten ei taloustieteessäkään. Eräs haastateltava muistuttaa, että valtiontaloutta koskevat ratkaisut ovat ”poliittisia ratkaisuja ja päätöksiä” (H7). Talouspolitiikasta ei ole ”yhtä ainutta totuutta”, ja ”kansantaloustiede on maailman epäeksaktein tiede” (H19). Vaikka talous näyttäytyy julkisessa keskustelussa helposti ”luonnonlakina”, kyse on viime kädessä ”valinnoista, joihin ihmisellä on mahdollisuus vaikuttaa” (H16). Eräs toimittaja miettii talouden ja politiikan suhdetta ja muistuttaa, että taloustieteen klassikoissa oli kyse nimenomaan poliittisen talouden tutkimuksesta:

Mun mielestä taloutta ja politiikkaa ei voi erottaa. Taloustiedehän oli alun perin poliittista taloustiedettä, ja se ero on jotenkin häivyttynyt. Johtuu varmaan siitä, että ekonomistit tykkää korostaa, että he eivät ole yhteiskuntatieteilijöitä, vaikka he oikeasti ovat. (H8)

Haastateltavat tunnistavat talouden merkittävän roolin nyky-yhteiskunnassa. Haastatteluissa tuodaan esiin näkemyksiä, joiden mukaan talous kietoutuu ”melkein kaikkeen hyvin syvällisesti” (H8). Erään toimittajan mukaan talous alkoi dominoida politiikan asialistaa 1990-luvulla. Talouden asiantuntijat kaappasivat tuolloin sosiologien paikan yhteiskunnallisten kysymysten ykkösasiantuntijoina.

Se, että talous ja politiikka ovat vahvasti kytköksissä toisiinsa, voi vaikuttaa myös siihen, miten talous journalismissa ymmärretään. Moni haastateltava haluaa hakea talouden ja politiikan kysymyksiin uusia, kenties entistä laajempia näkökulmia. Yksi haastateltava kertoo olevansa Taloustoimittajien jäsen, mutta ei kuitenkaan koe olevansa kovin ”perinteinen” taloustoimittaja. Hän ei ole erityisen kiinnostunut ”yrityksistä tai vaikka niiden tuloskaudesta” (H17). Sanomalehtien osastorajat saattavat vaikuttaa keinotekoisilta. Talouteen liittyviä asioita voisi käsitellä muillakin osastoilla ja sivuilla, kuten vaikkapa kotimaan tai ulkomaan uutisten yhteydessä. Laaja käsitys taloudesta voi koetella taloustoimittamisen rajoja ja vaikuttaa journalistin tapaan hahmottaa omaa työtään.

Itseäni en ajattele pelkästään taloustoimittajana [...]. Mä olen ihan yleisyhteiskuntatieteilijä koulutukseltani ja tehnyt lähinnä kaikennäköistä kotimaan ja vähän ulkomaankin uutisointia. Että talouteen mä en ole sinänsä koskenut ennen kuin viimeisten vajaan neljän vuoden ajan. Nyt sitten vähän hurahtanutkin tähän, sillä tämä liittyy kaikkeen [...]. Kyllä varmaan tällaisessa nyky-yhteiskunnassa talous on niin kytköksessä kaikkeen, että väistämättä tulee semmoisia ristiinveitoja, jotka eivät vaan liity talouteen, vaan myös muuhun. (H16)

Yksi haastateltava arvioi olevansa toimittajana ”hybridi” (H12), joka on kiinnostunut niin taloudesta kuin politiikastakin ja jolle aiheiden rinnakkaisuus sopii hyvin. Toinen haastateltava pohtii, miksi talous ja politiikka ovat yli-

päänsä aiemmin olleet eri toimituksissa. Hänen mukaansa on ”ilmeistä, että niiden pitää olla samassa toimituksessa tai ainakin jotenkin tiiviisti tekemisissä keskenään” (H6), sillä talouspolitiikka on paljolti yhteiskunnallisten asioiden keskiössä.

Talouden ja politiikan sekoittuminen voi yksinkertaisesti parantaa journalismia ja helpottaa työskentelyä. On hyödyllistä, että on politiikan toimittajia, joilla on taloustaustaa, ja päinvastoin. Raja-aitojen koettelu on hyväksi. Haastateltava arvioi, että politiikka ja talous risteävät ”asiassa kuin asiassa” (H10), joten on vain järkevää, että politiikan ja talouden toimituksia on yhdistetty.

Vaikka talouden ja politiikan teemat kietoutuvat haastateltavien toimittajien puheessa tiiviisti toisiinsa, ei taloustoimittamisen merkitys vähene. Taloustoimittajan identiteetti saattaa kuitenkin olla jonkinlaisessa murroksessa, mistä kertovat kommentit, joissa pohditaan näkemystä taloustoimittamisesta tai haastetaan sitä. Talouslehden toimittaja pohtii kysymystä omasta ammatillisesta identiteetistään ja miettii, että taloustoimittajalla on työvälineitä yhteiskunnallisten ilmiöiden monipuoliseen tarkasteluun.

Sinänsä kyllä pörssi on semmoinen, mikä myös paljon kiinnostaa, koska sen kautta pystyy käsittelemään tosi paljon erilaisia mielenkiintoisia ilmiöitä ja myös politiikkaa. Mut joo, kyllä, mulla on semmoinen taloustoimittajan identiteetti, mutta se on aika vahvasti myös siellä politiikan suunnassa. (H1)

Politiikan ja talouden välisten rajojen hälveneminen kerää myös kritiikkiä. Vaaraksi nähdään, että talousjournalismin perinteiset ydinalueet kärsivät. Jos politiikan agenda dominoi toimituksissa, ei perinteiseen, esimerkiksi yrityksiä käsittelevään talousjournalismiin välttämättä jää voimavaroja. Perinteisempi talousjournalismi voi jäädä hunningolle tai ohueksi. Talouslehdessä työskentelevä haastateltava arvioi, että *Helsingin Sanomien* politiikan ja talouden toimituksien yhdistäminen ajoi perustalousjournalismin ohi, ja pohtii, että ”raskasta” (H8) talousjournalismia tehdään enää oikeastaan vain hänen edustamansa mediatalon toimituksissa. Toinen toimittaja kantaa niin ikään huolta perinteisen talousjournalistisen osaamiseen näivettymisestä:

Tämä ilmiö just, mistä puhuttiin äsken, tämä talous- ja politiikan toimitusten yhdistäminen, on kuitenkin johtanut siihen [...]. Tämä on tietysti sellaista vanhan, niin kuin seniori-ihmisen narinaa, mutta joskus tuntuu siltä, että se on vähän ohutta se, sanotaanko vaikka yritystalouteen tai isoihin yhtiöihin ja niin edelleen liittyvä osaaminen. Kun ei pääse harjoittelemaan tarpeeksi. Ei se sen kummemmasta ole kysymys. (H11)

Erikoistumismahdollisuuksien hupenemien, aikataulupaineet ja rajallisemat resurssit ovat johtaneet siihen, että tiettyjen alueiden, kuten työmarkkinoiden, seuraaminen voi olla entistä huterammalla pohjalla (vrt. Jyrkiäinen 2008). Huoli tulee ilmi erään haastateltavan arvioidessa uutisten muuttuneen aiempaa huonommiksi:

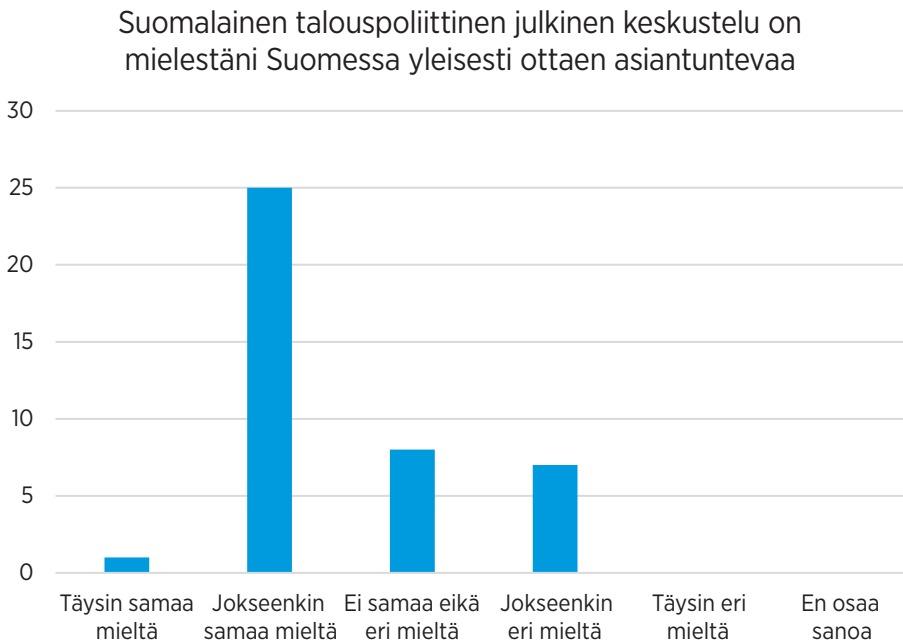
Kun tämä on muuttunut niin hektiseksi tämä homma, että ihmisillä ei ole yksinkertaisesti aikaa käydä oikein missään eikä tutustua keneenkään. Työmarkkinapolitiikka on lajina sellainen, että siinä pitää tuntea ihmiset ja pystyä luomaan melkoiset verkostot ja luottamukselliset suhteet. (H15)

Toimittajat korostavat talouden ilmiöiden ymmärtämisen tärkeyttä. Talouspolitiikan kysymyksistä on tullut erilaisten talouskriisien vuoksi entistä tärkeämpiä, ja talouspolitiikka saattaa näyttäytyä keskeisimpänä politiikan lohkona. Samalla toimittajat kuitenkin torjuvat ajatuksen talouden omalakisuudesta: talouspolitiikassa on kyse valinnoista ja poliittista päätöksistä. Talouden ja politiikan niveltäessä yhteen on luonnollista, että talouden ja politiikan toimittajat tekevät aiempaa tiiviimpää yhteistyötä ja että toimituksia yhdistellään. Toisaalta vaarana on, että tällöin päivänpolitiikan agenda saa liian korostaisen roolin ja talousjournalismin perinteiset ydinalueet rapautuvat.

6

TALOUSPOLIITTISEN KESKUSTELUN ASiantuntevuus

Kyselyn perusteella suomalaiset talouspolitiikan journalistit pitävät suomalaista talouspoliittista keskustelua asiantuntevana (kuvio 6.1). Kyselyyn vastanneista toimittajista yli puolet on vähintään jokseenkin samaa mieltä sen väitteen kanssa, että suomalainen talouspoliittinen keskustelu on yleisesti ottaen asiantuntevaa. Tulokset heijastanevat suomalaisia talouspolitiikan asiantuntijoita kohtaan koettua arvostusta (ks. luku 8 tässä tutkimusraportissa).

Kuvio 6.1 Vastaajien näkemykset suomalaisen talouspoliittisen keskustelun asiantuntevuudesta (N=41)

Myös haastatteluaineiston perusteella talouspolitiikkaa käsittelevät toimittajat arvostavat kollegoidensa tekemää työtä. Erityisesti suuremmissa toimituksissa journalistit saavat jutuntekoon aikaa ja voivat tukeutua asiantuntevien kollegoiden verkostoon.

Toisaalta journalistinen talouspolitiikan osaaminen on monien mielestä kapeilla hartioilla. Asiantuntevaa talouspolitiikan journalismia on, mutta ”sitä on liian vähän” (H19). Toimittajat tekevät ”yleisesti ottaen parhaansa” (H9) mutta se, mihin on mahdollisuuksia, riippuu olosuhteista. Eräs haastateltava pohtii, että suurimmat suomalaiset toimitukset hoitavat leiviskänsä hyvin, mutta maakuntalehdissä on usein mentävä ”tiedotepohjalta” (H8). Toimituksia on supistettu, ja toimittajat joutuvat ottamaan kontolleen monenlaisia asioita. Maakuntalehden toimittaja arvioi, että asiantuntemusta on ”kavennettu tavattomasti” (H2). Niukat resurssit voivat näkyä esimerkiksi näkökulmien kapeutena tai kansainvälisen näkökulman puutteena. Yksi toimittajista pohtii, että journalismi on niin ”Suomi-keskeistä, että se on järkyttävää” (H18).

Erikoistuminen alkaa olla ”katoavaa kansanperinnettä” (H14), ja talouspolitiikkaa käsittelevä journalismi on Suomessa ”kapea lohko” (H16). Talouspolitiikan tuntijat eivät päädy kovin usein toimittajiksi. Toimittajien taloustiedoissa voi olla puutteita:

Mä olen välillä ollut tuossa pikkupomonakin rekrytoimassa [...]. [T]alouden lainalaisuuksien ymmärtämisessä on tosi paljon toimittajilla puutteita, ja se on semmoinen ammattitaito, mistä on ihan selkeästi pulaa. Että taloudessa on paljon aika monimutkaisia [asioita], ei kaikki ole vaikeita [...] ihan perusmaalaisjärjelläkin ja toimittajatiedoilla pärjää, mutta sitten on osittain haastavia aihepiirejä, jotka on monille vaikeita, jos ei ole paljon sen parissa työskennellyt. (H4)

Moni journalisti ryhtyy käsittelemään talouspolitiikan kysymyksiä ilman suoraan talouteen liittyvää koulutusta. Tämä saattaa paikoin näkyä epävarmuutena talouspolitiikan kysymysten äärellä. Toimittaja ei välttämättä ole sisäistänyt käsittelemänsä talouspoliittisen kysymyksen ydintä. Talouslehden toimittaja pohtii, että vastaan voi tulla juttuja, joissa on haastateltu jotakuta ”uutispäällikön antamilla kysymyksillä” (H12) mutta ei ole kuitenkaan selitetty, mitä asia oikeasti tarkoittaa (vrt. Hurmeranta 2009, 56).

Toinen haastateltava arvioi, että toimittajien keskimääräinen taloustuntemus on ”hyvin hataraa”: voi olla, että toimittajakunnassa ”soiketaan miljardit ja miljoonat” eikä yritystaloudesta ole ”minkäänlaista käsitystä” (H2). Eräs haastateltava miettii, että talouspolitiikasta kirjoittavat toimittajat eivät välttämättä ymmärrä talouspoliittisen keskustelun käsitteistöä.

Koska pitää muistaa, että talouspolitiikasta kirjoittaa usein toimittajat, jotka kirjoittaa politiikasta ylipäänsä. Ja politiikassa on paljon

kaikkea henkilösuhteita, nyt seurataan jotain valiokuntaa [...] et harva on erikoistunut sinällään talouspolitiikkaan. Ja se näkyy ehkä silloin, kun joku tällainen talouspolitiikan yksityiskohta nousee julkisen huomion keskiöön. Että mun mielestä joissakin tilanteissa vähän asiantuntemusta ehkä vois olla enemmän. (H6)

Haastatteluiden perusteella talouspolitiikan journalismin asiantuntevuudesta ja mahdollisuuksista piiryy kahtalainen kuva. Asiantuntijuutta kaivataan ja arvostetaan, mutta toisaalta osa alan trendeistä vie kohti yleistöimittajuutta ja toimittajien erikoistumisalueista luopumista (Reunanen & Koljonen 2014, 43).

Käytännöt ja voimavarat asettavat luonnollisesti rajoitteita tekemiselle. Erot medioiden välillä ovat suuria. Pienemmissä tiedotusvälineissä, kuten maakuntalehdissä, todellisuus on toisenlainen kuin suuremmissa toimituksissa. Maakuntalehden taloustoimittaja kertoo, miten journalismin vahva siirtyminen verkkomaailmaan ja taloustoimittajien määrän vähentyminen ovat kasvattaneet työtaakkaa.

Suurin asia on nimenomaan päivittäisten juttujen tarve, ja verkkojuttujen tarve. Ja paine lähimmiltä esimiehiltä [...]. Mä olen ollut suurimman osan aikaa ainoa taloustoimittaja meillä toimituksessa. Meillä oli vähän aikaa sellainen tilanne, että meillä oli kaksi taloustoimittajaa. Sehän oli parasta aikaa mulla koko työhistoriassa, se oli ainoa hetki, kun sai keskittyä tiettyihin juttuihin ja tehdä niitä täydessä rauhassa. (H2)

Suuremmissa toimituksissa tilanne näyttää toisenlaiselta. Aikaa voisi tietysti aina olla enemmän, ja myönnytyksiä on tehtävä. Täydellisyyttä ei voi saavuttaa. Toisaalta toimittajat kokevat, että tarvittaessa jutuntekoon liikenee aikaa ja keskittymisen mahdollisuuksia on. Toimittajat voivat kehittää osaamistaan, jolloin heidän ei tarvitse välttämättä ripustautua puhuvien päiden varaan, vaan asioita voi parhaimmillaan käsitellä oman ammattitaidon varassa ja kollegoiden tukemana. Verkkovuoron ”tiedoteutiset” (H8) tehdään tietysti sutjakkaasti, mutta pidemmille jutuille tai analyyseille saa tarvittaessa aikaa. Näin ollen railo journalististen tavoitteiden ja käytännön rajoitteiden välillä ei välttämättä kasva ylettömän suureksi.

Kyllä mä jotenkin korostaisin ylipäänsä, että mä jotenkin ajattelen, että me ollaan nykyään ainakin meidän toimituksessa vähemmän lähderiippuvaisia kuin ennen, enemmän ajatellaan itse. Se tietysti liittyy siihen, [että] onneksi on ollut ihmisiä, jotka on tehneet tosi kauan [töitä]. [Tämä on] niin kuin hieno paikka opiskella taloutta ja taloustiedettä, koska pääsee keskustelemaan fiksumpien ihmisten kanssa. (H19)

Haastateltavat pitivät taloustieteellisen keskustelun seuraamista tärkeänä, vaikka heillä ei taloustieteellistä koulutusta olisikaan. Taloustieteen debateista olisi syytä olla vähintään kiinnostunut. Käsitys taloustieteestä auttaa ymmärtämään talouspolitiikasta käytävää keskustelua ja tekemään syvällisempiä analyyseja. Parhaimmillaan taloustiede voi olla journalistille ”syvempi kaivo” (H16), joka auttaa vielä kehittämään ymmärrystä taloudesta ja talouspolitiikasta. Erään haastateltavan mukaan jonkinlainen ymmärrys taloustieteestä kuuluu taloustoimittajan ”yleissivistykseen” (H1) ja auttaa katsomaan päätöksen taakse. Jonkin verran taloustiedettä yliopistolla opiskellut talouslehden toimittaja kertoo kokevansa vaatimattoman taloustieteellisen osaamisensa ”ärsyttäväksi” (H12) ja miettii, että parempi taloustieteen tuntemus voisi tuoda työhön lisää itsevarmuutta. Taloustieteellisten koulukuntien tunteminen auttaa ymmärtämään poliittisten päätösten taustoja. Toimittaja miettii kysymystä taloustieteiden ymmärtämisen tärkeydestä:

[J]a nimenomaan ymmärtää tavallaan ne eri koulukunnat [...] ne on kuitenkin, ne on kaiken talouspoliittisen päätöksenteon taustalla [...]. Verotuksen säätäminen johonkin suuntaan, miten se vaikuttaa [...]. Ne on ihan semmoisia keskeisiä, niin niistä pitää olla joku oma ymmärrys, että ei voi vaan mennä kuuntelemaan VM:n budjettiosaston infoa [vaan pitää] ymmärtää, että olisiko tässä tietynlainen ajattelutapa taustalla. (H19)

Toisaalta haastatteluaineistosta käy ilmi, että hyvä talouspolitiikan journalisti ei välttämättä edellytä erityisen syvällistä ymmärrystä taloustieteestä. Haastateltava kertoo erottavansa ”keynesiläisyyden ja friedmanilaisuuden” (H13) ja arvioi, että perustieto taloustieteestä riittää. Taloustieteellisen keskustelun seuraaminen edellyttää myös runsaasti oma-aloitteisuutta ja viitseliäisyyttä, eikä kiireisten työpäivien jälkeen välttämättä ole mahdollista paneutua tutkimuskirjallisuuteen. On myös muistettava, että toimittajuutta määrittelevät lopulta muut seikat kuin ymmärrys taloustieteestä. Hyvä ”toimittajataito” (H4) ja kyky kääntyä asiantuntijoiden puoleen ovat lopulta oleellisempia asioita kuin toimittajan oma syvälinen taloustieteellinen ymmärrys. Olisi tärkeää, että toimituksessa olisi ”eritaustaisia” (H9) ihmisiä, jotka täydentäisivät toisiaan. Toimittajan työ perustuu lopulta siihen, että joku muu tuntee asiat paremmin kuin journalisti, jonka työ on hahmotella kokonaiskuvaa. On hyvä ymmärtää taloustieteellisten teorioiden vaikuttavan politiikkaan, mutta nyanssien kovin tarkka tuntemus ei välttämättä ole tarpeen.

7

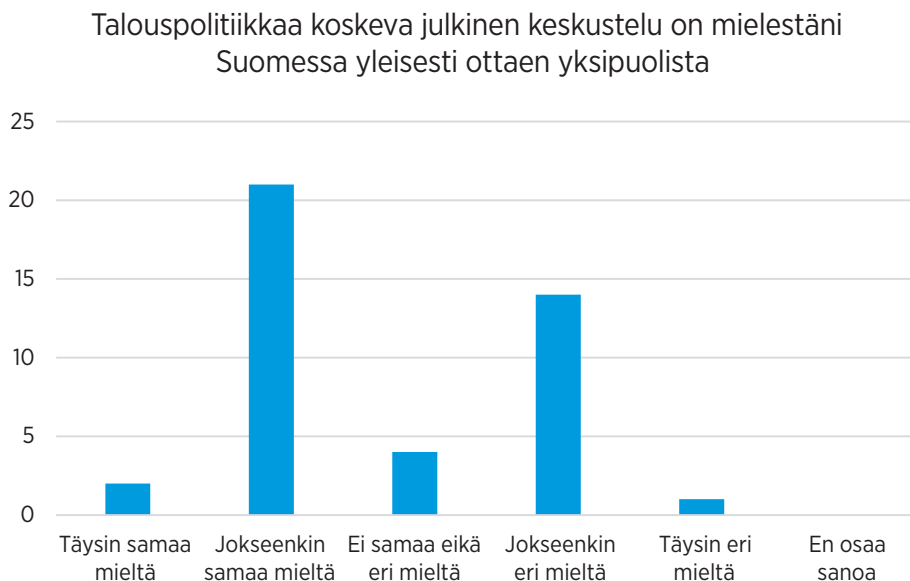
MONIÄÄNISYYS

Kysymys moniäänisyydestä ja monipuolisuudesta kuuluu journalismin ja journalismin tutkimuksen ytimeen (esim. Karppinen 2018). Ihannetilanteessa journalismi tuo julkiseen keskusteluun erilaisia yhteiskunnallisia näkemyksiä ja aloitteita. Tarkastelemalla asioita moniäänisesti – eri näkökulmista sekä erilaisen ja erimielisten lähteiden kautta – ammattijournalismi toteuttaa tehtävänsä tasapuolisuuteen pyrkivänä instituutiona.

Kyselyn vastaajat samoin kuin haastatellut toimittajat pitävät moniäänisyyttä keskeisenä journalistisena arvona (luku 4 tässä tutkimusraportissa). Moniäänisyyden toteutumista arvioidaan kuitenkin kriittisesti. Siinä, missä kyselyyn vastanneet toimittajat ovat varsin tyytyväisiä suomalaisen talouspoliittisen keskustelun asiantuntevuuteen, moni kaipaa julkisuuteen lisää moniäänisyyttä ja erilaisia näkökulmia. Kyselyyn vastanneista toimittajista noin puolet on vähintään jokseenkin samaa mieltä sen väitteen kanssa, että talouspolitiikkaa koskeva julkinen keskustelu on Suomessa yleisesti ottaen yksipuolista (kuvio 7.1).

Myös kyselyn avovastauksissa nousee esiin näkemys talouspoliittisen keskustelun yksipuolisuudesta. Keskustelua hallitsevat liiaksi tutut keskustelijat ja näkökulmat, eikä uusille avauksille ja näkökulmille tunnu olevan tilaa. Yhden vastaajan mukaan talouspoliittinen keskustelu vaatisi ”ratkaisukeskeisempää otetta”, mutta tutut osapuolet, kuten työmarkkinajärjestöt ja tutkimuslaitokset, käyvät keskustelua ”omista, vakiintuneista asemistaan”. Toinen kommentoi, että eri etujärjestöjä edustavat ekonomistit ”saavat mediassa suhteettoman paljon tilaa”, ja kolmannen mukaan keskustelua dominoivat etujärjestöjen ”leipäpapit” eikä todellista keskustelua tai uusia näkökulmia näy kuin harvoin.

Kuvio 7.1 Vastaajien näkemykset suomalaisen talouspoliittisen julkisen keskustelun yksipuolisuudesta (N=42)

Odotetusti myös haastateltavat tunnistavat moniäänisyyden journalismin keskeiseksi arvoksi. Moniäänisyys tarkoittaa sitä, että haastatellaan erilaisia asiantuntijoita ja kuunnellaan erilaisia näkemyksiä. Talouslehden toimittaja pohtii moniäänisyyden merkitystä ja käytännön toteutumista:

Jos on joku aihe, kysymys, josta me kysytään jotain asiantuntija-arvioita [...]. Niin tietenkin se tavoite on aina, että me saadaan useampia henkilöitä siihen puhumaan [...]. Ja tietenkin aina, jos kysymys on jostain esimerkiksi työmarkkinoihin liittyvästä, niin on syytä toki jututtaa sitä työnantajapuolta ja sitten työntekijäpuolta. Nämähän on tietysti tällaisia ihan perusasioita. (H1)

Moniäänisyys voi tarkoittaa myös toisistaan poikkeavien yhteiskunnallisten ideoiden saattamista julkiseen keskusteluun. Talouspolitiikassa on kyse erilaisista valinnoista, joten erimielisyydet ja vaihtoehdot on tuotava esiin. Eräs toimittaja nostaa moniäänisyyden vallan vaihtamisen rinnalle journalismin ydintehtävien joukkoon. Hän pohtii, että mitä monimuotoisempaa talousjournalismi on, sitä enemmän ihmisillä on poliittista valinnanvaraa. Journalismiin on avattava vaihtoehtoisia näkymiä yhteiskunnalliseen todellisuuteen.

Haastatteluaineistosta nousee esiin kyselytuloksista tuttu näkemys monipuolisuuden puutteesta suomalaisessa talouskeskustelussa. Kyse on ensinnäkin siitä, että talousjournalismissa käännytään usein vakiintuneiden, mediasta

jo ennestään tuttujen asiantuntijoiden puoleen. Arvovaltaiset lähteet, joilla on hyvät viestintäresurssit, voivat päästä määrittelemään keskustelun reunaehjoja (vrt. Juntunen 2011, 34–35). Mediassa esiintyvien talouden asiantuntijoiden kirjo koetaan haastatteluaineistossa vaatimattomaksi. Suomessa haastateltavien asiantuntijoiden ”määrä on aika pieni” (H17) ja uusia kommentaattoreita voi olla vaikea löytää. Tämä voi johtaa esimerkiksi siihen, että samat ekonomistit ovat toistuvasti esillä journalismissa. Se, kenelle toimittajat soittavat asiantuntijakommenttien perässä, tuppaa vaihtelevaan ”muodeittain” (H18). Eräs haastateltu pohtii toimittajien ja asiantuntijoiden välistä dynamiikkaa:

Taloustoimittajat tuntee ne tietyt ekonomistit, joilta saa aina päivystävän dosentin lausuntoja, niin onhan ne aika yksipuolisia. Eli soitetaan Nordean pääekonomistille, nykyään soitetaan varmaan Danske Bankinkin. Nämä muutamit tyypit, ja se on siinä. Ikään kuin siinä olisi totuus. (H15)

Moni toimittaja kaipaa talouspolitiikan julkisuuteen uusia asiantuntijakasvoja. Eräs haastateltava miettii, että ”legitiimeiksi” (H18) koettujen lähteiden kirjo on Suomessa pieni. Toinen arvioi samansuuntaisesti, että suomalaiseen talouspolitiikan journalismiin on vakiintunut eräänlainen ”asiantuntijoiden all-stars-porukka” (H12), johon tukeudutaan, kun halutaan, että muutkin kuin taloudesta kiinnostuneet tulevat varmasti kuulolle. Hänen mukaansa talouden asiantuntijoiden tähtikentälliseen kuuluvat ainakin Sixten Korkman ja talousnobelisti Bengt Holmström.

Toisaalta talouspolitiikkaa koskevan julkisen keskustelun monipuolisuutta ja -äänisyyttä voi nakertaa myös suomalaisen mediakentän tarjonnan kapeus. *Yleisradion*, *Sanoman* ja *Alma Median* ote suomalaisessa mediakentässä on vahva. Omistuksen keskittyminen ja mediatarjonnan yksipuolistuminen voivat johtaa myös näkökulmien vähyyteen. Toimittaja miettii, että menneinä vuosikymmeniä puoluelehdistö toi keskusteluun vaihtoehtoisia ideoita:

Nyt on enemmän sellaista yksipuolista. Nyt, kun vasemmistolehdet on lähes olemattomia, ei ole semmoista keskustelun sytykettä, mistä vois saada ideoita. (H5)

Moniäänisyyden puute voi ilmetä myös talouspoliittisten näkökulmien kapeutena. Kyse ei ole pelkästään asiantuntijakirjosta vaan talouspolitiikkaa koskevan keskustelun yksituumaisuudesta. Tiedyt näkökulmat esiintyvät ”muuttumattomina totuuksina” (H16), joita on vaikea kyseenalaistaa. Haastateltu toimittaja miettii, että suomalaisesta keskustelusta voi paikantaa ”valtavirran” (H9), jonka ulkopuolelle jäävät näkemykset eivät juurikaan pääse esille. Hän vertaa tilannetta Yhdysvaltoihin ja on sitä mieltä, että siellä valtavirtaa haastavassa oppositiossa on aktiivisesti keskusteluun osallistuvia taloustutkijoita.

Eräs haastateltava pohtii, että keskustan Juha Sipilän johtaman hallituksen alkuaikoina leikkauspolitiikan pakollisuudesta tuli vallitseva tarina. Hän miettii, että leikkauspolitiikkaa haastaneet äänet ja niitä esiin nostaneet jutut saattoivat vaikuttaa epäuskottavilta. Toinen toimittaja muistelee, että 1990-luvulla talouspoliittisessa keskustelussa vallitsi konsensus siitä, että Suomen on järkevää liittyä yhteisvaluutta euroon (vrt. Möre 1999). Tällöin annettiin ymmärtää, että euroon kriittisesti suhtautunut tutkija ei ollut ”sovelias haastateltava” (H7).

Joo [...] se oli laman jälkeen, ja se liittyi siihen, kun Suomi oli liittymässä euroon. Että siis annettiin niin kuin ymmärtää, että tämä ei ole niin kuin sovelias haastateltava.

[Haastattelija]: Okei, oliko hänellä minkälaisia kantoja?

Hänellä oli valtavirrasta poikkeavat näkemykset, ja se oli varmaan se syy. Silloinkin tulkitsin sen niin, että hän oli ikään kuin vähän liian vastemmistolaisittain ajatteleva, ehkä hyvin kriittinen Euroopan unioniin [...].

[Haastattelija]: Miten se tuli tavallaan [ilmi]? Tuliko se semmoisena suorana jotenkin, miten se tuli ilmi tai?

Se ei tullut suorana kieltona, mutta sanotaan, että silloin taloustoimituksissa jotkut [...] niin niistä vain aisti, että ahaa, nämä nimet, nämä ei aiokaan haastatella näitä.

[Haastattelija]: Okei, joo.

Jos esitti jonkun nimen, joka sitten ehkä oli vähän [...] ristiriitaisempi. En tiedä, oliko toimituksen johto suoraan sanonut, että ei käy. Se oli yksittäinen esimerkki, mutta kuitenkin jäi mieleen sieltä kaukaisuudesta. (H7)

Vaikutusvaltaisten puhujien näkemykset saattavat vakiintua vallitsevaksi ajattelutavaksi myös toimittajien mielissä, mikä voi vähentää talouspolitiikkaa käsittelevän journalismin moniäänisyyttä. Haastateltava pohtii, että ”valtiovarainministeriöläinen viesti” tiukasta taloudenpidosta on sisäistetty hyvin myös toimittajakentässä:

Et siinä tietysti hyvä puoli on se, että kansa, että jos toimittajatkin kokee, on hyvin sisäistänyt tällaisen viestin, että tuhlaaminen jossain on jostain muualta pois, niin sitten se ehkä välittyy kansallekin, mikä ehkä näkyy suomalaisten kansan sellaisessa tiettyssä realistisuudessa.

Ja sitten toisaalta voi kysyä, että aiheuttaako se, onko se liian yksinäistä sitten se kirjoittaminen ja keskustelu siitä talouspolitiikasta, jos se karkeistettuna valtiovarainministeriön näkökulma on tosi hallitseva osa sitä. (H4)

Vallitsevaa näkökulmaa haastavien asiantuntijoiden voi paikoin olla vaikea murtautua julkisuuteen. Eräs haastateltava mainitsee esimerkkinä suomalaisen politiikan tutkijan. Vaikutelma tutkijan poliittisesta värittyneisyydestä mietityttää toimituksessa, vaikka toimittaja itse kertookin arvostavansa tutkijaa.

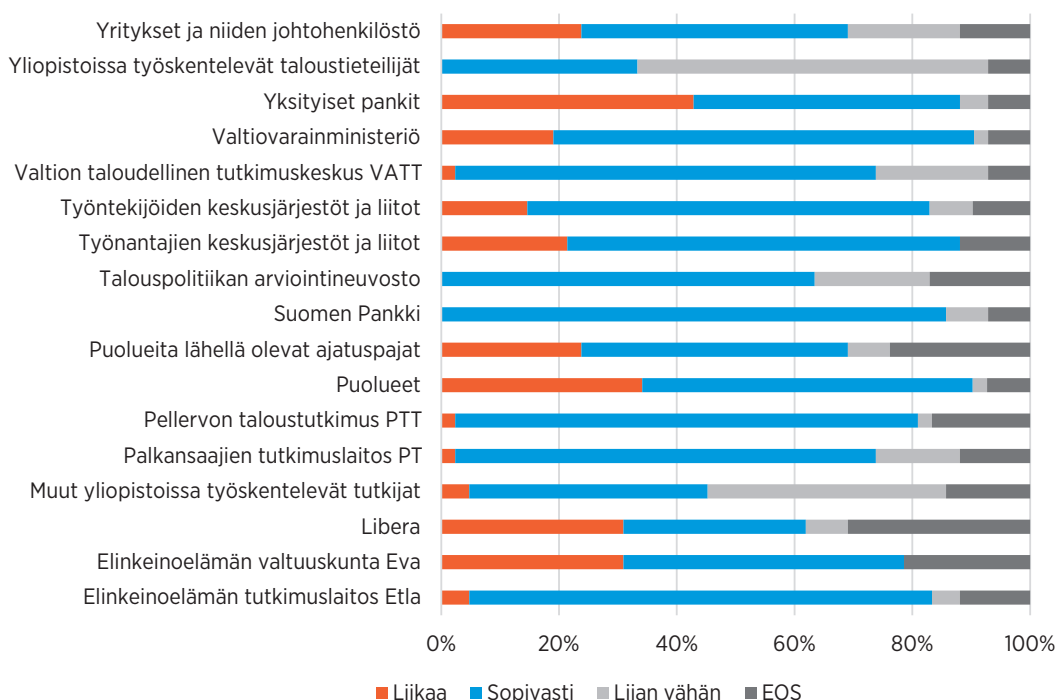
Sitten aina vähän pohditaan, no että eikö hän ole vähän värittänyt. Mä olen törmännyt tällaisiin tilanteisiin. [Mietitään] [e]ttä hän on vähän vasemmalla. Että hän tarjoaisi siitä kautta automaattisesti jonkun mallin, joka ei ole oikein rehellinen. (H16)

Talouskeskustelun moniäänisyyden kannalta on eittämättä ongelmallista, jos valtavirtaa haastavat näkemykset esiintyvät epäuskottavina tai arveluttavina. Haastatteluista siis kumpuaa jossain määrin tukea havainnoille, joiden mukaan talouspolitiikan suuria linjoja koskevien erimielisyyksien tila on suomalaisessa julkisessa keskustelussa kapea (Lounasmeri 2017). Toisaalta talouspolitiikan murrokset ja erilaiset kriisit, kuten ilmastonmuutos, finanssi- ja eurokriisi sekä koronaviruksen aiheuttama talousshokki, vaikuttavat myös journalismiin. Toimittajat pyrkivät tekemään selkoa talouspolitiikan uusista virtauksista ja nostamaan julkisuuteen uusia ideoita (ks. luku 12 tässä tutkimusraportissa). Kriisien myötä tuttujen ajattelumallien rinnalle nousee uudenlaisia avauksia ja konsensusta koetellaan (ks. Hallin 1984). Yksi toimittaja muistelee, että talouspolitiiseen keskusteluun alkoi Suomessakin tulla entistä enemmän moniäänisyyttä vuosien 2014–2015 tienoilla, kun talouskuripolitiikan kritiikki alkoi yleistyä. Hän arvioi, että myös Suomessa alettiin haastatella taloustutkijoita, jotka esittelivät erilaisia kantoja talouskuriin (vrt. Harjuniemi & Ampuja 2019, 463).

Vaikka talouspolitiikkaa seuraavat journalistit kritisoivat suomalaista talouskeskustelua paikoin yksinäiseksi, vain harvan talouspoliittisen keskustelijan arvioidaan olevan mediajulkisuudessa kohtuuttoman paljon tai toisaalta liian vähän (kuvio 7.2). Kyselyyn vastanneet toimittajat arvioivat, että valtaosa suomalaisista talouspolitiikan keskustelijoista saa sopivasti mediajulkisuutta omille talouspoliittisille näkemyksilleen. Esimerkiksi valtiovarainministeriön tai tutkimuslaitosten vahvaa roolia talouspolitiikan julkisuudessa saatetaan arvioida kriittisesti, vaikka niiden medianäkyvyyttä ei pidetä kohtuuttoman suurena. Valtiovarainministeriön kohdalla 19 prosenttia vastaajista on sitä mieltä, että ministeriö saa liikaa mediajulkisuutta, mutta 71 prosenttia on sitä mieltä, että ministeriö saa näkemyksilleen julkisuutta sopivasti.

Toimittajat saattavat pitää suomalaisen talouspoliittisen keskustelun työnjakoa ennalta arvattavana ja yksitoikkoisenakin. Samalla journalistit kuitenkin tunnistavat esimerkiksi valtiovarainministeriön vahvan aseman suomalaisen talouspolitiikan valmistelussa. Näin ollen ministeriön näkemysten osakseen saamaa mediajulkisuutta pidetään perusteltuna (ks. luku 8 tässä tutkimusraportissa).

Missä määrin seuraavat tahot saavat mediajulkisuutta talouspolitiikkaa koskeville näkemyksilleen?

Kuvio 7.2 Vastaajien näkemykset erilaisten talouspolitiikan keskustelijoiden saaman mediajulkisuuden määrästä (N=42)

Tuloksista nousee esillä pari kiinnostavaa havaintoa. Kyselyn perusteella toimittajat suhtautuvat kriittisesti yksityisten pankkien saaman mediajulkisuuden määrään. Vastaajista 43 prosenttia on sitä mieltä, että pankit saavat liikaa näkyvyyttä talouspolitiikkaa koskeville näkemyksilleen. Havainto saa tukea haastatteluaineistosta, jossa moni toimittaja pohtii kriittisesti pankkiekonomistien näkyvää roolia mediajulkisuudessa. Journalistien silmissä pankkien ekonomistit ovat talouselämän tunnuslukuja ja markkinoita aktiivisesti seuraavia ammattilaisia ja näin ollen oivallisia lähteitä (vrt. Simola & Reunanen 2010). Toisaalta pankkiekonomisteihin ja heidän työnantajiansa mahdollisiin intresseihin on muistettava suhtautua riittävän kriittisesti.

Kyselyn perusteella talouspolitiikkaa seuraavat journalistit kaipaavat suomalaiseseen mediajulkisuuteen lisää yliopistotutkijoiden ääniä. Peräti 60 prosenttia vastaajista on sitä mieltä, että yliopistoissa työskentelevät taloustutkijat saavat näkemyksilleen liian vähän mediajulkisuutta. Muiden kuin taloustieteen kentällä toimivien yliopistotutkijoiden kohdalla luku on 40 prosenttia. Tulokset voivat kertoa siitä, että talouspolitiittiseen keskusteluun kaivataan lisää sellaisia asiantuntijajääniä, jotka eivät edusta eturyhmiä tai järjestöjä tai selkeän aatteellisia lähtökohtia. Tätä tulkintaa tukee se, että kyselyn perusteella moni journalisti suhtautuu kriittisesti paitsi yksityisten pankkien myös ajatuspajojen saaman mediajulkisuuden määrään: vastaajista vajaa kolmannes on sitä mieltä, että markkinaliberaalit ajatuspajat Eva ja Libera saavat näkemyksilleen liikaa mediajulkisuutta. Ehkä hieman yllättäen noin kolmannes vastaajista arvioi myös puolueiden saavan näkemyksilleen liikaa julkisuutta. Talouspolitiikkaa käsittelevät toimittajat kaipaavat suomalaiseseen talouspolitiittiseen keskusteluun uusia näkökulmia, mutta niitä kaivataan ennen muuta poliittisesti ja taloudellisesti riippumattomilta tahoilta.

Myös haastatteluaineiston perusteella moni journalisti haluaisi hyödyntää yliopistotutkijoiden osaamista nykyistä enemmän. Käytännön työn kannalta ongelmaksi voi muodostua se, että yliopistotutkijat eivät esiinny mediajulkisuudessa rutiininomaisesti kuten vaikkapa pankkien ja työmarkkinajärjestöjen ekonomistit. Yksi haastateltava pohtii kysymystä yliopistotutkijoiden asemasta julkisuudessa:

Ehkä akateemisesta maailmasta on hankalampi hahmottaa niitä, kenellä vois olla kulloinkin hyvää asiantuntemusta johonkin tiettyyn asiaan liittyen, koska akateemisen maailman ihmiset eivät ole [...] etujärjestöihin verrattuna esillä päivittäin. Missä tahansa tyrkyttämässä itseään tiedotusvälineisiin tai Twitterissä keskustelemassa, vaan niiden työ on ehkä vähän semmoista pitkäjänteisempää ja siten helposti jää vähemmälle. Että kyllä se on ihan siis julki lausuttu keskustelu meilläkin toimituksen sisällä, että pitäisi pyrkiä löytämään myös akateemisesta maailmasta paremmin niitä asiantuntijoita, joilla on sellaista spesifiä asiantuntemusta eri juttuihin, eikä tukeutua etujärjestöjen asiantuntijoihin. (H4)

Etujärjestöistä, tutkimuslaitoksista ja pankeista on yksinkertaisesti helpompi tavoittaa talouspolitiikkaa kommentoiva asiantuntija kuin korkeakouluista (Simola & Reunanen 2010, 143). Yliopistotutkijat voivat jäädä paitsioon myös sen vuoksi, että talouspolitiikan journalismiin kuuluu ajatus tasapainosta poliittisen oikeiston ja vasemmiston tai työnantaja- ja työntekijäleirin välillä. Etujärjestöä tai tutkimuslaitosta edustavan asiantuntijan kommenttien sisältö on ennakoitavissa, jolloin tasapainoinen journalistinen asetelma on vaivatonta rakentaa. Yliopistotutkijoita on vaikeampi sijoittaa tähän asetelmaan. Haastateltava pohtii:

Että nimenomaan tällaiset [...] joitakin ikään kuin ammattiliittoja tai poliittisia suuntauksia lähellä olevat tutkimustahot, niin heistä on aika helppo jo tietää, mitä sieltä suunnilleen varmaan jo tulee. Mutta sitten teistä yliopistoväestä, niin ehkä se on hankalampaa sitten taas suoraan arvioda, koska taas yliopistoon mahtuu ainakin meidän näkökulman mukaan ehkä laajempi kirjoa sitä ajattelua tietyllä tavalla. (H16)

Näkemyks talouskeskusteluun osallistuvien asiantuntijoiden kapeasta kirjosta nousee jälleen esille. Esimerkiksi pankkiekonomistit ovat mediassa usein kommentoimassa talouspoliittisia aiheita, vaikka heidän osaamisensa varsinainen painopiste olisikin toisaalla. Myös tutkimuslaitosten ja järjestöjen vahva rooli julkisuudessa mietityttää haastatteluissa. Elinkeinoelämää lähellä oleva Etlä saa paljon mediahuomiota julkaisuilleen ja kommenteilleen (vrt. Simola & Reunanen 140–143).

No kyllähän se, onhan se nyt ihan selvää, ei siitä muusta pääse mihinkään, että Etlalla on vahva ääni. Että se saa äänensä kuuluviin aina, ja [...] Eva tavallaan siinä kainalossakin, mutta siis Etlä on erittäin vahva. Ne on resursoitu hyvin, siellä on lahjakkaita tutkijoita, jotka saa rauhassa perehtyä asioihin, ja sinne on valikoitunut erinomaiset toimitusjohtajat, tässä matkan varrella, Korkmanit, Vihriälät, Kangasharju, siellä on pidetty huolta siitä, että heillä on semmoinen eksistenssi, että heitä ei voi jättää huomiotta, ja ne on kuitenkin onnistunut myös olemaan sillä tavalla riippumattomia, että heidän tutkimuksissaan [ei] selvästi, ei se siellä niin selvästi näy se taustarahoitus. (H3)

Luotto Etlan kaltaisiin auktoriteetteihin on vahvaa. Yksi haastateltava muistelee, miten Etlan laskelmat entisen pääministerin Juha Sipilän johdolla tehdyn kilpailukykysovimuksen työllisyysvaikutuksista saivat runsaasti huomiota loppukesästä 2019. Laskelmia ei juuri kyseenalaistettu, eikä taustoja pohdittu. Moni media julkaisi vain lukemat ”sellaisenaan” (H8).

8

ASIAANTUNTIJAT

Haastatteluaineistosta nousee odotetusti esiin, että talouspolitiikkaa seuraavat journalistit arvioivat talouspolitiikan asiantuntijoiden uskottavuutta tutkimuksen ja työnantajien kautta. Talouspolitiikan asiantuntija on uskottava, jos hän työskentelee esimerkiksi tunnetussa taloustieteellisessä tutkimuslaitoksessa tai yliopistossa. Näin toimittaja voi luottaa siihen, että asiantuntija hallitsee alansa ja on vertaistensa keskuudessa arvostettu hahmo. Taustojen arviointi on erityisen tärkeää, jos asiantuntija ei ole ennestään tuttu julkinen hahmo. Haastattelijat kertovat luottamuksestaan suomalaisiin tutkimuslaitoksiin, virkamiehiin ja koulutusjärjestelmään.

Se, mitä mä itse katson, jos mä vaikka etsin jotakin tietyn alan asiantuntijaa ja se ei ole valmiiksi tunnettu, tavallaan aiemmin mediassa ollut, niin katsoo just, että minkä alan tutkija se on, mitä se on aiemmin tutkinut. Onko joku semmoinen entiteetti, jota se edustaa, tai että onko se joku uskottava, onko se joku tutkimuslaitos tai joku yliopisto tai joku tämän tyyppinen. Ja kyllä sitä jonkin verran varmasti katsotaan myös titteliä [...] kyllähän se aina kuulostaa paremmalta, jos siinä joku professori-sana on edessä. (H12)

Voi olla kohtuutonta olettaa, että talouspolitiikkaa käsittelevä journalisti voisi arvioida yksittäisten taloustutkijoiden tutkimustyötä kovin tarkasti. On arvioitu, että suomalaisten akateemisten ekonomistien tieteellisten meriittien ja mediahuomion välillä ei ole juuri vastaavuutta (Uusitalo 2011). Ymmärrettävästi tutkijan luotettavuuden takeena toimii usein pikemminkin tutkijan taustayhteisö kuin julkaisuluettelo (vrt. Laursen & Trapp 2019).

Asiantuntijan uskottavuuteen vaikuttaa toisaalta vahvasti myös se, miten paljon hän on ollut mediajulkisuudessa esillä. ”Pitää olla laveammin tunnustettu kuin, että yksi toimittaja keksii sen”, yksi haastateltava (H7) puntaroi. Toinen toimittaja miettii, että vakuuttavin merkki luotettavuudesta on tietysti se, että asiantuntija on mainittu ”*Financial Timesissa*” tai ”*Wall Street Journalissa*” (H18). Näkyvän hahmon kohdalla voi olla varma siitä, että hänen asiantuntemuksensa tunnustetaan laajalti. Julkisuudessa vähemmän viihtyneen asiantun-

tijan kohdalla omaa harkintaa on käytettävä enemmän. Myös asiantuntijan julkinen profiili ja toimittajan arvio asiantuntijan tiivistämis- ja esiintymiskyvystä vaikuttavat journalistisiin valintoihin. Asiantuntijasta ei ole journalisteille juuri hyötyä, jos hän ”ei uskalla sanoa mitään” (H19). Asia pitää pystyä ilmaisemaan selkeästi.

Retoriikka on hirveän tärkeää, että siitä ei ole kauheasti hyötyä, vaikka sä olisit kuinka viisas ja fiksu, että jos et sä osaa kertoa tai kirjoittaa sitä ajatustasi niin, että sen hyvin ymmärtää [...]. Ja sitten tietysti, että kun ajattelee tätä lehtityötä, niin ethän sä soita sellaiselle ekonomistille, jolta ei saa niin kuin suoria ja selkeitä vastauksia. Että kun tämä talous on muutenkin vähän semmoinen laji, että monella on korkea kynnyks lähtee lukemaan ainakin sellaista perustalousjuttua, niin kyllä sen täytyy olla semmoista hyvää sen teksti tai puhe. Että se on musta äärimmäisen tärkeää. (H10)

Journalistin on usein vaivatonta kääntyä tutun, asiantuntevaksi ja sujuvasanaiseksi mielletyn asiantuntijan puoleen. Eräs toimittaja kertoo, että asiantuntijoita voidaan kartoittaa esimerkiksi eri alojen akateemisia asiantuntijoita listaavalla ”Etsi Xpertti” -hakukoneella.¹¹ Toimittajilla ei kuitenkaan ole välttämättä aikaa odotella tuloksia päiväkaupalla, minkä vuoksi usein on yksinkertaisesti pakkoa kääntyä tutun asiantuntijan puoleen. Tällöin asiantuntijaksi päätyy yleisölle ja toimituksille jo entuudestaan tuttu ”usual suspect” (H12). Kehä, jossa entuudestaan tutut asiantuntijat saavat lisää julkisuutta, vahvistuu.

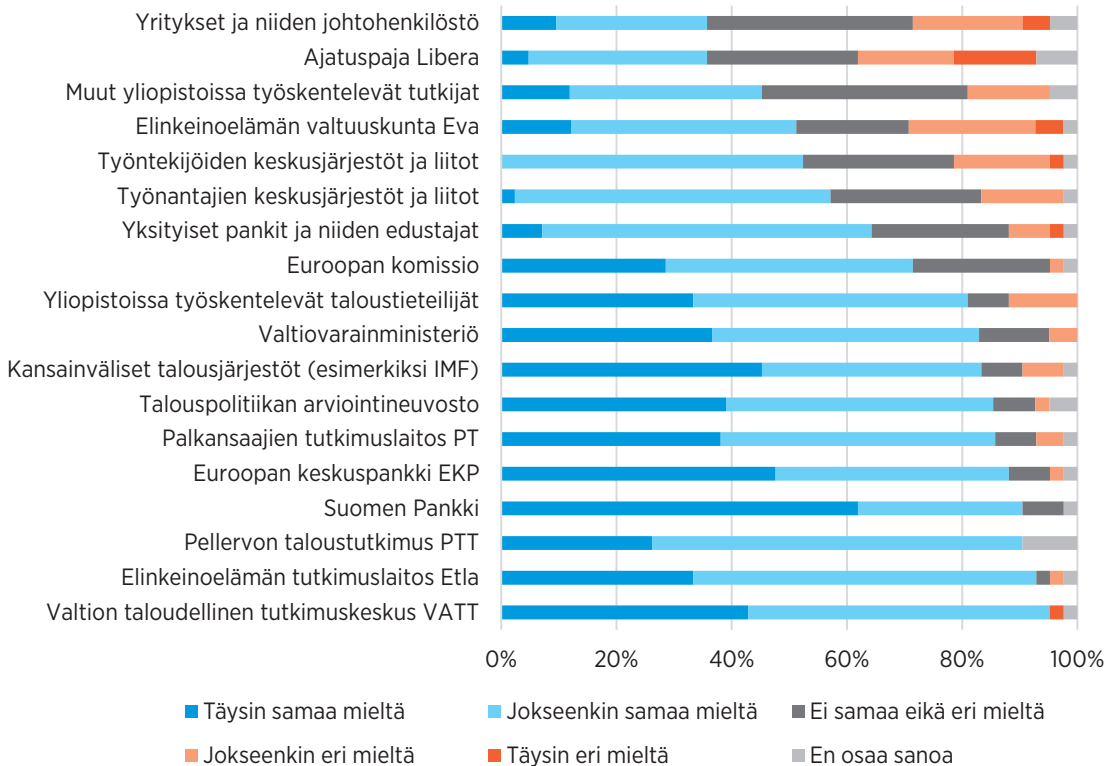
ARVIOT TALOUSPOLITIIKAN ASIAANTUNTIJOISTA

Erityisen asiantuntevina talouspolitiikkaa seuraavien toimittajien silmissä näyttäytyvät taloustieteelliset tutkimuslaitokset ja talouspolitiikan päätöksenteon ytimessä olevat julkiset instituutiot (kuvio 8.1). Yli 60 prosenttia kyselyn vastaajista on täysin samaa mieltä sen väitteen kanssa, että Suomen Pankin näkemykset talouspolitiikasta ovat yleisesti ottaen asiantuntevia. Näin mitattuna Suomen Pankki näyttäytyy selkeästi asiantuntevimpana talouspolitiikan keskustelijana Suomessa (vrt. Pennanen & Ristimäki 2003). Myös Valtion taloudellista tutkimuskeskusta, elinkeinoelämän Etlaa ja Pellervon taloustutkimusta PTT:tä pidetään asiantuntevina talouspolitiikan keskustelijoina, samoin muiden muassa valtiovarainministeriötä ja Palkansaajien tutkimuslaitosta. Myös kansainvälisten talousjärjestöjen ja Euroopan keskuspankin asiantuntemusta arvostetaan. Yksityiset pankit, työnantaja- ja työntekijäjärjestöt ja ajatuspajat eivät nauti yhtä vahvasta asiantuntijastatuksesta kuin esimerkiksi tutkimuslaitokset. Tulos on

¹¹ <https://www.etsixpertti.fi/>

ymmärrettävä: pankit ja ammattijärjestöt eivät ole tutkimuslaitoksiin vertautuvia instituutioita, vaikka niilläkin on oma vahva roolinsa talouspolitiikan journalismissa ja mediajulkisuudessa.

Seuraavien tahojen näkemykset talouspolitiikasta ovat mielestäni yleisesti ottaen asiantuntevia:

Kuvio 8.1 Vastaajien näkemykset talouspoliittisten keskustelijoiden asiantuntevuudesta (N=42)

TUTKIMUSLAITOKSET

Haastatellut journalistit arvostavat Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen Etlan ja Palkansaajien tutkimuslaitoksen PT:n talouspoliittista asiantuntijuutta. Tutkimuslaitoksissa tehtävää tutkimusta arvostetaan ja niiden julkaisuja seurataan. Niissä työskentelevät tutkijat näyttäytyvät uskottavina asiantuntijoina (vrt. Simola & Reunanen 2010, 183).

Mun mielestä ne on vähän semmoisia, että kun halutaan vähän objektiivisempaa, niin sitten [päällikkö] sanoo, että no, tee tutkimuslaitoskierros [naurua]. Että jos ei ihan halua mennä sille linjalle, että nyt laitetaan vastakkain joku SAK ja EK, niin sitten ajatellaan, että olisiko enemmänkin näkökulmaa jostakin tutkimuslaitoksista. Että kyllä mun mielestä ne näyttäytyy ehdottomasti enemmän objektiivisempina ja enemmän niin kuin juuri asiantuntijatahoina, semmoisina, joilla, vaikka niilläkin tietenkin on näkökulmansa, kaikilla on näkökulmansa, mutta tavallaan ei ole ehkä niin tavallaan voimakasta semmoista leimaa [...]. (H12)

Tutkimuslaitoksissa tehtävää työtä pidetään kovatasoisena. Eräs toimittaja arvioi, että Etlä tuottaa laadukasta, muun muassa työllisyyteen ja verotukseen liittyvää tutkimusta. Palkansaajien tutkimuslaitoksen tuotoksia voi hyödyntää esimerkiksi verotusta käsitellessä.

Mutta me haetaan tietysti niitä, jotka ihmisiä eniten koskettaa konkreettisesti. Esimerkiksi just tällaisia, ihan näitä perinteisiä, laskeetaan näitä vaikkapa esimerkkiperheiden verotuksia ja tällaisia, mikä liittyy tulonjakoon. Niin mun mielestä just nimenomaan Palkansaajien tutkimuslaitos, niin sieltä tulee ihan hyvää. (H10)

Haastateltujen arvioissa paistaa luottamus laitosten tutkijoiden riippumattomuuteen ja itsenäisyyteen. Haastateltava arvioi, että Etlän ja PT:n kaltaisia instituutioita tarkastellaan itsenäisinä tutkimuslaitoksina, joiden tutkijoiden ”integriteettiin” (H1) voi luottaa. Hän kertoo, että tutkimuslaitosten taustat on tietysti rutiininomaisesti kerrottava lukijalle, mutta niiden asiantuntevuutta ei ole syytä epäillä. Sama toimittaja kertoo, että Etlalta tulee mielenkiintoisia raportteja, mutta laitos ei ”yritä ärsyttävästi myydä” omaa tekemistään. Palkansaajien tutkimuslaitoksen johtaja Elina Pylkkänen vaikuttaa ”tosi asiantuntevalta tyypiltä”.

Toimittajat ovat tietysti tietoisia tutkimuslaitosten taustaintresseistä ja poliittisista kytköksistä. Niin PT kuin Etläkin saavat osan rahoituksestaan etujärjestöiltä ja liitoilta.¹² Tutkimuslaitokset tekevät taloustieteellistä tutkimustyötä ja tuottavat talousennusteita, mutta kullakin tutkimuslaitoksella on omat sidosryhmänsä ja taustaintressinsä. Ne ovat paitsi tiedontuottajia myös julkiseen keskusteluun ideoita tuovia vaikuttajia (Simola & Reunanen 2010, 140). Ristiriita on myös toimittajien tiedossa. Haastatellut journalistit kertovat arvostuksestaan tutkijoita kohtaan, mutta pohtivat samalla, että laitosten erilaiset poliittiset pai-

---

12 <https://www.etla.fi/tietoa-etlasta/> (luettu 19.10.2020)

<https://labour.fi/wp-content/uploads/2020/04/Toimintasuunnitelma2020-1.pdf> (luettu 20.8.2020)

notukset näkyvät muun muassa tutkimuskohteissa. Eräs toimittaja pohtii, että PT:hen on valikoitunut enemmän ”keynesiläisiä” (H19), ja miettii, onko talouselämä yrittänyt viime aikoina ottaa Etlaa tiukempaan ohjaukseen.

Suurin osa haastatelluista ei kuitenkaan koe, että asiantuntijastatuksen ja vaikuttamisroolin välillä olisi merkittävää ristiriitaa. Uskottavaa tieteellistä työtä voi tehdä erilaisista lähtökohdista. Journalismiin kuuluu asiantuntijoiden taustojen ja motiivien ”terve epäily” (H9). Erilaiset lähtökohdat on syytä pitää mielessä.

Ja sitten sä tiedät kuitenkin sen lähtökohtaeron. Mä en tarkoita missään primitiivisessä mielessä ”kenen leipää syöt, sen lauluja laulat”, mutta onhan niillä erilainen tehtävä, koska toinen palvelee ammattiyhdistystä ja niin edelleen. Se on vähän niin kuin ennen vanhaan, kun Jukka Kajava kirjoitti televisioarvioita: ei tarvinnut olla samaa mieltä sen Kajavan kanssa, mutta saattoi tiettyihin asioihin luottaa. Ensinnäkin, että se oli esimerkiksi katsonut sen ohjelman. (H11)

Tutkimuslaitoksissa työskentelevät tutkijat ovat monien haastateltavien silmissä tieteellisen työn ammattilaisia, jotka voisivat tehdä taloustieteellistä tutkimusta missä hyvänsä. Tutkijoiden institutionaalsiin kytköksiin ei kannata suhtautua liian kyynisesti. Toimittaja miettii Etlaa ja pohtii, että tutkimuslaitoksen työstä ei voi yksikantaan päätellä sen olevan ”elinkeinoelämän asialla” (H17). Toinen miettii, että uutista kirjoittaessa ei aina ole tarpeen korostaa tutkimuslaitosten sidonnaisuuksia:

Mä teen niin kuin uutista [...]. Kun ne jotain julkaisee, niin mä teen neutraalia uutista. Ei sitä mitenkään korosta, että tämä on oikeistolainen tai tämä on vasemmistotaustainen. Uutinen on uutinen. Ei sitä joka paikassa tartte ottaa huomioon. Ja kun on tällaiset niin kuin luotettavat asiantuntevat laitokset, ei siinä ole semmoista. (H13)

Toisaalta tutkimuslaitosten arvostuksen rinnalla elää ajatus, jonka mukaan tutkimuslaitoksissa tehtävän tutkimuksen lähtökohdat ovat määräytyneet tutkimuslaitoksen taustaintressien mukaan. Tutkimuslaitosten julkaisut ja tutkimustulokset vaikuttavat usein ennalta arvattavilta, lähtöoletusten mukaisilta.

Mä arvostan asiantuntemusta, mitä molemmista taloista [PT:stä ja Etlasta] löytyy. Molemmat on ihan fiksuja taloja, [mutta] hyvin selkeästi oman ideologiansa lähtökohdista tekee sitä työtään. Harvoin sieltä tulee mitään yllätyksiä, ehkä useammin olisi kiva nähdä jotain yllätyksiä, missä ehkä tutkittaisiin asiaa siihen tapaan, että sieltä nousee esiin sitä omaa vallitsevaa ideologista lähtökohtaa haastavia näkemyksiä. Että ne on ehkä aika harvassa. (H4)

Muutamat haastateltavat näkevät tutkimuslaitokset hyvin politisoituneina. Yksi haastateltava pohtii, että tutkimuslaitokset ovat talousjournalistien mie-
lissä erittäin luotettuja, eikä muista nähneensä ”kenenkään panevan Etlaakaan
kyseenalaiseksi” (H5). Hän pohtii, että Etlan kokoonpanoa ja hallitusta tarkas-
telemalla kuitenkin selviää, että laitos on, kuten PT:kin, poliittinen. Tutkimus ja
asiantuntijuus ovat tällaisessa tulkinnassa alisteisia eturyhmäviestinnälle. Erään
toimittajan mukaan Suomesta on viimeisten kymmenen vuoden aikana tul-
lut entistä vahvemmin ”lobbaryhteiskunta” (H2), jossa tutkijat ja tutkimuslaitokset
esittävät asioita valikoiden ja poliittisten intressiensä mukaan (vrt. Kuusela &
Ylönen 2013). Tämä lisää epäluuloa asiantuntijuutta kohtaan. Toimittaja kuvai-
lee muutoksen vaikutusta työhönsä:

*On se sillä tavalla muuttunut, että suhtaudun paljon kriittisemmin
näiden taloustieteilijöiden lausuntoihin ja en pidä niitä niin relevant-
teina kuin aikaisemmin. Melkein edustipa [ekonomisti] ketä tahansa,
niin siihen saattoi luottaa enemmän, kun [...] lokeroi vähän, että okei,
tämä edustaa vaikka elinkeinoelämää, se on Etlan ekonomisti. Siihen
sanomaan saattoi luottaa, mutta nyt mä en ole ollenkaan niin vakuut-
tunut siitä, mikä se syy on, minkä takia henkilö sanoo tietyllä tavalla.
(H2)*

Haastatteluaineistossa tällaiset analyysit ovat kuitenkin vähemmistössä.
Enemmistö haastatelluista korostaa tutkimuslaitosten ja niiden tutkijoiden it-
senäisyyttä, vaikka asiantuntijalaitosten sidonnaisuudet tiedostetaan. Asiantun-
tijuus ei siis välttämättä kärsi tutkijan työnantajan taustojen vuoksi. Toisaalta
uskottavuus voi heiketä, jos poliittisen kontrollin nähdään nakertavan tieteel-
listä itsenäisyyttä. Haastatteluaineistossa moni toimittaja mietti, millä tavoin
aiemmin muun muassa Nordeassa työskennelleen ekonomistin Aki Kangashar-
jun siirtyminen Etlan johtoon vaikuttaa laitoksen julkiseen profilliin ja uskot-
tavuuteen. Moni aprikoi, miten aktiivisena ja räväkkänäkin talouspoliittisena
keskustelijana tunnettu Kangasharju sopii Etlaan. Yhden mukaan on Etlalle
”katastrofaalista, jos heidät aletaan mieltää elinkeinoelämän äänitorvena” (H19).
Toinen sanoo, että kyse on siitä, pystyykö Etla säilyttämään maineensa ”suh-
teellisen neutraalina, objektiivisen oloisena” tutkimuslaitoksena, kun johdossa
on Kangasharjun kaltainen ”vähän ideologinen tyyppi” (H11). Kolmas arvioi,
että Kangasharjun tulo muutti tutkimuslaitoksena tunnetun Etlan profiilia ”aika
paljon” (H6).

*Mutta toi Kangasharjun tyyli syö vähän Etlan uskottavuutta. Että
tämä on heidän oma asiansa sitten päättää, että onko se semmoista
viestintää, joka sopii paremmin Evan johtoon. Se on puhdas propa-
gandaliike. (H5)*

Kangasharjun rekrytoinnin taustalla voi olla myös pyrkimys vahvistaa Etlan ”näkyvyyttä mediassa” (H1). Kontrollin vahvistamisesta ei siis ole väistämättä kyse, eikä uuden toimitusjohtajan julkinen asema välttämättä heijastu kasvavaksi epäluuloksi Etlan tutkimustyötä kohtaan.

Haastatteluaineiston kautta avautuu kiinnostava näkymä asiantuntijuuden ja poliittisen vaikuttamisen suhteeseen. Journalismi kaipaa riippumatonta asiantuntijuutta, mutta eritoten talouspolitiikan saralla asiantuntijuus limittyi väistämättä poliittisiin kiistakysymyksiin (Simola & Reunanen 2010, 140–143). Monet mediajulkisuudessa viihtyvät talouspolitiikan asiantuntijat työskentelevät etujärjestöissä ja tutkimuslaitoksissa, jotka ajavat jäsenkuntansa etujen mukaisesti politiikkaa tai vaihtoehtoisesti saavat rahoituksensa palkansaajaliikkeeltä tai elinkeinoelämältä. Euro- ja finanssikriisin aikana mietittiin, mikä oli ekonomistien rooli kiistellyn talouskuripolitiikan oikeuttamisessa ja missä määrin valittu politiikka perustui taloustieteelliseen järjestykseen (Blyth 2015; Wren-Lewis 2018).

Haastatteluaineiston perusteella toimittajat pystyvät tasapainoilemaan asiantuntijoiden ammattitaidon ja erilaisten intressien välillä. Toimittajat luottavat laajalti talouspolitiikan asiantuntijoiden itsenäisyyteen. Samalla on selvää, että talouspolitiikan asiantuntijat voivat päätyä erilaisiin johtopäätöksiin, eikä aatteellisista painotuksista puhdistetusta objektiivisesta totuudesta kannata haaveilla, vaan tieto kaipaa aina rinnalleen myös tulkintaa (vrt. Reunanen & Koljonen 2014, 54–55). Tiedon ja politiikan yhteen kietoutumisen tunnustaminen ei kuitenkaan merkitse asiantuntijuuden hylkäämistä. Sen sijaan toimittajat korostavat läpinäkyvyyden ja monipuolisen kuulemisen kaltaisten journalististen hyveiden merkitystä. Haastateltu toimittaja miettii mahdollista ristiriitaa asiantuntijastatuksen ja poliittisten intressien välillä:

No, oikeastaan se ei ole ongelma, jos on jotain intressejä, kaikilla on erilaisia intressejä, mutta ne pitää tuoda ilmi lukijoille, että tämä henkilö on muuten toiminut vaikka kansanedustajana [...]. [J]os se on [...] oleellista, niin kyllä se sitten pitää kirjoittaa siihen juttuun [...]. (H17)

Toinen toimittaja pohtii, että aatteellisuus ei asiantuntijuuden kohdalla ole ongelma – kunhan journalistinen lopputulos on tasapainoinen. Näin journalistille tärkeä puolueettomuus saavutetaan asiantuntijoiden monipuolisen kuulemisen ja tasapainon kautta.

Se ei aina toteudu, mutta jos on mahdollisuuksia, niin pyritään siihen. Ja tässä usein sitten ehkä se kiire saattaa vaikuttaa siihen, et kaikki ei tule edustetuiksi. Mutta pyritään siihen, et se tietynlainen puolueettomuus tai että se keskittyy löytyy sieltä, että haastatellaan niitä eri puolia. Et sitten ei ole väliä, jos joku on vähän jotain mieltä. Se tiedotetaan, että se on. Ja et se puhuu jollain tavalla sillä aatesuuntansa tai organisaationsa äänellä ainakin jollain tavalla [...]. (H16)

Journalismissa on luovittava asiantuntijan auktoriteetin ja erilaisten poliittisten intressien välillä. Talouspolitiikan asiantuntijoihin suhtaudutaan kriittisesti, mikä ei kuitenkaan himmennä uskoa asiantuntijoiden kykyyn tuottaa tieteellistä tietoa. On kuitenkin katsottava, keneltä asiantuntijat ”saavat palkkansa” (H17), ja mietittävä, korostaako asiantuntija joitakin argumentteja toisten kustannuksella.

VALTIOVARAINMINISTERIÖ JA SUOMEN PANKKI

Haastatellut toimittajat kertovat arvostavansa myös Suomen Pankin ja valtiovarainministeriön asiantuntemusta. Yksi haastateltava arvioi, että ”molemmissa on tosi kovaa asiantuntijuutta, siis aivan niin kuin huippua” (H18). Samoin kuin toimittajat arvostavat tutkimuslaitoksissa tehtävää työtä, myös virkamiesten ammattimaisuuteen ja itsenäisyyteen luotetaan. Byrokraattinen koruttomuus tukee Suomen Pankin ja valtiovarainministeriön uskottavuutta. Virkamiehet tuntevat asiat hyvin, mutta eivät ole ”kauhean lennokkaita kommenteissaan” (H17). Suomessa ”virkamieheen luotetaan hyvin pitkälle” (H14).

Toimittajien kommentoissa valtiovarainministeriön ja Suomen Pankin vahva asema perustuu ymmärrettävästi faktojen hallintaan ja vankkaan asiantuntemukseen. Toisaalta eritoten valtiovarainministeriön asemaa tukee ministeriön vahva rooli talouspolitiikan valmistelussa. Uutistoimitukset seuraavat talouspolitiikan agenda, jota valtiovarainministeriö osaltaan rakentaa. Toimittaja kuvaa käytännön työtä toimituksessaan:

Ja siinä mennään kyllä ehkä sitten semmoiseen tietynlaiseen uutisko-neistoasiaan myöskin. Et siellä on kalenterissa tiedossa päivämäärä monta viikkoa ennen, että tällöin tulevat rätingit, valtiovarainministeriöltä tulee tästä tai tästä esitys. Ja sitten sitä suunnitellaan, et kuka sen hoitaa [...]. Enemmän tai vähemmän kuitenkin aina se, joka siihen lähtee tekemään, niin se lähtee siihen kohtuullisen pienellä varoajalla. Että ei siinä mitään viikon valmistautumista ole, että pohditaanpa, mikä kulma tähän tällä kertaa otetaan, vaan sitten se tulee, et ai niin se onkin huomenna [...] mun pitääkin nyt ruveta katsomaan sitä. Että se tietysti johtaa herkästi siihen, että se menee niitten [...] ikään kuin niitten pelimerkkien mukaan, mitä sieltä sinä päivänä tulee. (H16)

Valtiovarainministeriöllä on tukeva asema suomalaisen talouspolitiikan valmistelussa: se valmistelee vuosittain valtion talousarvioesityksen eli budjetin ja neuvottelee muiden ministeriöiden kanssa eri hallinnonalojen määrärahoista.¹³ Muun muassa politiikan tutkijat ovat viime vuosina pohtineet, ohjaavatko

---

¹³ <https://vm.fi/valtion-budjetti> (luettu 19.10.2020)

valtiovarainministeriön linjaukset suomalaista talouspolitiikka ja siitä käytävää poliittista debattia jo liiaksi (Railo & Ruohonen 2016). Jääkö keskustelulle ja vaihtoehdoille tilaa, jos valtiovarainministeriön kannat otetaan aina järkevän talouspolitiikan oletusasetuksiksi?

Haastatellut toimittajat tiedostavat Suomen Pankin ja erityisesti valtiovarainministeriön vahvan aseman suomalaisessa talouspolitiikan valmistelussa ja talouspolitiikkaa koskevassa julkisessa keskustelussa. Moni haastateltava pohtii, tulisiko journalistien haastaa valtiovarainministeriötä nykyistä aktiivisemmin. Eräs toimittaja pitää kriittistä keskustelua valtiovarainministeriön julkisesta asemasta oikeutettuna, sillä ministeriön valta ”agendan määrittämisessä” (H16) on suuri. Toinen haastateltava puolestaan arvioi, että tylsänharmaasta maineestaan huolimatta VM on aika kova ”ottamaan välillä kantaa” (H10). Kolmas pohtii, että journalismin tulisi muistaa tehtävänsä myös valtiovarainministeriön kohdalla. Kun ministeriö puhuu, se on kuin ”Jumalan sanaa” (H18). Toimittajien tulisi pitää tavanomainen lähdekritiikki mielessä myös valtiovarainministeriön kohdalla.

Moni haastateltava pohtii, että on ongelmallista, jos valtiovarainministeriön tai Suomen Pankin määrittelemät reunaehdot korostuvat liiaksi talouspolitiikkaa koskevassa julkisessa keskustelussa ja päätöksenteossa. Eräs toimittaja muistelee, että Suomen Pankin johtokunnan neuvonantajan Lauri Kajanojan vuonna 2015 tekemät laskelmat Suomen kilpailukykyvajeesta nousivat hallitsevaan asemaan talouspoliittisessa keskustelussa.¹⁴ Sittemmin valtakunnansovittelija on nojannut palkkakiistoja koskevissa ratkaisuehdotuksissaan Suomen Pankin laskelmiin.¹⁵

No jos ajattelee vaikka Suomen Pankkia, että kun Lauri Kajanoja laskee, että mikä on Suomen kilpailukykyvaje, niin sitten se on tasan se ja se hyväksytään kaikkialla. [...] Siinä tuli vähän sellainen, että mun mielestä Suomen Pankkia olisi pitänyt enemmän haastaa näissä asioissa. Nythän nämä päätyi taas valtakunnansovittelijan sovintoehdotuksiin. Siellä oli taas viitattu Suomen Pankin arvioihin. Kyllä kovasti niitä arvostetaan. (H6)

Toisaalta haastatellut toimittajat arvioivat, että valtiovarainministeriön äänen pitääkin kuulua suomalaisessa talouspoliittisessa keskustelussa. Valtiovarainministeriön esitykset ovat ”pohjana valtiontaloudelle” (H7) ja muodostavat raamit muulle rahankäytölle. Ministeriöllä on valtaa, minkä vuoksi sille kuuluu vahva asema myös julkisuudessa. Ministeriö näyttäytyy ”superministeriönä”, joka ”määrittelee muille ministeriöille, miten paljon ne voi fyrkkaa saada”

14 <https://www.eurojatalous.fi/fi/2015/artikkelit/kuinka-paljon-kustannuskilpailukyvyyn-pitaisi-parantua/> (luettu 19.10.2020)

15 <https://yle.fi/uutiset/3-11099702> (luettu 21.8.2020)

(H14). Yksi haastateltava arvioi kriittisesti, että keskustelu rahasta ja taloudesta menee ”kaiken poliittisen keskustelunkin yli” (H15). Tämän vuoksi ministeriötä on kuunneltava – ja tietysti myös haastettava.

Journalismin näkökulmasta valtiovarainministeriötä on tärkeää käsitellä myös sen vuoksi, että poliitikot kuuntelevat ministeriötä ja sen linjaukset ennakoiivat suomalaisen talouspolitiikan suuntaa.

Meillekin tulee aika ajoin kritiikkiä siitä, että minkä takia VM:n näkemyksiä nostetaan niin paljon. Me taas nähdään se niin, että koska poliitikot kuuntelevat näitä VM:n näkemyksiä niin paljon, on hyvin perusteltua tuoda niitä laajasti esiin, koska ne on niin keskeisiä politiikassa. (H6)

Vastuuta ministeriön haastamisesta sysätään myös poliitikoille, jotka viime kädessä päättävät talouspolitiikasta. Eräs toimittaja miettii, että haastamiseen on mahdollisuus, ”jos poliitikot oikeasti haluavat ja heillä on itseluottamusta tehdä päätöksiä ohi VM:n virkamiesten” (H4). Toinen patistelee suomalaisia poliitikkoja haastamaan valtiovarainministeriön kurinalaisen talouspolitiikan linjaa. Jos poliitikot eivät esitä vaihtoehtoisia ideoita, voi keskustelu jäädä yksipuoliseksi.

En mä tiedä, onko se [VM:n asema suomalaisessa talouspolitiikassa ja julkisessa keskustelussa] ylikorostunut, koska se on ihan selvää, että sillä on iso valta ja pitää ollakin tietysti. Tietysti meillä pitäisi olla tarpeeksi valveutuneita poliitikkoja [...] myös niin kuin teoreettisesti vahvoja poliitikkoja, jotka pystyvät haastamaan sen ajattelun. Koska VM ennustaa kuitenkin sellaista tietynlaista [...] en tiedä [onko se] uusliberalistinen niin kuin [...]. Ne ennustaa kuitenkin sellaista kurinalaisen taloudenpidon mallia. Ei kauhean keynesiläistä varmaan. Se on se lähtökohta, ja sitten jos hallitus haluaa tehdä jotain muuta, niin se pitää sitten osata perustella. (H19)

Poliitikot siis kuuntelevat valtiovarainministeriötä ja sitoutuvat sen talouspoliittisiin arvioihin. Haastateltu toimittaja muistuttaa, että kesällä 2019 aloittanut hallitus on itse päättänyt arvioida talous- ja työllisyyspolitiikkansa onnistumista valtiovarainministeriön mittareilla. Se, että hallitus on itse päättänyt valita ministeriön mittarit toimintansa arvioinnin perustaksi, on ”toimittajista riippumaton fakta” (H6).

Samoin kuin aiemmin käsiteltyjen tutkimuslaitosten tapauksessa myös valtiovarainministeriön ja Suomen Pankin kohdalla toimittajat pohtivat politiikan ja asiantuntemuksen limittäisyyttä. Valtiovarainministeriöllä on omat perinteensä, mutta sen tuottamaan tietoon luotetaan ja sen auktoriteettiasema tunnustetaan. Yksi haastateltava pohtii nauraen olevansa ”suuri teknokraattien ystävä”

(H8) ja kertoo, että ei lähtisi kevyin perustein kyseenalaistamaan valtiovarainministeriötä, joka työskentelee sääntöjen puitteissa. Toinen toimittaja pohtii, että ei tietenkään olisi hyvä, jos demokraattiset valinnat eivät ”näkyisi talouspolitiikan linjassa millään tavalla” (H4). Voi kuitenkin olla hyvä, että ministeriö toimii suomalaisen talouspolitiikkaan vakautta tuovana ankkurina.

Mun mielestä on luontevaa ja tosi ymmärrettävää, että VM:llä on vahva rooli [...], koska jopa johtavien poliitikkojen talouspolitiikan ymmärrys ei voikaan olla ihan huipputasoa, kun taas hyvillä huipuvirkamiehillä on tosi hyvä osaamistaso. Niin on luontevaa, että se vaikuttaa siihen talouspolitiikan suuntaan. Vaikuttaako se liikaa, niin se on sitten makuasia. Mun mielestä olisi huono asia, jos se ei vaikuttaisi lainkaan, vaan politiikan tuulet heittelisi Suomen talouspolitiikan linjaa paljon villimmin, jos VM ei olisi tavallaan ehkä [...]

[Haastattelija]: Jonkinlaisena ankkurina [...]

Niin, vähän niin ankkurina. (H16)

Harvalla on mahdollisuuksia haastaa ministeriön laskelmia. Muualla ei ole käytössä samanlaisia talouspolitiikan valmistelun resursseja kuin valtiovarainministeriössä. Ministeriön asiantuntijuutta on ”hirmu vaikea” (H18) lähteä kyseenalaistamaan taloustoimitusten resursseilla.

Valtiovarainministeriön asema on ollut vahva 1990-luvun lamasta lähtien. Yksi toimittaja miettii lama-aikaa ja pohtii, että ”aina tuli kaveri, joka sanoo, että ei meillä ole rahaa mihinkään” (H14). Valtiovarainministeriö on ollut lamasta lähtien ”Jumalan asemassa” (H13). Valtiovarainministeriön rooli – ymmärrettävää kyllä – kasvoi laman kurimuksessa. Kun kansantalous painui alas ”kuin kivi” (H15), rahaministeriön rooli kasvoi. Haastateltava muistelee, että ministeriö järjesti toimittajille tiedotustilaisuuksia laman aikana (vrt. Juntunen 2011, 34–35):

Silloinhan ne piti suljettuja infoja ennen päätösten julkistamista, mutta eihän niitä kukaan pystynyt kyseenalaistamaan eikä niistä oikein noussut mitään.

[Haastattelija]: Ne oli niin kuin toimittajille järjestettyjä tilaisuuksia?

Joo, kriisimielialan lietsomista vähän muistutti, että nyt on pakko tehdä tällöisiä ja tällöisiä [...]. Aina tuli ennen jotain isoja ikäviä päätöksiä, ikään kuin pohjustettiin toimitusten reaktioita kertomalla, että pakko tehdä näin ja näin.

[Haastattelija] Tuliko näitä myös tällöin niin kuin [vuoden] 2008 finanssikriisin jälkeen vai ennen kaikkea silloin 90-luvun aikana?

V: Kyllä niitä 2008 jälkeen [...]. Kun nyt tuli nämä kestävyysvajelaskelmat ja muut. Se oli kyllä aika voimakasta se ja varmasti tehosikin, ei sitä pahemmin mediassa kyseenalaistettu. (H5)

Valtiovarainministeriön yksittäisten virkamiesten julkinen aktiivisuus nousee haastatteluaineistossa esille. Valtiovarainministeriön entisen valtiosihteerin, ministeriöstä vuonna 2013 eläköityneen ja heinäkuussa 2020 menehtyneen Raimo Sailaksen rooli näkyvänä talouspoliittisena keskustelijana nousee esille. Sailas teki valtiovarainministeriössä pitkän uran ja nousi 1990-luvun syvän talouskriisin aikana suomalaisten tietoisuuteen rankkojen leikkauslistojen esittelijänä (Vesikansa 2016). Yksi haastateltava muistelee, että ”Sailaksen ääni oli kauhean voimakas ja häntä uskottiin” (H11). Toinen muistaa, miten Sailas otti aikanaan ”aika isoa roolia” (H10). Kolmas arvioi, että valtiovarainministeriön vahvat virkamiehet ”Raimo Sailaksesta alkaen” (H4) ovat osaltaan vaikuttaneet siihen, että huoli julkisen talouden kestävydestä on vakiintunut suomalaista talouspoliittista ajattelua hallitsevaksi eetokseksi.

Sailaksen kaltaisten virkamiesten seuraajat eivät välttämättä ole halunneet profiloitua yhtä näkyvinä julkisina vaikuttajina. Sailaksen seuraajaa, valtiovarainministeriön kansliapäälliköksi helmikuussa 2013 nimitettyä¹⁶ Martti Hetemäkeä pidetään hillitympänä vaikuttajana. Valtiovarainministeriön johtavana virkamiehenä Hetemäki tunnustetaan niin ikään merkittäväksi vallankäyttäjäksi. Hetemäki on kuitenkin mieluummin kulisseyssä vaikuttava ”harmaa eminenssi” (H11). Hän on ”hillitympi ulostuloissaan” (H10), vaikka hänen nähdään edustavan valtiovarainministeriön pitkää linjaa. Hetemäki tunnetaan ”substanssi-osaamisestaan” (H4) ja on ”rauhallinen tyyppi”, jonka ei tarvitse ”tuputtaa” (H1) viestiään, vaan jolle toimittajat soittelevat.

Kyllä he [ovat] hyvin erityyppisiä ihmisiä. Hetemäkihän on pyrkinyt tekemään myös paljon sellaista omaa tutkimusta, mitä Sailas ei näinäkään tehnyt. Sailas käytti tavallaan sitten muita vaikutuskeinoja.

[Haastattelija] Mitä, tai tuleeko mieleen jotain?

Mä luulen, että hän käytti jonkin verran ainakin julkisuutta. Ja sitten en tiedä, kuinka paljon sellaista henkilökohtaista vaikutusvaltaa [...]. Vaikea nähdä kulissien taakse, että mitä siellä tapahtuu. (H9)

---

¹⁶ <https://yle.fi/uutiset/3-6495653> (luettu 19.10.2020)

Eräs haastateltava miettii, että valtiovarainministeriön virkamiesten toimintatila on kaventunut sitten 1990-luvun laman. Hän arvioi, että poliittinen ohjaus on ”ehdottomasti” (H2) kiristynyt eivätkä virkamiehet uskalla enää käyttäytyä julkisuudessa entiseen malliin. Se, että finanssi- ja koronakriiseihin on vastattu elvyttävällä politiikalla, on voinut muuttaa talousajattelua. Tiukan budjettikurin linjasta poiketaan entistä rohkeammin. Tosin virkamiesten asema saattaa jälleen vahvistua, jos tuntuva koronaelvytystä seuraa ”yleisen tiukkuuden aika” (H2).

PANKKIEKONOMISTIT

Pankit ja niiden palveluksessa työskentelevät ekonomistit ovat näkyviä talouskeskustelijoita. Pankkiekonomistit kommentoivat usein markkinoiden liikkeitä mutta myös budjettipolitiikkaa.

Toimittajat arvostavat myös pankkeihin kertynyttä asiantuntemusta, vaikka arvostus ei olekaan aivan samaa luokkaa kuin tutkimuslaitoksia, valtiovarainministeriötä tai Suomen Pankkia kohtaan tunnettu luottamus. Haastateltavien mukaan pankkien ekonomistit ovat taloutta seuraavia ammattilaisia, joiden arvo kumpuaa kyvystä tuottaa nopeita analyyseja markkinoista ja talouspolitiikan suunnasta. Pankkien ekonomistit seuraavat ”kansantalouden dataa” ja ovat toiminnan ytimessä ”trading-huoneessa” (H19). He seuraavat markkinoita ja talouspolitiikkaa ”ihan reaaliajassa” (H9).

Pankkiekonomistit tuottavat tietoa ja ennusteita, joita journalismi hyödynittää. Muualta ei välttämättä ole helppo löytää vastaavaa asiantuntemusta. Pankkien ekonomistien tehtävänä on vastata haastattelupyyntöihin ja kommentoida erilaisia taloustietoa koskevia julkistuksia. Eräs toimittaja arvioi, että esimerkiksi valuuttakurssiasioista kirjoitettaessa täytyy ”vuorenvarmasti” (H2) soittaa asiaan perehtyneelle ekonomistille Nordeaan. Monissa kysymyksissä pankkien asiantuntemus voi olla ylivertaista.

Että jos nyt vaikka miettii, ottaa vaikka Nordean esimerkiksi, niin niillä on niin massiivinen se porukka ja koneisto siellä. Että ne tekee Suomea, Pohjoismaita ja koko Eurooppaa ja koko maailmaa koskevia katsauksia ja ennusteita ja muita. Toki se on semmoista tietoa mitä sitten hyödynnetään. Et se on niin kuin selvä juttu. (H1)

Eräs haastateltava muistelee itsekin tehneensä juttuja pankkiekonomistien kommenttien perusteella.

Se maailma oli jotenkin rakennettu siten, että niillä oli vähän niin kuin tehtävänä pankkien ekonomisteilla vastata median kyselyihin nopeasti. [...] [N]e antoi sellaisia mediaystävällisiä lausuntoja. Se oli kyllä vähän [...]. Sitä aina välillä tuli miettineeksi, että onko tässä mitään

järkeä. Musta välillä niiden omatkin äänet kuulosti vähän siltä, että ei nyt ole mitään sanottavaa, mutta kun tehtävä on sanoa jotain. Että se oli enemmän sellainen, tällaisen niin kuin nopean talousjournalismin sellainen tuote, joka oli rakennettu siten, että tulee joku julkistus ja sitten sä soitat siitä pikakommentit. Nykyisinhän meille tulee sähköpostilistalle itse asiassa ekonomistien pikakommentit, eli itse asiassa nykyisin ei edes tarvitse soittaa kellekään. (H6)

Pankkien ekonomistit ovat laaja-alaisia, mediassa hyvin esiintyviä asiantuntijoita. Eräs haastateltu arvelee, että pankit pyrkivät palkkaamaan näkyville paikoille ihmisiä, jotka olisivat ”erittäin hyviä keskustelijoita” (H3). Journalismin kannalta vaarana voi kuitenkin olla liika ripustautuminen pankkien asiantuntijoihin (O’Brien 2015; Wren-Levis 2018). Pankkien asiantuntijat ovat monipuolisia ja journalistien käytettävissä, minkä vuoksi heitä voi tulla hyödynnettyä liikaakin. Pankkiekonomistien näkyvyyttä pohditaankin haastatteluissa kriittisesti. Ongelmana voi olla, että pankkiekonomistit saavat kohtuuttoman paljon näkyvyyttä ja heitä haastatellaan myös aiheista, jotka eivät liity pankin toimialaan. Myös pankkien edut ja intressit on syytä pitää mielessä. Pankin intressi ei väistämättä heijastu asiantuntijan analyysiin, mutta jos pankin ekonomisti puhuu vaikkapa asuntomarkkinoista, on pidettävä mielessä, että asuntolainojen myöntäminen on pankin liiketoimintaa.

Pankkien, aivan kuten erilaisten tutkimuslaitostenkin, kohdalla on haastattelujen mukaan hyvä pyrkiä tasapainoon ja moniäänisyyteen.

Silloin yleensä halutaan kaksi tai kolme haastattelua, ihan samoin kuin tutkimuslaitoksissakin, aina yritetään saada sitten eri näkemyksiä pankkisektorilta. Että niin se vaan menee. Mutta meillä on rajoite, meillä on kolme suurta pankkia ja loput on pieniä käytännössä. (H7)

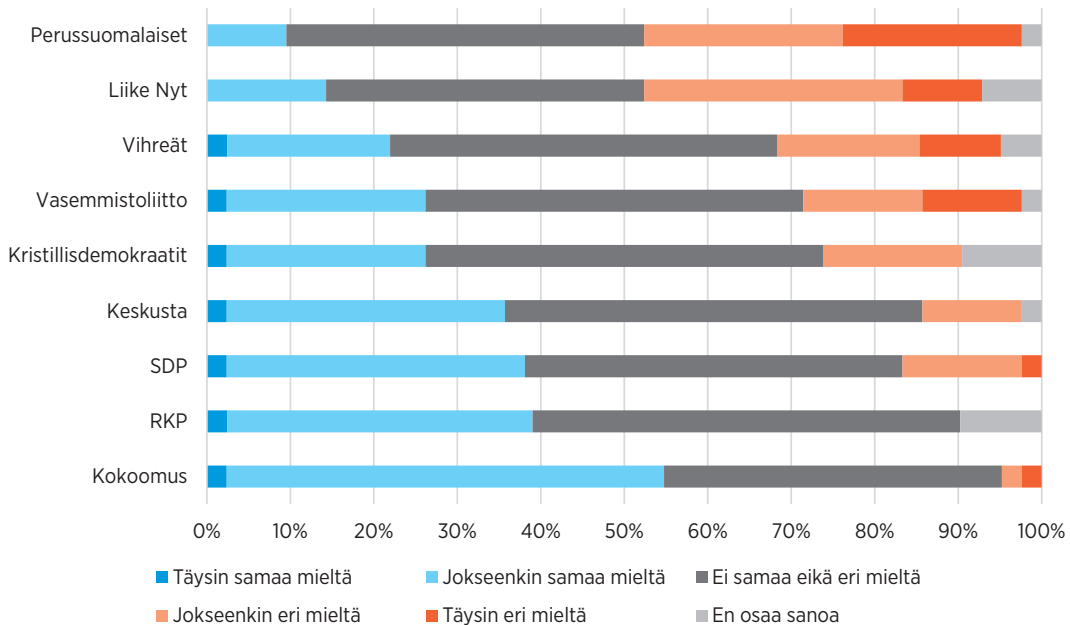
Tapa käyttää pankkiekonomisteja haastateltavina tai lähteinä voi vaihdella myös sen mukaan, minkälaisissa tehtävissä toimittajat työskentelevät. Toimittajat, jotka työskentelevät vahvasti talousasioihin keskittyvissä lehdissä ja käsittelevät usein esimerkiksi pörssiä, saattavat olla pankkiekonomistien kanssa tekemisissä useammin kuin yleismedioiden toimittajat, joilla on jossain määrin erilainen yleisö kuin talousmedioilla ja näin myös hieman erilainen näkökulma talousasioihin.

PUOLUEET JA AJATUSPAJAT

Puolueiden rooli mediajulkisuudessa on merkittävä. Puolueet tuovat julki-suuteen ja journalistien käsiteltäväksi erilaisia ideoita ja aloitteita. Keskeisinä päätöksentekijöinä poliitikot ovat esillä talouspolitiikkaa käsittelevässä journalismissa (Harjuniemi & Herkman 2013, 21).

Kyselyn perusteella kokoomus erottuu muista puolueista talouspoliittisella asiantuntijuudellaan (kuvio 8.2). Runsaat puolet vastaajista on vähintään jokseenkin samaa mieltä siitä, että puolueen näkemykset talouspolitiikasta ovat yleisesti ottaen asiantuntevia. Kokoomusta seuraavat varsin tasaväkinä RKP, SDP ja keskusta. Perussuomalaisten talouspoliittiseen osaamiseen luotetaan kyselyn perusteella selvästi vähiten. On tosin huomattava, että puolueiden talouspoliittista asiantuntijuutta kysyttäessä kyselyn tuloksissa esiintyi runsaasti ”ei samaa eikä eri mieltä” -vastauksia. Tämä voi kieliä työssään puolueettomuutta painottavien toimittajien haluttomuudesta arvioida puolueiden talouspoliittisen asiantuntemuksen tasoa (ks. Reunanen & Koljonen 2014, 96–110).

Seuraavien puolueiden näkemykset talouspolitiikasta ovat mielestäni yleisesti ottaen asiantuntevia

Kuva 8.2 Vastaajien näkemykset puolueiden talouspoliittisesta asiantuntevuudesta (N=42)

Myös haastatteluissa kysyttiin toimittajien näkemyksiä puolueiden asemasta talouspolitiikan keskustelijoina. Ymmärrettävästi puolueet ovat haastateltujen toimittajien analyyseissa pikemminkin poliittisia toimijoita kuin riippumattomia asiantuntijoita. Puolueiden talouspolitiikan asiantuntevuutta voi olla vaikea arvioida, koska puolueet ovat ensisijaisesti kannattajiensa etua ajavia liikkeitä.

Yksi haastateltava arvioi, että politiikan populistisuus riivaa puolueiden käymää talouspoliittista keskustelua. Puolueet lupaavat rahaa ”sinne ja tänne ja

tuonne” (H18) kertomatta kuitenkaan, mistä raha tulee. Toinen kertoo olevansa huolestunut siitä, miten huono taloustietämys suomalaisilla poliitikoilla keskimäärin on. Moni poliitikko suhtautuu yhteisten varojen käyttöön ”vastuuttomasti tai huolettomasti” (H10). Erään toimittajan silmissä puolueiden käymä talouspoliittinen keskustelu vertautuu ”uskontoon” ja puolueet vaikuttavat olevan ”propagandaosastoja” (H16). Omien talouspoliittisten kantojen esittämisen tietyksi ymmärretään puolueiden tehtäväksi. Ovathan puolueet ideologisia järjestöjä eivätkä tutkimuslaitoksia.

Toisaalta puolueiden piirissä tehtävää talouspoliittista asiantuntijatyötä myös arvostetaan. Talouspolitiikassa kunnostautuvat poliitikot ja puolueiden talouspoliittiset asiantuntijat saavat tunnustusta. Eräs toimittaja arvioi, että sitä mukaa kuin taloustieteelliset argumentit ovat käyneet yhä tärkeämmiksi politiikassa ja julkisessa keskustelussa, ovat myös puolueet vahvistaneet talouspolitiikan osaamistaan. Ajan vaatimus on, että tavoitteita ”pitää pystyä perustelemaan numeroilla ja faktoilla” (H13). Puolueissa talouspolitiikan tuntijoita on kuitenkin verrattain vähän. Suurissakin puolueissa talouspolitiikkaa syvällisesti ymmärtäviä ihmisiä on vain muutamia.

Ne on aika nopeasti sieltä erotettavissa [...]. Nämä voi olla siis sekä poliitikkoja että avustajia, useimmiten ehkä avustajia, mutta myös poliitikoilla [...]. Joillain on talouspoliittista ymmärrystä [...]. Niillä on tietysti sitten iso vaikutusvalta siihen, miten keskustelu muokkautuu. (H4)

Puolueiden hyvät talouspoliittiset aloitteet saattavat toisaalta törmätä mediajulkisuuden raadollisiin käytäntöihin, kuten televisiossa käytävän talousdebatin suppeaan muotoon. Toimittaja kertoo, että puolueissa työskentelee taitavia talouspoliittisia neuvonantajia ja avustajia, mutta arvioi samalla talouskeskustelujen muotoa:

No nyt on mun mielestä paljon hyviä nuoria talouspolitiikan osaajia päätynyt eri puolueisiin, niin kuin vaikka esimerkiksi demareillahan on ihan eri, nyt kun siellä on [erityisavustajat] Joonas Rahkola, Lauri Finér, ihan eri tason tyyppisiä kuin mitä siellä on aiemmin ollut. Niin mä suhtaudun tähän optimistisesti. Samoin kuin sitten taas kokoomuksessa on musta hyviä nuoria talousosaajia, siis nyt niin kuin parempia kuin aikaisemmin. Musta puolueet on ehkä perinteisesti olleet valitettavasti vähän huonoja tässä talouspoliittisessa keskustelussa, koska siinähan pitää [...]. [J]os ajatellaan jotain vaaliväittelyitä tai muuta, kun sun pitää tehdä joku tällainen talking point, niin sitten sä teet niin kuin Sipilä: sä alat toistaa jotain, että ”velkaa tuli miljoona euroa pyhää, arkea, pyhää, yötä, päivää”, niin nämä jututahan on ne, jotka suorastaan tuhoaa talouspoliittista keskustelua, mutta mä ymmärrän puolueiden näkökulman, että minkä takia näin on. (H6)

Myös haastatteluaineiston perusteella puolueiden talouspoliittisten profiilien välille piirtyy eroja. Kokoomus tunnistetaan puolueeksi, joka ”haluaa profiloitua talouspuolueena” (H1). Toinen toimittaja pohtii, että kokoomuksen talouspolitiikkaa kehystetään ”semmoisena järjen äänenä” (H12). Vihreitä ja perussuomalaisia ei pidetä erityisen vahvoina talouspoliittisina keskustelijoina. Erityisesti perussuomalaisen talousajattelun peruspalikat ovat monen haastateltavan mielestä hämärän peitossa. Yksi toimittaja arvostelee perussuomalaisia siitä, että puolueen vaihtoehtobudjetti ”ei pidä vettä” ja että osa maahanmuuton kustannuksia koskevista luvuista on ”hatusta vedettyjä” (H8). Toisella ei ole ”selkeätä kuvaa” (H1) perussuomalaisten talouspolitiikasta. Kolmannen mukaan puolueen puheenjohtajan Jussi Halla-ahon talouspoliittiset kannanotot ovat ”aika kevyitä” (H11). Talouslukuihin ja asiantuntemukseen vetoaminen on nousssa talouspoliittisessa keskustelussa, mutta perussuomalaiset ovat ”tunnepuolella mestareita” (H13). Halla-aho siirtyy talouspolitiikan kysymyksistä mielellään ”turvallisille vesille” (H12) maahanmuuton pariin. Talouslehden toimittaja pohtii, että esimerkiksi vasemmistoliiton ja kokoomuksen kohdalla voi luottaa siihen, että talousluvut perustuvat ”todellisuuteen” (H8), jolloin keskustelussa voidaan siirtyä kiistakysymyksiin yhteiskunnan kehittämisestä. Perussuomalaisten kohdalla kuitenkin ”jankataan” luvuista, eikä poliittisen keskustelun pariin varsinaisesti päästä.

Poliittisia puolueita lähellä toimivat ajatuspajat eivät näyttäyty talouspolitiikkaa seuraavien toimittajien silmissä erityisen merkittävinä talouspoliittisina keskustelijoina. Toimittaja kertoo, että ei ole koskaan ollut vakuuttunut ajatuspajojen ”riippumattomuudesta tai riippuvuudesta” (H3), minkä vuoksi ajatuspajojen asema jää epäselväksi. Ajatuspajojen asema voi olla hankala: ne eivät näyttäyty itsenäisinä tutkimuslaitoksina, ja ajankohtaisen talouspoliittisen keskustelun kannalta puolueiden johtavien ihmisten avaukset ovat tärkeämpiä. Haastateltu toimittaja muistaa ajatuspajoilta tulleen hyviä selvityksiä ja tutkimuspapereita, mutta ”laajemmassa mittakaavassa” (H4) oleellisempaa on, mitä esimerkiksi ministereitä jatkuvasti lähellä olevat avustajat ajattelevat. Ajatuspajatutkimus voi muokata puolueen ajattelua pidemmällä aikavälillä, mutta päivänpoliittista keskustelua ohjaavat pikemminkin johtavien poliitikkojen kannanotot.

Osa haastatelluista kuitenkin tunnistaa ajatuspajojen arvon ja katsoo niiden tuoneen poliittiseen keskusteluun kiinnostavia aloitteita, vaikka ne eivät kaikki suoranaisesti talouspolitiikkaan liittyisikään. Eräs toimittaja pohtii perussuomalaisten ajatuspajan Suomen Perustan tekemiä laskelmia maahanmuuton kustannuksista ja arvioi, että ne on otettu puolueen käyttöön ”jopa ihan varjobudjeteissa” (H10).

9

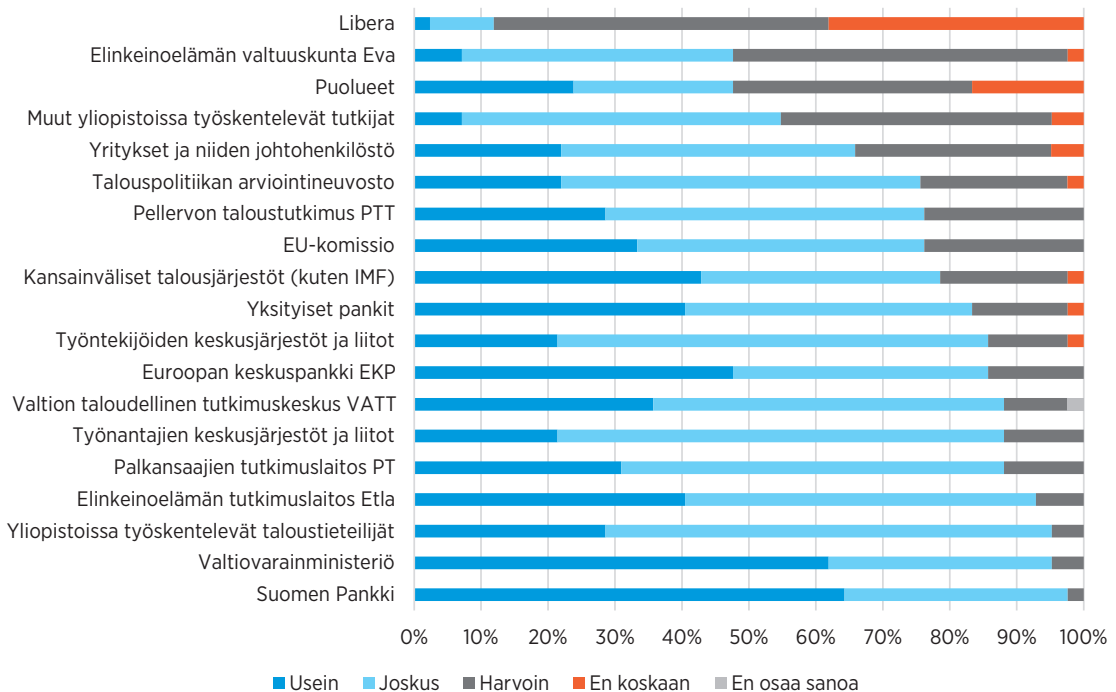
JOURNALISTIEN LÄHTEET, KONTAKTIT JA MEDIANKÄYTTÖ

Toimittajilta kysyttiin kyselyssä arvioita siitä, miten usein he käyttävät erilaisia talouspolitiikan asiantuntijoita ja muita tahoja lähteinään talouspolitiikkaa käsitteleviä juttuja varten (kuvio 9.1). Lähteellä viitataan tässä esimerkiksi haasteltavaan tai tietolähteeseen. On huomattava, että tutkimuksessa ei kartoitettu, mitkä lähteet tai asiantuntijat talouspolitiikan journalismissa tosiasiallisesti esiintyvät eniten, vaan kysely kartoitti toimittajien arvioita heidän omista lähdekäytännöistään.

Haastatteluissa analyysia tarkennettiin kysymällä, onko toimittajilla tapana tavata erilaisia lähteitä, kuten esimerkiksi ekonomisteja, taustakeskusteluiden tai muiden syiden takia. Lisäksi haastatteluissa keskusteltiin siitä, mitä muita medioita toimittajat seuraavat ja miten tärkeä alusta sosiaalinen media on talouspolitiikan journalismin tekemisen kannalta.

Kyselyn perusteella käytetyimpiä lähteitä talouspolitiikkaa käsittelevissä jutuissa ovat tutkimuslaitokset sekä talouspolitiikan valmistelussa mukana olevat instituutiot. Valtiovarainministeriö ja Suomen Pankki erottuvat muista, kun tarkastellaan lähteitä, joita toimittajat kertovat käyttävänsä usein. Myös Euroopan keskuspankki EKP esiintyy tuloksissa monesti käytettynä lähteenä. Tämä voi heijastella Euroopan keskuspankin alati vahvistuvaa asemaa eurooppalaisessa talouspolitiikassa tai esimerkiksi sitä, että keskuspankin tuottamaan talousdataan nojataan journalistisessa työssä usein. Samoin voi tulkita Kansainvälisen valuuttarahaston IMF:n kaltaisten instituutioiden yleistä käyttöä. Myös yksityisiä pankkeja ja niiden ekonomisteja hyödynnetään runsaasti.

Miten usein käytät seuraavia tahoja lähteinä talouspolitiikkaa käsitteleviä juttuja varten?

Kuvio 9.1 Toimittajien arvio erilaisten lähteiden käytöstä talouspolitiikan journalismissa (N=42)

Puolueiden rooli talouspolitiikkaa käsittelevien juttujen lähteinä vaikuttaa kyselyn perusteella verrattain vaatimattomalta. Vastaajista 36 prosenttia kertoo käyttävänsä puolueita talouspolitiikkaa käsittelevien juttujen lähteinä harvoin ja 17 prosenttia pidättäytyvänsä täysin puolueiden käytöstä lähteinä. Havaintoa voi tulkita useammasta näkökulmasta. Ensinnäkin tulos voi vaikuttaa yllättävältä – esiintyvähän poliitikot talouspolitiikan mediajulkisuudessa toistuvasti omia ideoitaan esittäen ja kilpailijoidensa avauksia arvostellen. Toiseksi havainto tukee tuloksia, joiden mukaan suomalaisessa eurokriisijournalismissa korostuivat eurooppalaisen päätöksentekoeiitin ja talouden asiantuntijoiden äänet kansallisen tason poliitikkojen kustannuksella (Harjuniemi ym. 2015). Kolmanneksi havainto voi liittyä kysymyksenasetteluun: tuntuu ymmärrettävältä, että puolueita ei pidetä esimerkiksi asiantuntijalaitoksiin vertautuvina taloustiedon lähteinä, vaikka puolueita edustavat poliitikot esiintyvätkin rutiininomaisesti talouspolitiikkaa koskevassa julkisessa keskustelussa. Poliitikot esiintyvät julkisuudessa ideoineen, mutta he eivät ole asiantuntijoiden kaltaisia tietolähteitä tai taustoittajia.

Iso osa haastatelluista toimittajista kertoo pitävänsä yhteyttä erilaisiin asiantuntijoihin ja vaikuttajiin myös epämuodollisissa merkeissä. Joko lähteitä tavataan kasvatustien tai sitten heihin pidetään yhteyttä esimerkiksi puhelimitse. Haastateltavat mainitsevat muun muassa etujärjestöjen ekonomistit ja päätöksentekoa läheltä seuraavat poliittiset avustajat tärkeinä kontakteina. Moni kokee tällaisten kontaktien vaalimisen tärkeäksi osaksi ammattitaitoa (vrt. Juntunen 2011).

Että kyllä mä aika paljon edelleenkin seurustelen eri tavalla esimerkiksi tiettyjen ekonomistien kanssa ja käyn niin kuin ajatustenvaihtoa. Se on ihan elintärkeää, että jollain tavalla pysyy kärryillä, mitä tässä tapahtuu. (H10)

Toinen toimittaja kertoo tapaavansa epämuodollisesti ihmisiä, joiden asiantuntemusta ja näkemystä hän on oppinut arvostamaan. Nämä voivat olla virkamiehiä tai poliitikkojen avustajia.

Hyvä virkamies on tosi arvokas lähde. Usein Suomessa on virkamiehiä, jotka toki palvelee kulloistakin ministeriään tosi sääntillisesti mutta joilla on kuitenkin tavallaan se yleiskuva eikä poliittinen kuva. Sitten taas poliittiset avustajat silloin, kun heidän kanssaan juttelee, niin heistä jotkut on tosi hyviä, mutta sitten, kun tavallaan ymmärtää sen heidän lähtökohtansa, että se on aina poliittisesti väritynyt, voi olla periaatteessa ihan yhtä hyviä keskustelukumppaneita, kun vaan tiedostaa sen heidän näkökulmansa siihen, että mistä he katsoo kutakin ajankohtaista juttua. (H4)

Myös erilaiset yhdistykset voivat olla toimittajille tiedonhankinnan ja verkostoitumisen välineitä. Näin journalistit voivat päästä keskustelemaan esimerkiksi yritysmaailman edustajien kanssa. Eräs haastateltava kertoo kuuluvansa yrityksen koolle kutsumaan ryhmään, ”adviser groupiin” (H2), jossa on muun muassa yritysjohtajia ja taloustieteilijöitä. Toinen kertoo, että myös toimittajayhdistykset järjestävät erilaisia tapaamisia jäsenilleen.

No siis, kyllä siis semmoisia on ehdottomasti [...]. Varsinkin toimittajayhdistysten kautta, että Taloustoimittajat järjestää sellaisia tapaamisia [...] että mennään tapaamaan Suomen Pankin pääjohtajaa lounaalle. Ja se on vähän semmoinen, että yhdistyksen jäsenet pääsevät sinne keskustelemaan ja pääsee samoihin pöytiin. (H12)

Toisaalta muutamat haastateltavat pohtivat, että tapaamisiin ei välttämättä ole juuri aikaa. ”Kokkarit” (H18), joissa pitäisi käydä verkostoitumassa, voidaan kokea rasittaviksi. Kiireisen työn ja siihen luonnollisesti kuuluvan tiedonhan-

kinnan ohessa ei välttämättä ole aikaa kerryttää itselle laajaa verkostoa, jonka kanssa tavata tai lounastaa. Nuoremmille tai vasta talouskysymyksien parissa työskentelyn aloittaneille toimittajille omia verkostoja ei välttämättä ole vielä ehtinyt rakentua.

Mä luulen, että mä olen ollut liian vähän aikaa tiukasti talousskenessä, että osaisin sanoa, mutta siis mä en ainakaan tee tuollaista [...]. Mä tiedän, että jotkut politiikan toimittajat tekee tuota, että ne istuskelee tuolla eduskunnan kuppilassa ja tapaa ihmisiä, mutta [minulla] ei ole oikein aikaa sellaiselle. (H8)

Verkostoituminen ja tiedonhankinta ovat tärkeitä journalistisia taitoja, mutta toisaalta on muistettava myös kriittinen etäisyys vallankäyttäjiin. Tämän vuoksi eräs toimittaja kertoo käyvänsä luennoilla ja taustatilaisuuksissa mutta pitävän-
sä toisaalta tietoisesti etäisyyttä talouspäättäjiin ja poliitikkoihin.

Toimittajien kansainvälisistä mediankäyttötottumuksista kysyttäessä mainikkaiden amerikkalaisten ja brittiläisten talousmedioiden merkittävä rooli nousee esiin, vaikka muutamien toimittajien talouslukemistoon kuuluu niin saksalaista kuin ruotsalaistakin talousmediaa. Kansainvälisistä medioista *The Economist*, *Bloomberg* ja *Wall Street Journal* mainitaan usein tärkeinä taloustiedon lähteinä. Eniten mainintoja kerää kuitenkin *Financial Times*, jota miltei kaikki haastateltavat kertovat lukevansa vähintään satunnaisesti ja jonka analyysihin myös suomalainen päätöksentekoeoliitti tukeutuu (Simola & Reunanen 2010, 98). Suomalaisista medioista *Helsingin Sanomat*, *Yleisradio*, *Kauppalehti* ja *Talouselämä* saavat runsaasti mainintoja.

Sosiaalisen median kanavat ovat vakiintuneet osaksi journalistien arkea (Juntunen 2017, 15). Ei siis yllätä, että valtaosa haastatelluista journalisteista pitää sosiaalista mediaa hyödyllisenä työkaluna. Erityisesti Twitter nousee esille tärkeänä talouspoliittisen keskustelun kanavana. Twitterissä seurataan talouden asiantuntijoiden ja poliitikkojen keskusteluja ja etsitään uutisaiheitakin. Työnteke helpottuu, kun ajankohtaisiin talousaiheisiin voi poimia asiantuntijakommentteja suoraan Twitteristä.

Joo, kyllähän se Twitter on varsinkin tuossa se ykkönen. Mä olen itse tehnyt semmoisen, mulla on semmoinen Twitter-lista, missä on suomalaisia ekonomisteja varmaan, olisiko noin 50. [...] Ja sitä listaa mä sitten monesti, joka työpäivä pidän jossain siellä TweetDeckillä auki. Että, kyllähän se on semmoinen, mitä seurataan. Ja sitten kun niitä twiittejäkin sitten välillä meillä [...] juttuihin upotetaan, niin ehdottomasti se on semmoinen, mikä [...] potentiaalisesti tuo näkyvyyttä ekonomisteille ja muillekin asiantuntijoille. Se on vaan niin älyttömän kätevä ja nopea, et siinähan se. (H1)

Se, millä tavalla asiantuntijat ovat esillä sosiaalisessa mediassa, voi siis vaikuttaa siihen, miten asiantuntijat pääsevät esille perinteisissä tiedotusvälineissä. Yksi haastateltava kertoo, että sosiaalista mediaa aktiivisesti hyödyntävät asiantuntijat jäävät todennäköisemmin toimittajan mieleen ja ajautuvat tätä kautta myös perinteiseen mediaan.

Ja vastakkaisesti ne ihmiset, jotka eivät ole sosiaalisessa mediassa, niin heidät pitää sitten erikseen muistaa aiemmasta kokemuksesta, että he on olemassa [...]. Että ei toimittajat tietenkään soittele pelkästään niille ihmisille, kenen twiitit ne aamulla näkee, mutta se vaikuttaa varmasti siihen, että miten saa näkyvyyttä myös perinteisessä mediassa. (H4)

Twitter vaikuttaa talouspolitiikan journalismiin tarjoamalla toimittajille nopean kanavan asiantuntijatietoon ja -tulkintoihin. Logiikka tukee sosiaalisessa mediassa aktiivisesti toimivan asiantuntijan medianäkyvyyttä.

Toisaalta haastatteluisia nousevat esille myös sosiaalisen median ikävämmät puolet, kuten kärjistynyt keskusteluilmapiiri. Tämän vuoksi sosiaaliseen mediaan saatetaan pitää etäisyyttä: se ymmärretään tärkeäksi ammatilliseksi kanavaksi, johon ei kuitenkaan kannata heittäytyä liiaksi. Eräs toimittaja kertoo, että Twitterin ilmapiiri on mennyt ”tosi ikäväksi” (H10), ja arvioi, että ei käyttäisi alustaa, ellei se olisi töiden kannalta välttämätöntä.

Haastatteluiden perusteella Twitter on asiantuntijoiden ja päättäjien areena, jolla käytäviä keskusteluja on hyödyllistä seurata. Joskus keskusteluihin saatetaan myös osallistua. Tavallinen kansa Twitteristä kuitenkin puuttuu, mikä on toimittajankin tärkeä muistaa. Toimittaja voi erehtyä samastamaan sosiaalisen median keskustelut laajempaan julkiseen mielipiteeseen.

Et siis sehän on kauhean pieni porukka, joka siellä pyörii, journalisteja ja sitten näitä talouspäättäjiä tai politiikan päättäjiä, että sieltä puuttuu niin kuin niin sanottu tavallinen kansa aivan kokonaan. (H3)

Ongelmia voi muodostua myös silloin, kun sosiaalinen media ja siellä käytävät keskustelut alkavat ohjata tiedotusvälineiden uutisagendaa liiaksi. Eräs toimittaja pohtii Facebookin roolia uutisaiheiden määrittelijänä ja muistelee esimiestä, joka nosti usein aamukokouksissa esille tuoreita Facebook-keskusteluja. Niihin olisi hänen mukaansa pitänyt tarttua.

Me katsottiin, että anteeksi, Facebookko se on niin kuin se meidän johtotähti, millä perusteella me valitaan uutiset? Sille se ei meinannut millään mennä himaan, kun me vanhat pierut vähän sanottiin, että joo, sun Facebook-kaverit saa siellä lässytellä ihan mitä haluaa. (H15)

10

JOURNALISTIT VALLANKÄYTTÄJINÄ

Journalismi ja valta kulkevat käsi kädessä. Journalismin tutkimuksessa korostetaan, että toimittajat käyttävät valtaa antaessaan äänen erilaisille lähteille ja asettellessaan ilmiöitä erilaisiin journalistisiin tulkintakehyksiin (Entman 1993). Journalismi voi vaikuttaa siihen, millaisista tulkinnoista muodostuu arkijärkinen tapa tarkastella talouspoliittista todellisuutta (Philo 1995; Kunelius ym. 2009, 388–395). Tutkitusti myös kansalaiset ja päättäjät ajattelevat journalistisella mediallyä olevan valtaa: median uskotaan vaikuttavan paitsi ihmisten poliittisiin mielipiteisiin myös poliittisten päätösten sisältöön (Kunelius ym. 2009, 388–395; Matikainen ym. 2020, 45–46).

Toisaalta tutkijat ja toimittajat korostavat journalismin roolia vallankäyttäjien – poliitikkojen ja esimerkiksi talouselämän vaikuttajien – vahtikoirana. Ajatus vallan kriittisenä vahtikoirana toimimisesta on iskostunut syvälle myös suomalaisten toimittajien itseyttäryykseen (Pöyhtäri ym. 2016, 12). Tämän tutkimuksen mukaan vallankäytön kriittinen tarkkailu lukeutuu myös talouspolitiikkaa käsittelevän journalismin ydintehtäviin (ks. luku 4 tässä tutkimusraportissa).

Mutta näkevätkö talouspolitiikkaa käsittelevät toimittajat itsensä vallankäyttäjinä? Jos he tunnustautuvat vallankäyttäjiksi, millaista tämä valta on? Näitä kysymyksiä tarkastellaan haastatteluaineiston kautta.

Haastatellut toimittajat tunnistavat asemansa vallankäyttäjinä, vaikka kysymys journalisteista vallankäyttäjinä saattaa olla erään haastateltavan sanoin jopa ”tabu” (H19), josta on vaikea puhua. Toimittajat arvioivat käyttävänsä valtaa monin tavoin. Ensinnäkin journalismi saattaa vaikuttaa konkreettisesti poliittisiin päätöksiin ja päätöksentekijöiden ajatteluun. Yksi haastateltava muistelee, miten journalismin esiin nostama virhe lakiesityksessä johti sen muuttamiseen. Lisäksi hän miettii, että journalismi saattaa vaikuttaa siihen, mitä poliitikot ajattelevat talouspolitiikasta.

Jos ajattelee, että tavallinen kansanedustaja, niin ei niillä välttämättä ole kauhean syvällistä teoreettista osaamista niistä asioista, mistä ne päättää. Niin kyllä niihin vaikuttaa tosi paljon se, mitä kirjoitetaan. Ja analyysit ne saattaa ihan siten lukea, että aah, onko tämä asia näin. Sen huomaa siitä keskustelusta sitten. (H19)

Toinen haastateltava pohtii niin ikään, että journalismi voi vaikuttaa poliitikkojen talouspoliittiseen ajatteluun. Edes johtavissa asemissa olevat poliitikot eivät välttämättä ymmärrä talouspolitiikkaa kovin syvällisesti, mikä voi korostaa journalismin vaikutusta. Hän arvioi, että eniten poliitikkojen ajatteluun varmasti vaikuttavat valtiovarainministeriön ja Suomen Pankin virkamiesten viestit, mutta myös ”julkisella keskustelulla” (H4) ja talouspolitiikan toimittajilla on huomattava vaikutus.

Journalismin valta voi liittyä myös siihen, minkälaisia kysymyksiä pidetään esillä (vrt. Kunelius ym. 2009, 389). Eräs toimittaja miettii, että aktiivimallin runsas käsittely ja sitä koskeneet kriittiset jutut ruokkivat osaltaan sitä, että vasemmistopuolueet pitivät aktiivimallia julkisuudessa Juha Sipilän hallituksen aikana. Toinen pohtii, että toimittajat ovat ehdottomasti vallankäyttäjiä ”sen suhteen, että kenelle antaa ääntä ja miten ylipäänsä jostain asiasta kirjoittaa” (H17). Sanomalehden toimittaja analysoi, että toimittajat ovat vallankäyttäjiä, vaikka ”eihän meille ylhäältä suoraan sanella, mitä meidän pitää kirjoittaa vaikka jostain VM:n raportista” (H6).

Niin silloin meillä on itsellämme aika paljon valtaa siinä, ja tietysti meidän jokaisen pitäisi mun mielestä jatkuvasti miettiä, että tuodaanko me tarpeeksi analyttisesti, tasapuolisesti esiin se kokonaisuus, vai [...] lähdetäänkö me helposti vaikka jonkun vietäväksi. (H6)

Lisäksi toimittajat pohtivat, että journalismi voi vaikuttaa markkinoihin (vrt. O’Brien 2015). Talousjournalismi voi paitsi kertoa markkinoiden kehityksestä myös vaikuttaa kuluttajien käytökseen. Eräs haastateltava kertoo, että asunto-markkinoista kirjoittaessaan hän voi ”vaikuttaa tosi paljon siihen, mitä siellä tapahtuu” (H19). Toinen toimittaja muistelee 1990-luvun lamaa ja konkurssiaaltoja ja miettii, miten lama-ajan karut uutiset vaikuttivat ihmisten käyttäytymiseen ja sitä kautta talouden tapahtumiin.

Muistan, kun toi Kansa-Yhtiöt kaatui, vakuutusyhtiö, ja Elanto sen myötä, niin se oli järkyttävän suuri skuuppi [...] niin ihmisethän ryntäsi hakemaan Elannon säästökassasta rahojansa, kymmeniä tuhan-sia, jolloin se kaatoi sen Elannon. Että uutisella voi aidosti olla tosi järkyttävän suuri merkitys, ja se täytyy tajuta. Ja totta kai se tajutaan ja ymmärretään toimituksissa. (H7)

11

TALOUSPOLITIIKAN JOURNALISMI JA OBJEKTIIVISUUS

Objektiivisuus on journalismin keskeisimpiä, kiistellyimpiä ja ongelmallisimpia käsitteitä. Objektiivisuudella viitataan tavallisesti journalismin puolueettomuuteen ja totuudellisuuteen sekä pyrkimykseen irrottaa mielipiteet ja faktat toisistaan (Schudson 2001). Objektiivisen journalismin juuret juontavat erityisesti 1900-luvun alun Yhdysvaltoihin, missä journalismi katkoi siteensä puoluepolitiikkaan ja omaksui uudenlaisen eetoksen puolueettomana tiedonvälittäjänä (Kaplan 2002). Yhdysvalloista objektiivisuus levisi vähitellen länsimaisen journalismin keskeiseksi arvoksi, vaikka objektiivisuuden merkitys ja painoarvo vaihtelevatkin erilaisissa journalistisissa kulttuureissa (Hallin & Mancini 2004).

Haastatteluaineistosta selvitettiin, miten toimittajat suhtautuvat ajatukseen journalismin objektiivisuudesta. Ajattelevatko toimittajat, että journalismi voi olla neutraalia, tosiasioita heijastavaa tarkkailua, vai tarkastelevatko he objektiivisuuden käsitettä kriittisesti? Jos objektiivisuuteen sitoudutaan, mitä se käytännössä tarkoittaa? Vai onko objektiivisuuden tilalle kenties syytä nostaa toisenlaisia arvoja tai käsitteitä?

Ajatus objektiivisuuden ihanteesta herättää haastateltavissa voittopuolisesti kriittistä pohdintaa. Moni sanoutuu irti näkemyksestä, jonka mukaan toimittajan omat asenteet olisi mahdollista irrottaa jäännökseltä työprosesseista ja journalistisesta lopputuotteesta. Objektiivisuuden sijasta toimittajat puhuvat usein tasapainosta, faktapohjaisuudesta tai erilaisten näkökulmien esiin tuomisesta. Eräs haastateltava miettii kysymystä siitä, kokeeko hän objektiivisuuden arvon ohjaavan nykytoimittajan työtä:

Mä ehkä olen kuulunut enemmän siihen ryhmään toimittajista, jotka ajattelevat, että ei kukaan meistä ole täysin objektiivinen tai täysin neutraali [...]. Mä katson asioita mun silmillä. Ei mulla ole mitään voimakkaita kantoja välttämättä, mutta en mä myöskään usko siihen, että toimittaja tai journalismi olisi jotenkin objektiivista, ei se ole.
(H17)

Usein objektiivisuus näyttäytyy mahdottomuutena. Toimittaja tekee tavanomaisissa uutisjutuissakin valintoja, jotka ohjaavat lukijaa, kuuntelijaa tai katsoijaa tarkastelemaan aiheita tietyistä näkökulmista. Yksi toimittaja pohtii, että erityisesti talouden ja talouspolitiikan asioissa täydellistä objektiivisuutta voi olla vaikea saavuttaa, koska ”taloustieteeseenkin mahtuu erilaisia näkökulmia”. Hän jatkaa, että toimittajan omat painotukset näkyvät paitsi mielipiteellisissä teksteissä, kuten kolumneissa, myös perusuutisissa:

Kyllähän se tulee oikeastaan ihan perusuutisiinkin, että mitä sä siinä painotat. Onko kaksi miljardia, onko se paljon alijäämää? [...] Sekin on vähän semmoinen asia, että se olisi vaan hyvä tunnistaa, että tämä on nyt tällainen peli, että ei tässä kukaan ihan täysin puolueeton ole. (H10)

Objektiivisuus voi olla ihanteena vanhahtava. Eräs haastateltava muistelee, että objektiivisuudesta luettiin vuosikymmeniä sitten Tampereen yliopistossa (H19). Toinen pohtii, että objektiivisuus kuulostaa ”eltaantuneelta vanhalta joukkoviestintäteorialta” (H8). Hän pohtii kysymystä objektiivisuuden käsitteen arvosta ja miettii, että journalistinen lopputuote on toimittajan valintojen seurausta eikä mekaaninen kuvaus maailmasta. Toimittaja valitsee jutun puhujat ja kehysten sekä järjestyksen, jossa asiat esitetään. Objektiivisuuden tilalle hän nostaa monipuolisuuden ja faktaperustaisuuden arvot.

[E]ihän se [juttu] ole enää objektiivinen kuva, koska se on kulkenut minun lävitsemi. Niin ihan kaunis ihanne ollut silloin joskus, mutta mä ehkä liputtaisin enemmän sen tasapuolisuuden puolesta ja faktapohjaisuuden. (H8)

Toinen haastateltava pohtii samaan tyyliin, että jo sen valinta, mistä kirjoittaa, on ”poliittinen teko”. Vaikka kirjoittaisi vain neutraaleja uutisia, kehys syntyy jo painotuksista. Korostuuko kirjoituksissa esimerkiksi julkisen talouden tasapainotavoite? Tämä haastateltava ei kuitenkaan hylkää objektiivisuutta, vaan objektiivisuus tarkoittaa hänelle ennen kaikkea analyttistä journalismia, joka avaa ja pohtii erilaisia vaihtoehtoja. Näin ollen ”perusobjektiivisuus” (H6) syntyy siitä, että avataan erilaisia politiikkavaihtoehtoja sekä niiden taustoja ja mahdollisia seurauksia.

Objektiivisuuden kritiikin ohella toimittajat esittävät myös arvioita, joiden mukaan objektiivisuus on tärkeä arvo, jota kohti olisi hyvä pyrkiä. Käytännössä tämä tarkoittaa monipuolisen kuulemisen korostamista ja pyrkimystä ottaa tarkasteltaviin asioihin kriittistä etäisyyttä. Vaikka toimittaja on aina läsnä työssään, on omia lähtökohtia ja asenteita hyvä tarkastella. Oman persoonan ja journalistisen työn välillä on syytä pitää välimatkaa. Toimittaja kertoo, että objektiivisuus on ammattitaitoisen toimittajan ”odotusarvo” (H1). Tällä hän viittaa

ennen kaikkea pyrkimykseen tarkkailla asioita ilman lukkoon lyötyjä mielipiteitä ja ennakkoluuloja. Toinen haastateltava korostaa niin ikään, että toimittajan on syytä olla tietoinen omista asenteistaan ja ennakkoluuloistaan. Hän kertoo olevansa sen verran ”vanhan liiton mies”, että objektiivisuuteen pitää pyrkiä:

Mutta pitäisi samalla pystyä asettamaan kyseenalaiseksi tällaiset takaraivossa olevat [...] tavallaan itsereflektiota harrastaa sen suhteen, että olenko mä nyt ihan rehellinen ja tiedostanko omat asenteet eri instansseja kohtaan. Se olisi aika hyvä talousjournalisteille. (H15)

Riippumatta siitä, pitävätkö haastatellut toimittajat objektiivisuutta käyttökelpoisena käsitteenä, he korostavat poikkeuksetta moniäänisyyden, tasapuolisuuden ja analyttisyyden kaltaisia arvoja. Jos objektiivisuutta tavoitellaan, sitä kohti päästään ennen kaikkea moniäänisyyden kautta. Eräs toimittaja pohtii, että talouspolitiikassa ei ole edes syytä pelätä niin sanottua ”false balance” -ilmiötä. Tästä voi olla kyse esimerkiksi silloin, kun toimittaja antaa tasapuolisuuden nimissä yhtä lailla mediatilaa arvostetuille tieteilijöille kuin vaikkapa potentiaalisesti vaarallisille lääketieteen kokemusasiantuntijoille. Haastateltava miettii kysymystä objektiivisuudesta:

Kyllä se pyrkimys pitäisi olla siihen [...] en mä tiedä kaikinpuolisuuteen, mutta kuitenkin monipuolisuuteen ja sitä kautta [...] tavoitteena objektiivisuus. Että tasapuolisesti esittelee niitä eri näkemyksiä tai näkökulmia. Mutta sitten tietysti, okei tässähän on tietysti se false balance [...]

[Haastattelija] Vaara olemassa.

Nimenomaan, mutta tämä nyt on vähän eri asia. False balance ei ole niin suuri musta tässä, koska tässä ei ole kysymys lääketieteestä, jossa jonkun puoskarin mielipiteitten esitleminen vaarantaisi kenenkään terveyttä.

[Haastattelija] Toi on hyvä huomio.

Että se on niin kuin ihan legitiimiä, että jos yhteiskunnassa on eri näkemyksiä. [H11]

Vaikka osa haastateltavista pitää objektiivisuuden käsitettä ongelmallisena, puolueettomuuden ideaaliin sitoudutaan tiukasti. Täydellinen objektiivisuus voi olla mahdottomuus, mutta toimittajan ei silti tule asettua esimerkiksi talouspoliittisen kiistan osapuoleksi. Eräs haastateltava pohtii, että ”objektiivinen katsantokanta on tosi vallitseva ajattelutapa” (H4). Samalla hän jo kyseenalaistaa,

miten se käytännössä toteutuu, mutta korostaa, että toimituksen ovista sisään astuessaan toimittajat ovat ennen kaikkea talouspolitiikan seuraajia eivätkä keskusteluosapuolia.

Talouslehden toimittaja kertoo, että on sosiaalisen median välityksellä saanut kuulla olevansa sekä ”kommunisti” että ”äärioikeistolainen työväenvihaaja”, ja miettii olevansa tällaisen palautteen perusteella tasapuolinen. Haastattelun lopuksi hän pohtii vielä työyhteisöään ja toimittajien erilaisia aatemaailmoja:

Toi on jännä ympäristö, että siellä on hyvin oikealla olevia ihmisiä ja sitten siellä on näitä meitä nuoremman [polven] ihmisiä, jotka [...] ehkä meidän näkökulmat asioihin on vähän erilaisia. Mutta sitten taas [...] mä olen huomannut, että se näkyy tavallaan näidenkin ihmisten, jotka on hyvin, hyvin oikealla, niin heidän asenteet paistaa heidän kolumneistaan, joissa ne saakin paistaa, mutta sitten taas kun mä luen heidän journalismiaan, niin se on mun mielestä tosi laadukasta ja hyvää. Että tavallaan kun tietyt tahot [...] perussuomalaiset [...] vouhottaa siitä, että toimittajien katsantokanta on liian yhdenmukainen ja se vaikuttaa journalismiin, niin mä itse olen tuolla huomannut sen, että itse asiassa [...] meillä voi olla aika tosikin erilaisia katsantokantoja, mutta sitten taas se perusuutisjournalismi on hyvin tehtyä. (H8)

Toimittajien haastatteluista voi siis paikantaa kaksi tulkintaa objektiivisuudesta: Osa toimittajista pitää objektiivisuutta vanhahtavana ihanteena, joka olisi hyvä siirtää syrjään moniäänisyyden ja faktapohjaisuuden kaltaisten käsitteiden tieltä. Heidän mielestään journalistinen tuote on seurausta valinnoista ja tulkinnoista eikä tekijästään irrallinen kuvaus maailmasta. Osa toimittajista taas tulkitsee objektiivisuutta arvokkaana tavoitteena, jota tulisi tavoitella ja joka edellyttää, että toimittaja pyrkii tarkastelemaan asioita tasapuolisesti, puolueetomasti ja ennakkoluulottomasti. Tuloksia voi tulkita toisaalta niin, että kukaan haastateltavista ei sitoudu ”mekaaniseen objektiivisuuskäsitykseen” (Reunanen & Koljonen 2014, 55), jonka mukaan faktat voisivat puhua puolestaan toimittajan persoonasta riippumatta. Niin objektiivisuutta puolustavien kuin siihen kriittisestikin suhtautuvien näkemykset muistuttavat ”kriittistä objektiivisuuskäsitystä” (mt., 55), jossa korostetaan faktojen tulkintaa, erilaisten totuusväitteiden kriittistä pohdintaa ja toimittajan aktiivisen tulkinallista roolia tiedon välittämisessä.

12

JOURNALISMI JA TALOUS- POLITIIKAN UUDET ILMIÖT

Finanssi- ja eurokriisin sekä talouden näkymiin edelleen epävarmuutta tuovan koronaviruksen vuoksi talouspolitiikassa on totuteltu aikaan, jota sävyttävät epävarma talouskasvu, matala korkotaso ja valtioiden ja keskuspankkien avokätinen elvytyspolitiikkaa. Taloushistorioitsija Adam Toozen (2018) mukaan maailmantalous nousi vuoden 2008 finanssikriisistä ennen kaikkea Yhdysvaltain keskuspankin Fedin rahapolitiikan ja Kiinan valtavien elvytyspäästösten ansiosta.

Keskustelua liberaalin kapitalismin kestävydestä ovat lisäksi jouduttaneet ilmastonmuutos, puoluekentän kiihtyvä pirstoutuminen ja eriarvoisuuden kasvu. Talouslehti *Financial Times* on tuonut kapitalismikritiikin yritysten hallitusten kokouksiin ja osaksi eliittikeskustelun valtavirtaa.¹⁷ Siksi on kiinnostavaa tarkastella, miten haastatellut toimittajat arvioivat talouspolitiikan uusia ilmiöitä ja miten he arvelevat niiden heijastuvan talouspolitiikkaa käsittelevään journalismiin.

Monien haastatteluiden yhteydessä nousee esiin käsitys siitä, että talouspolitiikan peruspalikat ovat ainakin osittain eri asennossa kuin aiemmin. Tämä voi pakottaa myös talouspolitiikkaa seuraavia toimittajia tarkastelemaan kriittisesti omia talouskäsitteisiään. Julkisen velkaantumisen kiihtyminen ja matala korkotaso mietityttävät monia. Eräs haastateltava miettii valtionlainojen korkoja ja sitä, että negatiivisten korkojen maailmassa Saksa itse asiassa ansaitsee velkaantumalla ja voi taas joutua maksamaan velkarahasta ”ehkä joskus” (H19). Toinen taas pohtii, että finanssikriisin jälkeen on jouduttu totuttelemaan tilanteeseen, jossa ”velasta ei ikinä tulla pääsemään, vaan että on ehkä joku keino, miten sen kanssa voidaan elää” (H3). Kolmas haastateltava miettii, että ”subprime-kriisin” myötä journalismin on entistä tärkeämpi ymmärtää talouden ja talouspolitiikan kysymyksiä:

---

17 <https://aboutus.ft.com/en-gb/new-agenda/> (luettu 19.10.2020)

Mä luulen, että ne on tullut nyt tärkeämmäksi. Tosi paljon tärkeämmäksi subprime-kriisin jälkeen 2008, eurokriisin jälkeen. Siis joo, tuntuu siltä, että nyt jos koskaan pitää vielä entistä enemmän tavallaan pureutua talouteen ja talouspolitiikkaan ja mitä päätöksiä tehdään, kuka tekee, millä tavalla [...] ketkä lobbaa. Kaikki tämä vallankäyttö ja rahojen ohjaaminen. Se on entistä tärkeämpää, koska se subprime-kriisi yllätti Euroopan [...] että jalat kastui nopeammin kuin tajuttiin. (H7)

Eräs haastateltava pohtii, että finanssikriisi sysäsi talouspolitiikan jatkuvaan ”poikkeustilaan”. Ajasta, jolloin tehtiin ylijäämäisiä budjetteja, on tultu uuteen ja entistä epävarmempaan todellisuuteen, jossa valtiot velkaantuvat mutta korot pysyvät matalina. Asiantuntijatkaan eivät välttämättä tiedä, miten tilanteeseen tulisi suhtautua. Keväällä 2020 ennen koronaviruksen kiihtymistä tehdyssä haastattelussa sama toimittaja aprikoi, että uudenlainen talouspoliittinen tilanne panee myös talouspolitiikan journalismin koetteille:

Mut kyllähän tän hetken yksi selvästi iso ongelma on se, että se on vaikea ajatella, että ollaan niin uudessa tilanteessa, kun julkiset taloudet on velkaantunut 2010-luvulla tai 2000-luvulla ylipäänsä ja se kehitys tulee jatkumaan. Silti valtionvelkojen korot on olemattomia, niin tavallaanhan tässä tulee niin kuin sellainen kuva, että perinteisen ajattelumallin mukaan tämä [...] Suomen julkinen talous ei ole mitenkään kestävällä uralla. Mutta sitten taas jossain kohtaa oltiin silleen, että markkinat päättää, onko vai ei. Nyt jos katsotaan markkinoita, niin markkinoiden mukaan kaikki on hyvin. Kaikki on niin kuin tosi hyvin. Ja sitten tässä tulee sellainen kysymys, että miten tähän oikein pitäisi suhtautua. Eihän oikein [...] asiantuntijatkaan [...] tunnu tietävän, että mihin tässä oikein ollaan menossa. (H16)

Toinen toimittaja pohtii, että ajatus tiukan talouspolitiikan tärkeydestä on istunut sitkeästi suomalaisessa ”kansanluonteessa” ja myös taloustoimittajissa. Hän pohtii, että ”velkapuheet on aina otettu vakavasti” ja hyvän talouspolitiikan mallia on edustanut nuukana tunnettu ”suomalais-hollantilais-saksalainen” (H16) linja. Hän miettii, että isot kriisit kuitenkin voivat tuoda esiin vaihtoehtoisia ajatuksia. Talouspolitiikan uusi asento kutsuu myös toimittajia katsomaan taloustilannetta uusista näkökulmista. Suomessa on perinteisesti suhtauduttu kunnioituksella esimerkiksi Euroopan unionin velka- ja alijäämä sääntöihin, mutta taloustoimittajien voi olla syytä miettiä, onko talouspoliittista tilannetta katsottava uudella tavalla.

Eräs haastateltava pohtii niin ikään talouspolitiikan paradigmanmuutosta. Hän sanoo, että myös taloustoimittajien joukossa suhtaudutaan nykyään entistä

myönteisemmin ”velkarahoitukseen” ja jopa ”helikopterirahaan”, kun elvytyksestä on tullut arkipäivää:

Jopa samat henkilöt ei olisi varmaan suhtautunut siihen myönteisesti, jos tällaista olisi esitetty 15 vuotta sitten [...]. Se on vaikuttanut toimittajienkin mielipiteisiin tämä [...] maailmanmuutos. (H2)

13

LOPUKSI

Tässä tutkimuksessa on selvitetty talouspolitiikkaa työssään seuraavien ammattitoimittajien näkemyksiä suomalaisesta talouspoliittisesta keskustelusta ja toisaalta talousasiantuntijuudesta. Tutkimuksen aineisto koostuu verkkokyselystä, johon vastasi 42 toimittajaa, sekä kaikkiaan 19:stä keväällä ja alkukesästä 2020 tehdystä toimittajahaastattelusta. Tutkimus keskittyy talouspolitiikan eli esimerkiksi julkisen talouden ja työmarkkinoiden kysymyksiin, minkä vuoksi raportissa ei ole juurikaan käsitelty yrityksiin liittyvää talousjournalismia.

Tutkimus kartoittaa toimittajien näkemyksiä talouspolitiikan journalismin tehtävistä. Odotetusti toimittajat korostavat journalismin roolia tiedonvälittäjänä, talouspolitiikan ilmiöiden analyttikkona ja vallan vahtikoirana (vrt. Pöyhtäri ym. 2016). Lisäksi toimittajien odotetaan avaavan monimutkaisiakin talouspolitiikan päätöksiä ja käänteitä tavalla, joka tuo ne lähelle yleisön arkea. Toimittaja ei siis ole pelkkä valistaja vaan myös yleisön palvelija ja lukijansa edustaja.

Talous ja politiikka ovat lähentyneet toisiaan journalismissa, kun talous- ja politiikan toimituksia on pantu yhteen ja taloutta on alettu käsitellä aiempaa aktiivisemmin politiikan näkökulmasta (Yrjänä 2018, 354–355). Toisaalta monimutkaisissa nyky-yhteiskunnissa korostuu nimenomaan taloudellinen asiantuntijuus (Sorsa & Eskelinen 2018), ja journalismissakin politiikan tilaa ja mahdollisuuksia tulkitaan usein markkinoiden vaatimusten ja talouden lainalaisuuksien näkökulmista (Phelan 2014).

Tutkimuksessa haastatellut toimittajat tunnistavat talouden ilmiöiden ymmärtämisen tärkeyden. Talouspolitiikka niveltyy kaikkeen poliittiseen päätöksentekoon, eikä taloutta ja politiikkaa voi analysoida täysin erillisinä alueina. Talouspolitiikan valinnat ovat aina arvo- ja poliittisia valintoja, vaikka talous saattaa joskus esiintyä julkisessa keskustelussa ikään kuin omia vaatimuksiaan esittävänä luonnonlakina. Näin ollen moni toimittaja arvioi, että politiikan ja talouden toimitusten yhdistäminen voi tuottaa myös käytännön hyötyjä, kun politiikan journalismiin tulee enemmän talousnäkökulmaa – ja päinvastoin. Huolena kuitenkin on, että politiikan agendan vallatessa alaa ja erikoistoimittamisen mahdollisuuksien huetessa perinteinen talousjournalismi jää heitteille. Toimittajille ei välttämättä kerry riittävää ymmärrystä yritystaloudesta tai asian- tuntevan työmarkkinajournalismin edellyttämiä suhdeverkostoja.

Talouspolitiikkaa käsittelevät toimittajat arvioivat suomalaista talouskeskustelua asiantuntevaksi. On kollegoita, joiden osaamista arvostetaan, ja erityisesti suuremmissa toimituksissa työskentelevät toimittajat kokevat, että heillä on tarvittaessa aikaa syventyä työn alla oleviin kysymyksiin. Pienemmissä toimituksissa, joissa resurssit ovat pienemmät ja tekijöitä vähemmän, tilanne voi olla hyvin toisenlainen. Voimavarojen niukkeneminen ja verkkomaailman myötä kasvava julkaisupaine koettelevat myös talouspolitiikan toimittajia (vrt. Jyrkiäinen 2008; Lindén 2012). Haastatellut toimittajat arvostavat kollegoidensa ammattitaitoa ja osaamista, mutta myös kritiikkiä esitetään. Talouden ja talouspolitiikan perusasiat ovat joskus hukassa. Toimittajilla ei aina ole syvällistä talouspolitiikan tuntemusta, mikä voi heijastua journalismin ohuutena tai kyvyttömyytenä kyseenalaistaa talouspolitiikan auktoriteetteja.

Kysymys moniäänisyydestä on journalismin ytimessä (Raeijmaekers & Maesele 2015; Karppinen 2018). Ihannetilanteessa journalismi tuo julkiseen keskusteluun erilaisia yhteiskunnallisia näkemyksiä ja aloitteita. Tutkijat ovat kritisoineet talouspolitiikan journalismin yksipuolisuutta erityisesti finanssi- ja eurokriisin yhteydessä (Basu 2018). Tutkimuksessa on kiinnitetty ensinnäkin huomiota talouskuria vaativien näkökulmien korostumiseen vaikkapa elvytyspolitiikkaa painottavien puheenvuorojen kustannuksella (Ojala & Harjuniemi 2016). Toiseksi niin Suomessa kuin esimerkiksi Britanniassakin on pantu merkille joidenkin lähteiden, kuten pankkien ekonomistien, vahva asema kriisijulkisuudessa (Simola & Reunanen 2010; Berry 2019). Lisäksi on pohdittu, miksi yliopistoissa työskentelevät taloustieteilijät ovat jääneet paitsioon talouspolitiikan julkisuudessa (Wren-Lewis 2018) ja vaikuttiko finanssisektorin lähteiden vahva asema siihen, että talousjournalismissa ei havahduttu rahoitusmarkkinoiden ongelmakohtiin finanssikriisin alla (Starkman 2015). Finanssikriisijournalismia tutkineet Anna Simola ja Esa Reunanen (2010) kirjoittavat tutkimuksessaan, että suomalaista keskustelua sävyttivät epäpoliittisuus ja erilaisia talouspoliittisia linjanvetoja koskeneen debatin niukkuus.

Tämän tutkimuksen kiinnostavimpien löydösten joukkoon kuuluu havainto, jonka mukaan myös toimittajat arvioivat talouspoliittisen keskustelun moniäänisyyttä kriittisesti ja tunnistavat tutkijoiden säännöllisesti esiin nostaman ongelman vaihtoehtojen puutteesta. Toimittajien mukaan keskustelussa on vain niukalti tilaa uusille avauksille, ja vakiintuneet asiantuntijat hallitsevat keskustelua.

Osin moniäänisyyden puutetta selittävät totutut käytännöt. Työkseen suhdanteita, markkinadataa ja kansainvälistä taloutta seuraavat pankkiekonomistit ovat erinomaisia lähteitä ja analytikkoja kiireisille toimittajille (Simola & Reunanen 2010). Myös vakiintuneiden tutkimuslaitosten, kuten Etlan ja Palkansaajien tutkimuslaitoksen, ekonomisteja on totuttu kuuntelemaan, kun taas yliopistoeconomistien esiin kaivaminen on hankalampaa. Julkisuudesta jo entuudestaan tutut asiantuntijat ovat tuttuja ja luotettavia, minkä vuoksi heidän puoleensa on helppo kääntyä.

Moniäänisyyttä voi heikentää myös tunne siitä, että vallitsevia talouspoliittisia ajatusmalleja on joskus hankala kyseenalaistaa. Uusi näkökulma tai juttuun valittu asiantuntija, joka haastaa talouspoliittisen keskustelun vallitsevan kehyksen, voi tuntua epäuskottavalta tai poliittisesti latautuneelta. Jos valtaosa asiantuntijoista ja muista lähteistä on yksimielisiä talouspolitiikan suurista linjoista, niistä ei välttämättä tule julkisia kiistakysymyksiä, joihin journalismin tulisi objektiivisuuden ja tasapuolisuuden nimissä hakea vastakkaisia näkökulmia (vrt. Hallin 1984; Lounasmeri 2017). Toisaalta kansainvälisen talouden toisteiset ahdingot finanssikriisistä koronapandemiaan ovat tuoneet talouspoliittiseen keskusteluun uusia avauksia ja totutusta poikkeavia ratkaisuja, mikä voi heijastua myös talouspolitiikan journalismiin.

Vaikka suomalaisen talouspoliittisen keskustelun ennalta arvattavuus ja yksipuolisuus saavat osakseen kritiikkiä, mediajulkisuuden koetaan kuitenkin jatkautuvan melko ansaitusti erilaisten keskustelijoiden välillä. Kyselytutkimuksen mukaan toimittajat tosin näkevät yksityisten pankkien saavan liaksi mediajulkisuutta talouspolitiikkaa koskeville näkemyksilleen. Niin ikään selvää on se, että julkisuuteen kaivataan lisää yliopistotutkijoiden ääntä.

Tutkimustuloksista käy ilmi, että toimittajat arvostavat erityisesti taloustieteellisten tutkimuslaitosten sekä valtiovarainministeriön, Suomen Pankin ja Euroopan keskuspankin kaltaisten arvostettujen instituutioiden asiantuntemusta (vrt. Pennanen & Ristimäki 2003). Yksityisten pankkien samoin kuin työmarkkinajärjestöjen asiantuntemukseen suhtaudutaan kyselyn perusteella jonkin verran epäilevämmiin.

Tutkimusta varten haastatellut toimittajat muistuttavat, että suomalaisten taloustieteellisten tutkimuslaitosten kytköksistä työnantaja- ja työntekijäjärjestöihin on oltava tietoinen. Laitoksissa työskentelevät asiantuntijat näyttäytyvät kuitenkin journalisteille ennen kaikkea tutkimustyön ammattilaisina (vrt. Simola & Reunanen 2010, 183). Asiantuntijalaitosten erilaisten roolien – tiedon tuottamisen ja julkiseen keskusteluun vaikuttamisen – välillä ei nähdä syvää railoa, vaan toimittajat arvioivat, että uskottavaa ja itsenäistä tieteellistä työtä voi tehdä erilaisista lähtökohdista.

Toimittajat pohtivat kriittisesti Suomen Pankin ja ennen kaikkea valtiovarainministeriön vahvaa asemaa suomalaisessa talouspolitiikassa ja sitä koskevassa julkisessa keskustelussa. Valtiovarainministeriön asema talouspolitiikan agendan määrittäjänä tunnistetaan. Demokratian kannalta voi olla ongelmallista, että ministeriö betonoi suomalaisen talouspolitiikan linjan eikä poliittisille vaihtoehdoille tai erimielisyydelle jää tilaa. Toisaalta valtiovarainministeriön merkittävää julkista asemaa pidetään myös perusteltuna. Ministeriö on talousennusteiden laatijana ja budjetin rakentajana vahva vallankäyttäjä, minkä vuoksi toimittajien on seurattava ministeriötä. Poliitikot kuuntelevat ministeriötä herkällä korvalla, mikä osaltaan perustelee ministeriön tarkkaa seuraamista myös mediassa. Voi myös olla hyvä, että valtiovarainministeriö tuo suoma-

laiseen talouspolitiikkaan ennustettavuutta ja vakautta. Toimittajien mielestä poliitikkojen pitäisi haastaa valtiovarainministeriön ajattelua.

Aineistosta kumpuaakin kiinnostava jännite: Vahvojen instituutioiden saatetaan toisaalta kokea dominoivan agenda ja keskustelua liiaksi. Toisaalta journalistit perustellusti ajattelevat, että esimerkiksi valtiovarainministeriötä on kuunneltava sen merkittävän vaikutusvallan takia. Voi tietysti tulkita, että tällainen kehämäisyys on omiaan tukemaan talouspolitiikan vahvojen instituutioiden julkista ja poliittista asemaa entisestään ja ehkäisemään vaihtoehtoisten äänten esille pääsyä.

Tutkimuksessa selvitettiin myös talouspolitiikan toimittajien lähdekäytäntöjä. Sitä, minkälaiset lähteet ja asiantuntijat saavat äänensä talouspolitiikkaa käsittelevässä julkisessa keskustelussa kuuluviin, on tutkittu paljon (esim. Harjunieniemi ym. 2015; Basu 2018; Berry 2019). Kysymys on tärkeä, sillä journalismia voi tarkastella myös kamppailuiden kenttänä, jossa erilaiset lähteet mittelevät siitä, kenen tulkinta talouspoliittisesta tilanteesta vakiintuu mediajulkisuutta hallitsevaksi näkemykseksi (Kunelius ym. 2009, 388–395). Valtiovarainministeriön ja Suomen Pankin vahva asema heijastui myös toimittajien lähdekäytäntöihin. Ne ovat kyselyn mukaan toimittajien eniten käyttämiä lähteitä talouspolitiikkaa käsittelevissä jutuissa. Myös pankkien, kansainvälisten talousjärjestöjen ja Euroopan keskuspankin datan ja asiantuntemuksen puoleen käännytään usein. Osa haastatelluista toimittajista kertoo pitävänsä aktiivisesti yhteyttä erilaisiin lähteisiin, kuten virkamiehiin, ekonomisteihin tai vaikkapa puolueiden talouspoliittisiin neuvonantajiiin. Toisaalta verkostoituminen voidaan kokea myös rasittavaksi tai aikaa vieväksi.

Sosiaalisesta mediasta on tullut tärkeä talouspolitiikan journalismin työkalu (vrt. Juntunen 2017). Journalistit seuraavat ekonomisteja ja poliitikkoja erityisesti Twitterissä, josta toimittaja saa nopean katsauksen kulloinkin pinnalla oleviin talouspoliittisiin kysymyksiin. Aktiivisesti Twitteriä käyttävät asiantuntijat saattavat päätyä myös perinteiseen mediaan haastateltaviksi ja asiantuntijoiksi todennäköisemmin kuin Twitterin käytöstä pidättäytyvät. Toisaalta Twitterin kärjistynyt keskustelukulttuuri voidaan kokea luotaantyöntäväksi. Haastateltavat arvostelevat Twitteriä siitä, että sieltä puuttuu tavallisen kansan ääni. Lisäksi toimittajat voivat kokea, että sosiaalisen median keskustelut ohjaavat uutisaiheita jo liiaksikin.

Vaikka toimittajia on totuttu pitämään ennen kaikkea päättäjiä silmällä pitävinä kriittisinä tarkkailijoina, journalistit käyttävät itsekin valtaa. Haastateltavat pohtivat, että talouspolitiikan journalismi ja sen analyysit saattavat vaikuttaa poliitikkojen ajatteluun. Toisaalta journalismi vaikuttaa politiikan agendaan suuntaamalla yleisön mielenkiintoa tiettyihin kysymyksiin ja valikoimalla puhujia ja näkökulmia. Journalismi voi vaikuttaa myös suoraan markkinakehitykseen esimerkiksi asuntokaupan vetovoimaa ja alueellisia eroja käsitellessään.

Näin ollen ei ole yllättävää, että haastatellut toimittajat tarkastelevat ajatusta journalismin ”objektiivisuudesta” pääosin kriittisesti. Objektiivisuus lienee jour-

nalismien ja journalismin tutkimuksen monitahoisimpia käsitteitä. Niin toimittajat kuin tutkijat ovat kritisoineet ajatusta journalismista tosiasioiden neutraalina ja objektiivisena heijastajana jo vuosikymmenien ajan (Schudson 1978, 160–161). Objektiivisuutta on tulkittu milloin ”rituaaleina” (Tuchman 1972), joilla journalismi turvaa puolueettomuutensa siirtämällä vastuun väitteiden totuudellisuudesta lähteiden hartioille, milloin taas ideologisen rakennelmana, jonka näennäinen neutraalius ja puolueettomuus ovat nojanneet länsimaisen liberalismien toisen maailmansodan jälkeiseen voittokulkuun ja perustavien poliittisten erimielisyyksien rapautumiseen (Hallin 1992; Raeijmaekers & Maesele 2017). Toisaalta sellaiset objektiivisuuden sisäkäsitteet kuin puolueettomuus, tasapuolisuus ja totuudellisuus ovat edelleen journalismin kiistattomia ydinarvoja.

Osa haastatelluista tarkastelee objektiivisuuden käsitettä hyvin kriittisesti. He korostavat toimittajan roolia näkökulmien ja lähteiden valitsijana ja nostavat objektiivisuuden käsitteen tilalle monipuolisuuden ja faktapohjaisuuden kaltaisia arvoja. Journalismi on tuote, joka kulkee väistämättä tekijänsä, journalistin, kautta. Toisaalta moni pitää objektiivisuutta tavoiteltavan arvoisena ideaalina, jota kohti tulisi pyrkiä. Objektiivisuutta kohti päästään tekemällä työtä puolueettomasti ja tasapainoisesti ja tarkastelemalla omia ennako-oletuksia kriittisesti. Riippumatta siitä, pitävätkö haastatellut objektiivisuutta käyttökelpoisena käsitteenä, he eivät tulkitse objektiivisuutta naiivisti tai ”mekaanisesti” (Reunanen & Koljonen 2014, 55): ei ole olemassa tarkkailijasta riippumatonta maailmaa, jonka toimittaja voisi jäljentää tarkasti. Faktat kaipaavat aina rinnalleen tulkintaa, ja todellisuutta voi tarkastella useista eri näkökulmista. Tämä ei merkitse totuudellisuuden tai asiantuntijuuden hylkäämistä vaan sitä, että talouspolitiikan journalismin on oltava moniäänistä, tulkitsevaa ja analyttistä.

Tutkimuksen lopussa pohdittiin vielä sitä, millä tavoin maailmantalouden erilaiset kriisit eurokriisistä koronapandemiaan vaikuttavat talouspolitiikan journalismiin. Valtiot ja keskuspankit ovat ottaneet vetovastuun maailmantaloudesta, ja valtioiden velkaantumista koskevat säännöt on hyllytetty ainakin väliaikaisesti. Mittavasta elvytyspolitiikasta huolimatta korkotaso on pysynyt olemattomana, ja inflaation sijaan asiantuntijat kantavat huolta pikemminkin deflaatiosta eli hintatason laskusta. Moni haastateltu toimittaja pohtiikin, että erilaisten kriisien myötä talouspolitiikassa on totuteltava uuteen aikaan. Entistä korkeammat julkisen velan tasot on hyväksyttävä, vaikka Suomessakin on perinteisesti vannottu ylijäämäisten budjettien ja talouskurin nimeen. Nyt valtioille kuitenkin jopa maksetaan velkaantumisen, ja aktiivinen keskuspankkipolitiikka on pitänyt rahoitusmarkkinat rauhallisina ja valtioiden velanhoitokulut matalina. Haastateltavat pohtivat, että talouspoliittiset toimintamallit saattavat olla murroksessa. Tämän vuoksi Suomessakin on tuuletettava vanhoja ajatusmalleja.

Vielä on ennen aikaista sanoa, miten pysyvästi erilaiset kriisit vaikuttavat talouspolitiikan journalismiin. Suomalaisen talouspolitiikan ja siitä käytävän julkisen keskustelun suuntaviivat vaikuttaisi määrittelevän pitkälti se, millaisin ta-

lous- ja rahapoliittisin keinoin eurooppalainen päätöksentekoliitti kamppailee koronakriisiä vastaan, samoin kuin se, jääkö talouspolitiikka kriisin akuuteimman vaiheen jälkeen pysyvämmiin uuteen asentoon (vrt. Simola & Reunanen 2010). Tähän teemaan on myös journalismin tutkijoiden palattava lähivuosina.

KIRJALLISUUS

- Albæk, Erik (2011). The interaction between experts and journalists in news journalism. *Journalism* 12:3, 335–348.
- Basu, Laura (2018). *Media Amnesia: Rewriting the Economic Crisis*. Lontoo: Pluto Press.
- Berry, Mike (2019). *The Media, the Public and the Great Financial Crisis*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Blyth, Mark (2015). *Austerity: The History of a Dangerous Idea*. New York: Oxford University Press.
- Boyce, Tammy (2006). Journalism and expertise. *Journalism Studies*, 7:6, 889–906.
- Bruegel (2020). *The fiscal response to the economic fallout from the coronavirus*. Bruegel. Saatavilla: <https://www.bruegel.org/publications/datasets/covid-national-dataset/> (luettu 5.10.2020).
- Chadwick, Andrew (2013). *The Hybrid Media System. Politics and Power*. Oxford: Oxford University Press.
- Chadwick, Andrew; McDowell-Naylor, Declan; Smith, Amy P. & Watts, Ellen (2020). Authority signaling: How relational interactions between journalists and politicians create primary definers in UK broadcast news. *Journalism* 21:7, 896–914.
- Davies, William (2018). *Nervous States: How Feeling Took Over the World*. Lontoo: Jonathan Cape.
- De Grauwe, Paul (2013). The European Central Bank as lender of last resort in the government bond markets. *CESifo Economic Studies* 59:3, 520–535.
- Deuze, Mark (2005). What is journalism: Professional identity and ideology of journalists reconsidered. *Journalism* 6: 4, 442–464.
- Earle, Joe; Moran, Cahal & Ward-Perkins, Zach (2017). *The Econocracy: The Perils of Leaving Economics to the Experts*. Manchester: Manchester University Press.
- Entman, Robert (1993). Framing: toward a clarification of a fractured Paradigm. *Journal of Communication* 43: 4, 51–58.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Goddard, Peter; Corner, John; Gavin, Neil T. & Richardson, Kay (1998). Economic news and the dynamics of understanding: The Liverpool project. Teoksessa Gavin, Neil T (toim.). *The Economy, Media and Public Knowledge*. Lontoo: Leicester University Press, 9–37.
- Habermas, Jürgen (2004 [1962]). *Julkisuuden rakennemuutos: Tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta*. Tampere: Vastapaino

- Hall, Stuart, Critcher, Chas, Jefferson, Tony, Clarke, John & Roberts, Brian (1978). *Policing the Crisis: Mugging, the State, and Law and Order*. Lontoo: Macmillan.
- Hallin, Daniel (1984). The media, the war in Vietnam, and political support: A critique of the thesis of an oppositional media. *Journal of Politics* 46: 1, 2- 24.
- Hallin, Daniel (1992). The passing of “high-modernism” of American journalism. *Journal of Communication* 42, 3: 14–25.
- Hallin, Daniel & Mancini, Paolo (2004). *Comparing Media Systems. Three Models of Media and Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hanitzsch, Thomas (2011). Populist disseminators, detached watchdogs, critical change agents and opportunist facilitators: professional milieus, the journalistic field and autonomy in 18 countries. *The International Communication Gazette* 73: 6, 477–494.
- Harjuniemi, Timo & Herkman, Juha (2013). *Eurokriisi suomalaisissa sanomalehdissä 2010–2012*. Helsinki: Unigrafia.
- Harjuniemi, Timo; Herkman, Juha & Ojala, Markus (2015). Eurokriisin politisoituminen suomalaisissa sanomalehdissä. *Media & viestintä* 38:1, 1–22.
- Harjuniemi, Timo & Ampuja, Marko (2019). Established ideas from established institutions: Austerity and structural reforms in the Finnish economic policy debate. *Critical Policy Studies* 13 (4), 451–469.
- Harjuniemi, Timo (2020). *Journalism and Democracy after the Economic Crisis: Journalistic Representations of Austerity Policies*. Helsinki: Unigrafia.
- Hatakka, Niko (2019). *Populism in the Hybrid Media System: Populist Radical Right Online Counterpublics Interacting with Journalism*. Turku: Turun yliopisto.
- Herkman, Juha (2011). *Politiikka ja mediajulkisuus*. Tampere: Vastapaino.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2008). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytännöt*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hurmeranta, Markku (2009). *Talousmedia ja valkokaulustyöläiset. Ydinkohderyhmän arvioita talousjournalismin tasosta ja verkkomedian roolista*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Johnson, Risto (1990). Talousjournalismi ja talouden ympäristön muutos. Teoksessa: Hujanen, Taisto & Luostarinen, Heikki (toim.). *Avauksia journalismikritiikkiin*. Tampere: Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, 64–81.
- Juntunen, Laura (2011). *Leikkaa–liimaa-journalismi? Tutkimus uutismedian lähdekäytännöistä*. Helsinki: Unigrafia.
- Juntunen, Laura (2017). *Kulttuurien törmäys? Journalismin etiikka sosiaalisen median aikakaudella Tutkimus uutismedian lähdekäytännöistä*. Helsingin yliopisto: Viestinnän tutkimuskeskus CRC.
- Jyrkiäinen, Jyrki (2008). *Journalistit muuttuvassa mediassa*. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Jyrkiäinen, Jyrki (2017). Sanomalehdistö. Teoksessa Ala-Fossi, Marko; Nieminen, Hannu & Nordenstreng, Kaarle (toim.) *Suomen mediamaisema*. Tampere: Vastapaino.

- Kantola, Anu (2002). *Markkinakuri ja managerivalta. Poliittinen hallinta Suomen 1990-luvun talouskriisissä*. Helsinki: Loki-kirjat.
- Kantola, Anu (2011). Modernin julkisuuden teoria ja käytännöt. Teoksessa: Kantola, Anu (toim.). *Hetken hallitsijat. Julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa*. Helsinki: Gaudeamus, 17–41.
- Kantola, Anu & Kananen, Johannes (2013). Seize the moment: Financial crisis and the making of the Finnish competition state. *New Political Economy* 18:6, 811–826.
- Kantola, Anu & Kuusela, Hanna (2019). *Huipputuloiset. Suomen rikkain promille*. Tampere: Vastapaino.
- Kaplan, Richard (2002). *Politics and the American Press: The Rise of Objectivity, 1865–1920*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Karppinen, Kari (2018). Journalism, pluralism and diversity. Teoksessa: Vos, Tim P. (toim.). *Journalism: Handbooks of Communication Science*. Berliini: De Gruyter, 493–510.
- KMT (2019). *Kansallinen mediatutkimus 2019*. Saatavilla: <https://mediaauditfinland.fi/tilastot/> (luettu 6.10.2020).
- Kunelius, Risto; Noppari, Elina & Reunanen, Esa (2009). *Media vallan verkoissa*. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Kuusela, Hanna & Ylönen, Matti (2013). *Konsulttidemokratia: Miten valtiosta tehdään tyhmä ja tehoton?* Helsinki: Gaudeamus.
- Laursen, Bo & Trapp, Leila (2019). Experts or advocates: Shifting roles of central sources used by journalists in news stories? *Journalism Practice*. DOI: 10.1080/17512786.2019.1695537
- Lindén, Carl-Gustav (2012). *National Champions in Combat. Nokia, Ericsson and the Sensemaking of Business News*. Helsinki: Helsinki University Press.
- Lounasmeri, Lotta (2017). Revisiting the spheres of public discussion. *Journalism Practice* 11: 10, 1302–1318.
- Manning, Paul (2001). *News and News Sources: A Critical Introduction*. Lontoo: Sage.
- Matikainen, Janne; Ojala, Markus; Horowitz, Minna & Jääsaari, Johanna (2020). *Media ja yleisön luottamuksen ulottuvuudet: Instituutiot, journalismi ja mediasuhde*. Helsingin yliopisto.
- Miettinen, Timo (2018). Kolme myyttiä uusliberalismista. Poliitikasta. Saatavilla: <https://politiikasta.fi/kolme-myyttia-uusliberalismista/>
- Möra, Tuomo (1999). *EU-journalismin anatomia: Mediasisältöjä muokanneet tekijät ennen kansanäänestystä 1994*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Newman, Nic; Fletcher, Richard, Schulz, Anne; Andi, Simge & Kleis Nielsen, Rasmus (2020). *Reuters Institute Digital News Report*. University of Oxford. Saatavilla: https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2020-06/DNR_2020_FINAL.pdf

- O'Brien Mark (2015). The Irish press, politicians and the Celtic tiger economy. Teoksessa; Schifferes, Steve & Roberts, Richard (toim.). *The Media and Financial Crises: Comparative and Historical Perspectives*. Lontoo: Routledge, 75–87.
- Ojala, Markus & Harjuniemi, Timo (2016). Mediating the German ideology: Ordoliberal framing in European press coverage of the Eurozone crisis. *Journal of Contemporary European Studies* 24: 3, 414–430.
- Ojala, Markus (2017). *The Making of Global Elite: Global Economy and the Davos Man in Financial Times 2001–2011*. Helsinki: Unigrafia.
- Pajari, Elina (2003). Arveluttava analyttikko talousjournalistien rutiinilähteenä. Teoksessa: Vehkalahti, Pertti (toim.). *Journalismikritiikin vuosikirja 2003*. Tampere: Tampereen yliopisto, Journalismin tutkimusyksikkö, 183–186.
- Parsons, Wayne (1989). *The Power of the Financial Press: Journalism and Economic Opinion in Britain and America*. Lontoo: Edward Elgar.
- Parviainen, Aapo (2014). Mediassa paras ekonomisti on pankkiekonomisti. *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 110:4, 574–581.
- Pennanen, Risto & Ristimäki, Martti (2003). Lähteet kertovat, toimittaja Palmu. Teoksessa: Vehkalahti, Pertti (toim.). *Journalismikritiikin vuosikirja 2003*. Tampere: Tampereen yliopisto, Journalismin tutkimusyksikkö, 177–182.
- Phelan, Sean (2014). *Neoliberalism, Media and the Political*. New York: Palgrave Macmillan.
- Philo, Greg (1995). Audience beliefs and the 1984/5 miners' strike. Teoksessa Philo, Greg (toim.). *Glasgow Media Group Reader, Volume 2. Industry, Economy, War and Politics*. Lontoo: Routledge, 37–42.
- Pöyhtäri, Reeta; Väliaverron, Jari & Ahva, Laura (2014). *Mistä on suomalainen toimittaja tehty? Worlds of Journalism -surveyyn tuloksia Suomesta*. Tampere: Tampereen yliopisto, journalismin viestinnän ja median tutkimuskeskus. Saatavilla: https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/95342/mista_on_suomalainen_2014.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Pöyhtäri, Reeta; Väliaverron, Jari & Ahva, Laura (2016). Suomalaisen journalistin itseymmärrys muutosten keskellä. *Media & viestintä* 39: 1, 1–23.
- Railo, Erkki & Ruohonen, Sini (2016). Vaalikampanjat ja julkisuuden agenda. Teoksessa Grönlund, Kimmo & Wass, Hanna (toim.). *Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Oikeusministeriö, 76–94.
- Raeijmaekers, Daniëlle & Maesele, Pieter (2015). Media, pluralism and democracy: What's in a name? *Media, Culture & Society* 37: 7, 1042–1059.
- Raeijmaekers, Daniëlle & Maesele, Pieter (2017). In objectivity we trust? Pluralism, consensus, and ideology in journalism studies. *Journalism* 18: 6, 647–663
- Reunanen, Esa (2014). Toimittajan poliittinen identiteetti. Aktiivinen aatteenkannattaja, passiivinen puhelinpylväs vai jotain ihan muuta? Teoksessa Luostarinen, Heikki & Raittila, Pentti (toim.). *Journalistin vapaus*. Tampere: Vastapaino, 46–73

- Reunanen, Esa & Koljonen, Kari (2014). *Toimittajan sanansijat*. Tampere: Tampere University Press.
- Reunanen, Esa & Väliaverronen, Jari (2020). *Tupo ja media. Talous- ja työmarkkinapoliittisen julkisuuden toimintahorisontit kolmella vuosikymmenellä*. Tampere: Tampere University Press.
- Saikkonen, Sampsa (2019a). Interpreting expertise: Finnish journalists' accounts on journalistic judgement of expertise on healthy eating. *Journalism* 20: 11, 1547–1563.
- Saikkonen, Sampsa (2019b). *Ability and Authority? Studies on the Constructedness and Expansion of Expertise in the Contemporary Public Sphere*. Helsinki: Unigrafia.
- Schudson, Michael (1978) *Discovering the News: A Social History of American Newspapers*. New York: Basic Books.
- Schudson, Michael (2001). The objectivity norm in American journalism. *Journalism* 2 (2), 149–170.
- Schudson, Michael (2006). The trouble with experts – and why democracies need them. *Theory and Society* 35: 5/6, 491–506.
- Simola, Anna & Reunanen, Esa (2010). *Kaikki toistaiseksi hyvin. Kansainvälinen finanssikriisi talousjournalismissa*. Tampere: Tampereen yliopisto, journalismin tutkimusyksikkö.
- Sorsa, Ville-Pekka & Eskelinen, Teppo (2018). Taloustieteellinen asiantuntemus teknotaloudellisessa kapitalismissa. *Politiikka* 60: 1, 79–88.
- Starkman Dean (2015) Willful blindness: the media's power problem. Teoksessa; Schifferes, Steve & Roberts, Richard (toim.). *The Media and Financial Crises: Comparative and Historical Perspectives* Lontoo: Routledge, 3–16.
- Steele, Janet E. (1995). Experts and the operational bias of television news: the case of the Persian Gulf War. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 72: 4, 799–812.
- Teivainen, Teivo (2002). *Enter Economism, Exit Politics: Experts, Economic Policy and the Damage to Democracy*. Lontoo: Zed Books.
- Thompson, John B. (1990). *Ideology and Modern Culture: Critical Social Theory in the Era of Mass Communication*. Oxford: Polity Press.
- Tiedebarometri (2019). *Tutkimus suomalaisten suhtautumisesta tieteeseen ja tieteellis-tekniseen kehitykseen*. Yhdyskuntatutkimus. Saatavilla: http://www.tieteentiedotus.fi/files/Tiedebarometri_2019.pdf
- Tooze, Adam (2018). *Crashed: How a Decade of Financial Crises Changed the World*. Lontoo: Allan Lane.
- Tuchman, Gaey (1972). Objectivity as strategic ritual: An examination of newsmen's notions of objectivity. *American Journal of Sociology* 77:4, 660–679.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Uusitalo, Roope (2011). Suomalaisekonomistit mediassa. *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 107: 3, 341–349.

Walsh, Catherine (2020). Constructing Experts Without Expertise. Fiscal Reporting in the British Press, 2010–2016. *Journalism Studies*. DOI: 10.1080/1461

Vesikansa, Jarkko (2016). *Laman taittaja: Raimo Sailas ja kolme talouskriisiä*. Helsinki: Otava.

Vihriälä, Vesa (2020). EU-päätökset – miten kävi ja miten eteenpäin. Saatavilla: <https://www.vesavihriala.fi/2020/07/eu-paatokset-miten-kavi-ja-miten-eteenpain/> (luettu 5.10.2020).

Wren-Lewis, Simon (2018). 'Mediamacro': Why the news media ignores economic experts. Teoksessa: Basu, Laura; Schifferes, Steve & Knowles, Sophie (toim.). *Media and Austerity: Comparative Perspectives*. New York: Routledge, 170–182.

Väliaverronen, Esa; Laaksonen, Salla-Maria; Jauho, Mikko & Jallinoja, Piia (2020). Liberalists and data-solutionists: Redefining expertise in Twitter debates on coronavirus in Finland. *Journal of Science Communication* 19: 5, 1–21.

Yrjänä, Jouni (2018). *Rahan perässä, vallan kintereillä. Suomalaisen talousjournalismin historia*. Helsinki: Otava.

Zelizer, Barbie (2004). When facts, truth, and reality are god-terms: On journalism's uneasy place in cultural studies. *Communication and Critical/Cultural Studies* 1: 1, 100–119.

Zevin, Alexander (2019). *Liberalism at Large: The World According to the Economist*. Verso: New York.

LIITTEET

LIITE 1 Kyselylomake

Talouspolitiikkaa koskeva julkinen keskustelu on mielestäni Suomessa yleisesti ottaen laadukasta

Täysin samaa mieltä
Jokseenkin samaa mieltä
Ei samaa eikä eri mieltä
Jokseenkin eri mieltä
Täysin eri mieltä
En osaa sanoa

Talouspolitiikkaa koskeva julkinen keskustelu on mielestäni Suomessa yleisesti ottaen yksipuolista

Täysin samaa mieltä
Jokseenkin samaa mieltä
Ei samaa eikä eri mieltä
Jokseenkin eri mieltä
Täysin eri mieltä
En osaa sanoa

Talouspolitiikkaa koskeva julkinen keskustelu on mielestäni Suomessa yleisesti ottaen asiantuntevaa

Täysin samaa mieltä
Jokseenkin samaa mieltä
Ei samaa eikä eri mieltä
Jokseenkin eri mieltä
Täysin eri mieltä
En osaa sanoa

Arvioi halutessasi omin sanoin suomalaista talouspoliittista julkista keskustelua: Ota kantaa seuraaviin väitteisiin. Journalismin pitää...

(Vastausvaihtoehdot: Täysin samaa mieltä, jokseenkin samaa mieltä, ei samaa eikä eri mieltä, jokseenkin eri mieltä, täysin eri mieltä, en osaa sanoa)

Analysoida ajankohtaisia talouspoliittisia ilmiöitä
Raportoida talouspolitiikasta faktapohjaisesti
Toimia talouspolitiikan riippumattomana tarkkailijana
Tarjota ihmisille tietoa taloudesta poliittista päätöksentekoa varten

Raportoida talouspolitiikasta kriittisesti
Tarkkailla kriittisesti poliittisen johdon talouspoliittisia päätöksiä
Toimia kulloisenkin hallituksen talouspolitiikan vastavoimana
Antaa tilaa erilaisille talouspolitiikkaa koskeville näkemyksille
Tukea kulloisenkin hallituksen talouspolitiikan linjaa
Tukea Suomen taloudellista kehitystä
Määrittää talouspolitiikan agenda
Ottaa kantaa talouspolitiikkaan
Kerro halutessasi omin sanoin talouspolitiikkaa käsittelevän journalismin tehtävistä:

Seuraavien tutkimuslaitosten, ajatuspajojen ja julkisten instituutioiden näkemykset talouspolitiikasta ovat mielestäni yleisesti ottaen asiantuntevia:

(Vastausvaihtoehdot: Täysin samaa mieltä, jokseenkin samaa mieltä, ei samaa eikä eri mieltä, jokseenkin eri mieltä, täysin eri mieltä, en osaa sanoa)

Ajatuspaja Libera
Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA
Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA
Palkansaajien tutkimuslaitos PT
Pellervon taloustutkimus PTT
Suomen Pankki
Talouspolitiikan arviointineuvosto
Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
Valtiovarainministeriö
Yliopistoissa työskentelevät taloustieteilijät
Muut yliopistoissa työskentelevät tutkijat

Seuraavien puolueiden näkemykset talouspolitiikasta ovat mielestäni yleisesti ottaen asiantuntevia

Kansallinen kokoomus
Liike Nyt
Perussuomalaiset
Suomen Keskusta
Suomen Kristillisdemokraatit
Suomen ruotsalainen kansanpuolue
Suomen Sosialidemokraattinen puolue
Vasemmistoliitto
Vihreä liitto
Puolueet ylipäänsä

Seuraavien järjestöjen, yksityisen sektorin toimijoiden ja kansainvälisten organisaatioiden näkemykset talouspolitiikasta ovat mielestäni yleisesti ottaen asiantuntevia

Euroopan keskuspankki EKP

Euroopan komissio

Kansainväliset talousjärjestöt (esimerkiksi Kansainvälinen valuuttarahasto IMF)

Työnantajien keskusjärjestöt ja liitot

Työntekijöiden keskusjärjestöt ja liitot

Yksityiset pankit

Yritykset ja niiden johtohenkilöstö

Mainitse halutessasi muita tahoja tai yksittäisiä henkilöitä, joita pidät erityisen asiantuntevina talouspolitiikan kysymyksissä:

Miten usein käytät seuraavia tahoja lähteinä talouspolitiikkaa käsitteleviä juttuja varten? (Lähde voi tarkoittaa joko haastateltavaa tai esimerkiksi tietolähdettä.)

(Vastausvaihtoehdot: Usein, joskus, harvoin, en koskaan, en osaa sanoa.)

Ajatuspaja Libera

Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA

Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA

Euroopan keskuspankki EKP

Euroopan komissio

Kansainväliset talousjärjestöt (esimerkiksi Kansainvälinen valuuttarahasto IMF)

Palkansaajien tutkimuslaitos PT

Pellervon taloustutkimus PTT

Puolueet

Suomen Pankki

Talouspolitiikan arviointineuvosto

Työnantajien keskusjärjestöt ja liitot

Työntekijöiden keskusjärjestöt ja liitot

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT

Valtiovarainministeriö

Yksityiset pankit

Yliopistoissa työskentelevät taloustieteilijät

Muut yliopistoissa työskentelevät tutkijat

Yritykset ja niiden johtohenkilöstö

Mainitse halutessasi muita sinulle tärkeitä lähteitä:

Arvioi, missä määrin seuraavat tahot saavat mediajulkisuutta talouspolitiikkaa koskeville näkemyksilleen:

(Vastausvaihtoehdot: Liikaa, sopivasti, liian vähän, en osaa sanoa.)

Ajatuspaja Libera
Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA
Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA
Euroopan keskuspankki EKP
Euroopan komissio
Kansainväliset talousjärjestöt (esimerkiksi Kansainvälinen valuuttarahasto IMF)
Palkansaajien tutkimuslaitos PT
Pellervon taloustutkimus PTT
Puolueita lähellä olevat ajatuspajat
Puolueet
Suomen Pankki
Talouspolitiikan arviointineuvosto
Työnantajien keskusjärjestöt ja liitot
Työntekijöiden keskusjärjestöt ja liitot
Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
Valtiovarainministeriö
Yksityiset pankit
Yliopistoissa työskentelevät taloustieteilijät
Muut yliopistoissa työskentelevät tutkijat
Yritykset ja niiden johtohenkilöstö

Taustatiedot

Asuinpaikka
Ikä
Sukupuoli
Koulutus
Mahdollisen yliopistokoulutuksen tyyppi
Talous- tai kauppatieteellinen koulutus
Tiedotusvälineesi tyyppi
Ensisijainen tehtävänimikkeesi
Journalistinen työkokemus

LIITE 2 Haastattelurunko

Tausta

- Kerro vähän taustastasi – miten päädyit nykyiseen työpaikkaasi?
- Ajatteletko itseäsi ensisijaisesti taloustoimittajana, vai onko eronteko talous- ja politiikan toimittamisen välillä mahdollista?
- Miten tärkeää talouden ymmärtäminen on journalismin kannalta?

Talouspolitiikkaa käsittelevä journalismi

- Miten kuvailisit talouspolitiikkaa käsittelevän journalismin tehtäviä?
- Mitä ajattelet monipuolisuudesta tai -äänisyydestä talouspolitiikan journalismin arvona?
- Onko suomalainen talouspoliittinen keskustelu riittävän moniäänistä?
- Onko joillakuilla liikaa tilaa keskustelussa, tai puuttuuko joidenkuiden ääni?
- Käyttävätkö talouspolitiikasta kirjoittavat toimittajat valtaa, ja miten toimittajan pitäisi siihen suhtautua?

Suomalainen talouspoliittinen journalismi ja asiantuntevuus

- Miten arvioisit suomalaisen talouspolitiikkaa koskevan journalismin asiantuntevuutta?
- Miten hankit tai olet hankkinut tietoa taloudesta ja talouspolitiikasta? Mitä medioita seuraat?
- Onko jotain lähteitä, joita tapaat säännöllisesti?
- Onko journalistin tärkeä ymmärtää taloustiedettä?
- Onko tutkijoilla riittävästi tilaa talouspolitiikkaa käsittelevässä journalismissa?

Asiantuntijuuden merkitys talousjournalismille

- Miten journalisti tunnistaa talouspolitiikan asiantuntijan? Mistä asiantuntijuus rakentuu journalistin silmissä?
- Voiko talouspolitiikan asiantuntija olla puolueeton?

Eri lähteiden talouspoliittinen asiantuntijuus

- Minkälaista on puolueiden talouspoliittinen asiantuntijuus?
- Mitä mieltä olet tutkimuslaitosten, kuten esimerkiksi Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen tai Palkansaajien tutkimuslaitoksen, asiantuntevuudesta?
- Mitä ajattelet julkisten instituutioiden, kuten Suomen Pankin tai VM:n, asiantuntevuudesta?
- VM:n roolia suomalaisessa talouspolitiikassa ja sitä käsittelevässä julkisessa keskustelussa on arvioitu kriittisesti. Mitä ajattelet tästä keskustelusta?
- Mitä ajattelet pankeista ja niiden ekonomisteista talouspolitiikan asiantuntijoina?

Käytännöt

- Ovatko journalismin käytännöt ja ihanteet usein ristiriidassa?

Sosiaalinen media

- Onko sosiaalinen media sinulle tärkeä työkalu?

Objektiivisuus

- Mitä ajattelet objektiivisuudesta journalistisena arvona?

HELSINGIN YLIOPISTO

HELSINGIN
SANOMAIN
SÄÄTIÖ

ISBN 978-951-51-6855-9 (NID.)
ISBN 978-951-51-6856-6 (PDF)

UNIGRAFIA, HELSINKI 2020